د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د
روزنې او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

پښتو

اتم ټولګی

پښتو
اتم ټولګی

په بازار کې يې
ونکو سره قانوني

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ. ش.

Ketabton.com

د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزنې او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی ریاست

پښتو

اتم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ.ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مؤلفین:

څېړندوی عبدالقیوم زاهد مشوانی، بریالی باجوړی، حضرت‌گل ارچیوال، اقا محمد ګرندی او محقق حکیم تنیوال.

ایډیټران:

محمد زرین انځور، پوهنمل بریالی باجوړی

دیني، سیاسي او فرهنګي کمیټه:

- مولوي عبدالصبور عربي
- دکتور محمد یوسف نیازی
- حبیب الله راحل د پوهنې وزارت سلاکار د تعلیمي نصاب د پراختیا په ریاست کې.

د څارنې کمیټه:

ـ دکتور اسدالله محقق د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزنې او د ساینس مرکز معین.
ـ دکتور شېرعلي ظریفي د تعلیمي نصاب د پراختیا د پروژې مسؤول.
ـ د سرمؤلف مرستیال عبدالظاهر ګلستاني د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی رئیس.

کمپوز او ډیزاین: صفت الله مومند

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی — دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې — هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی — د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو — د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، ګوجر دي — پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي — هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل ځلیږي — لکه لمر پر شنه اسمان
په سینه کې د اسیا به — لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مو دی رهبر — وایو الله اکبر وایو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې د وزیر پیغام

ګرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د معاصر علمي پرمختګ او ټولنې د اړتیاوو له مخې رامنځته کېږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښایي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتیب شوی دی. علمي ګټورې موضوعګانې پکې زیاتې شوې دي. د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدریسي پلان برخه ګرځېدلې ده.

هیله من یم دا کتاب له لارښوونو او تعلیمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د میتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده کوونکو میندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکیفیته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هیلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې برياوې ور په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ ګران ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې خپل مسؤولیت په ریښتوني توګه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زیار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دین له بنسټونو، دوطن دوستۍ د پاک حس په ساتلو او علمي معیارونو سره سم د ټولنې د څرګندو اړتیاوو له مخې پراختیا ومومي.

په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تالیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې یې مرسته کړې، له ملي او نړیوالو درنو مؤسسو او نورو دوستو هېوادونو څخه چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو او تدوین او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې یې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفیق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیک لړ

شمیره	د لوست نوم	مخ
لومړی لوست	لویه خدایه، لو یه خدایه!	۱
دو یم لوست	نعت	۵
دریم لوست	خپلواکي	۹
څلورم لوست	دحضرت عمر فاروق (رض) عدالت	۱۵
پنځم لوست	دښځو حقونه	۲۱
شپږم لوست	ملي یووالی	۲۷
اووم لوست	د ماینونو او ناچاودو توکو د نښو پیژندنه	۳۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم لوست	د امير شېر علي خان واكمني اود پښتو ژبې وده	٣٥
نهم لوست	نورستان	٤١
لسم لوست	پوهاند رښتين (ادبي ځيره)	٤٧
يوولسم لوست	لاسي صنايع	٥٣
دولسم لوست	مركه د پښتو	٥٧
ديار لسم لوست	نومځري (ضميرونه)	٦١
څوار لسم لوست	ليک نښې	٦٩
پنځلسم لوست	انشاء او ليكوالي	٧٥
شپاړسم لوست	متلونه (د کاڼي کرښې)	٧٩
اوولسم لوست	د مور زړه	٨٥
اتلسم لوست	ښوونكى د ټولنې لارښود	٩١
نولسم لوست	ټاگور : نړيواله ادبي څېره	٩٥
شلم لوست	ښكالو	١٠١
يوويشتم لوست	مورډ ولې كيسې لولو ؟	١٠٥
دوه ويشتم لوست	خوږ ژبى شاعر سيد حسن خان	١١١
درويشتم لوست	داپينو زيا نونه	١١٩
څلرويشتم لوست	عبدالرحمان بابا	١٢٣
پنځه ويشتم لوست	اوبه او چاپيريال	١٢٩
شپږ ويشتم لوست	احمد شاه بابا (ملي مشر او شاعر)	١٣٥
اووه ويشتم لوست	لرغوني ا ثار	١٤٣
اته ويشتم لوست	دهنري نثر ډولونه	١٤٩
	وييپانگه	١٥٥

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

لویه خدایه، لویه خدایه!

د ښېڅ نیکه پر دې مناجات د کتاب لومړی لوست پیلو و. د ټولو چارو واک د لوی خدایﷻ په لاس کې دي. بنده باید تل له خدایﷻ مرسته وغواړي. الله ﷻ ته مناجات او زاري د بري او نېکمرغۍ لامل گرځي.

- مناجات څه ته وايي او موضوع يې څه وي؟
- تاسو ښېڅ نیکه پېژنئ او د هغه مناجات مو اورېدلي دي؟
- د ښېڅ نیکه دغه دعا یا مناجات له نورو حمدونو څخه څه توپیر لري؟

لوی خدایه، لوی خدایه!
ستا په مینه په هر ځایه
غر و لاړ دی درناوی کې
تول ژوي په زاري کې
دلته دي د غرو لمنې
زموږ کېږدۍ دي پټکې پلنې
دا وګړي ډېر کړې خدایه!
لوی خدایه، لوی خدایه!

دلته لږ زموږ اوربل دی
ووړ کوړکی دی، ووړ بورجل دی
مینه ستا کې موږ مېشته یو
بل د چا په مله تله نه یو
هسک او ځمکه نغښته ستا ده
د مړو وده له تا ده
دا پالنه ستا ده خدایه!
لوی خدایه، لوی خدایه!

(بېټ نیکه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متن لنډیز:

بیټ نیکه په خپل دغه مناجات کې د لوی خدای ﷻ دربار ته د دعا لاسونه پورته کوي او داسې هیله کوي: زموږ زړونه یوازې او یوازې ستا له مینې ډک دي او د بل چا په پله نه یو روان، زموږ په ولس ورحمېږې. دوی را ډېر کړه، ځکه چې هسک او ځمکه ستا دي او د هر څه وده او پالنه ستا له لورې ده.

د شاعر پېژندګلوي:

بیټ نیکه زموږ له نومیالیو نیکونو څخه دی. ژوند یې د ۳۰۰ او ۴۰۰ هـ. ق. کلونو تر منځ اټکل شوی دی. تر ټولو پخوانی کتاب چې د بیټ نیکه په اړه موږ ته معلومات راکوي، د سلیمان ماکو ((تذکرة الاولیاء)) دی. د تذکرة الاولیاء کتاب تر ۶۱۲ هـ. ق. راوروسته لیکل شوی دی.

وایي چې بیټ نیکه دکسي (سلیمان) غره په لمنو کې اوسېده او تل به د خدای ﷻ پر عبادت بوخت و. هغه د خپلې قبیلې مشر، روحاني شخص او مشهور ولي و. دغه راز بیټ نیکه شاعر هم و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعاليتونه

۱ـ تر ښوونكي وروسته دې څو زده كوونكي په وارسره مناجات د ټولگيوالو په وړاندې ولولي.

۲ـ څو زده كوونكي دې د دغه مناجات د مفهوم په اړه خبرې وكړي.

۳ـ هر زده كوونكى دې په مناجات كې صفتونه په نښه او په ټولگي كې دې يې په لوړ اواز ووايي.

۴ـ په پورتني مناجات كې نومونه په نښه كړئ او ووایاست چې څو ډوله نومونه مو پيدا كړل؟

۵ـ په ساده ډول د حمد، مناجات او نعت توپير په څو كرښو كې وليكئ او خپلو ټولگيوالو ته يې واوروئ.

۶ـ زده كوونكي دې لاندې لغتونه معنا او په جملو كې وكاروي.

درناوي، ژوي، بورجل، مېشت، نغښته، پالنه

۷ـ زده كوونكي دې په خپلو كتابچو كې گران لغتونه په جملو كې استعمال كړي.

كورنۍ دنده

شاگردان دې په كور كې د دې درس اصلي مطلب پخپلو كتابچو كې وليكي.

په تاسو كې هغه څوك غوره دى چې د هغه د لاس او ژبې له ضرر څخه بل مسلمان په امان وي.

((حديث شريف))

(c) ketabton.com: The Digital Library

نعت

تاسې په لومړي لوست کې مناجات ولوست. مناجات هغې وینا ته ویل کېږي چې په هغه کې د خدای ﷻ له درباره د څه غوښتنې او دعا لاسونه پورته کېږي. اوس تاسې نعت لولئ، په نعتیه شعرونو کې د نبي (علیه السلام) صفت او ستاینه کېږي.

مناجات او نعت زیاتره منظوم وي، خو کله کله منثور هم وي.

نعت څه ته وایي؟

- تاسې کوم نعتیه کلام اورېدلی یا لوستلی دی له مناجات سره څه توپیر لري؟
- ایا مناجات او نعت منثور هم وي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنیادمو کې دې نښته دی همسر څوک
پرېښتو کې دې هم نه دی برابر څوک
د معراج په شپه جبرئیل هم پاتې راغی
کله تلی شي هم کا به د افسر څوک
سپوږمۍ هم ورته حیرانه دوه ټوکړې شوه
اشارې نه د نبي دی ناخبر څوک
لات، منات، عزا[1] همه خاورې په سر شول
اخیستلی شي له حق سره ټکر څوک
ابو جهل[2]، بولهب[3] ټول خوار و زار شول
څنګه کړي مقابله د پیغمبر څوک
ستا صفت د لویې څوک پوره کوی شي
احاطه به د بریښنا وکړي د لمر څوک
د اسرې ځای مو هم ته یې محمده ﷺ
زموږ مه شه په دنیا کې بل رهبر څوک
خپل پردي ورته په عدل کې یو شان وو
ثاني نشته د عادل خیر البشر[4] څوک

(لنګر بي بي)

لنګر بي بي د پښتونخوا د اشنغر د سیمې شاعره ده. د نوموړې شاعرۍ په اړه په ادبي تذکرو کې ډېر معلومات نشته. د فقیر محمد عباس قادریه په (خواږه نعتونه) نومې کتاب کې یې ځینې نعتونه راغلي دي. موږ هم پورتنی نعت له دغه کتاب څخه اخیستی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متن لنډيز:

په پورتني نعت کې دا څرگنده شوې ده چې حضرت محمدﷺ د الله ﷻ تر ټولو غوره بنده او استازی دی. حضرت محمدﷺ تر ټولو وروستنی پیغمبر دی، د نبوت لړۍ پرې ختمه ده. الله ﷻ د هغه د نبوت د پخلي لپاره له هغه څخه ځينې معجزې صادرې کړې. لومړنۍ معجزه يې دا وه چې د رسول الله ﷺ له زوکړې سره سم د کفارو ستر بتان لکه: لات، منات، عزا او نور پر ځمکه را پرېوتل.

د معراج په شپه رسول اللهﷺ د جبرايل (ع) په ملگرتيا له مسجد اقصیٰ څخه د اللهﷻ په امر اسمانونو ته وخوت او له الله ﷻ سره يې خبرې وکړې. همدارنگه په کوچنيوالي کې د هغه د مبارکې سينې څيرل او د هغې پرېمنځل هم يوه معجزه وه.

د رسول الله ﷺ بله معجزه دا وه چې سپوږمۍ د هغه په امر دوه ټوټې شوه او بېرته سره يو ځای شوه. په نعت کې د رسول الله ﷺ ستاينه او صفت راغلی او د هغه مقام څرگند شوی دی.

څرگندونې

۱- لات، منات، عزا: دغه درې مشهور بتان وو چې کفارو به ورته سجدې کولې.

۲- ابو جهل: د نبي(عليه السلام) سر سخت مخالف و چې تر مرگه مسلمان نه شو.

۳- ابولهب: دا هم د نبی (عليه السلام) سخت مخالف، او د اسلام دښمن و.

۴- خيرالبشر: تر ټولو انسانانو غوره (حضرت محمد ﷺ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱- زده کوونکي دې شعر په وارسره ولولي او د دې نعت مفهوم دې په خپلو خبرو کې ووايي.

۲- زده کوونکي دې لاندې بیتونه معنا کړي او ودې وايي چې په دغو بیتونو کې کومو پېښو ته اشاره شوې ده.

د معراج په شپه جبریل همرپاتې راغی
کله تلی شي همرکابه د افسر څوک
سپوږمی همروږته حیرانه دوه ټوکړې شوه
اشارې نه د نبي دی نا خبر څوک

۳- زده کوونکي دې په شعر کې نومونه پیداکړي او څرګنده دې کړي چې په شعر کې کوم ډول نومونه راغلي دي.

۴- زده کوونکي دې د دې کتاب له ویېپانګې (لغتنامې) څخه د دې لغتونو معنا پیدا او بیا دې یې په جملو کې استعمال کړي: معراج، افسر، احاطه، همسر.

کورنی دنده

زده کوونکي دې د حضرت محمد ﷺ د ستاینوپه اړه په شپږو کرښو کې یوه لیکنه وکړي.

حضرت محمد ﷺ د ټول بشریت د لارښوونې لپاره راستول شوی دی.

خپلواکي

خپلواکي او ازادي د خدایﷻ یو لوی نعمت دی، د ژوندانه یوه ستره نېکمرغي ده. انسان ازاد پیدا شوی او له ازادۍ سره مینه لري.

انسان ته خپلواک ژوند له هر څه نه غوره ښکاري. د خپلواکۍ یو ساعت د بلواکۍ له ټول عمر نه غوره دی. خپلواکي او د خپلواکۍ ساتل د هر ملت د ژوندانه یو بنیادي توکی دی. ازادي په توره اخیستل کېږي او په پوهه او تدبیر ساتل کېږي.

لکه چې خوشحال بابا ویلي دي:

ازادي تر پاچاهیه لا تېرې کا
چې د بل تر حکم لاندې شي زندان شي

- خپلواکي څه ته وایي؟
- افغان ولس څنګه له انګریزانو څخه خپله خپلواکي ترلاسه کړه؟
- دکوم پاچا په وخت او په کوم کال کې د افغانستان خپلواکي اعلان شوه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انگرېزانو تر يرغل وروسته هم افغانستان يو اشغال شوی هېواد نه و. له يرغل سره سم افغانانو د خپلواکۍ لپاره سرښندونکې مبارزې پيل کړې. له انگرېزانو سره يې درې لويې جگړې وکړې او هيڅکله يې د هغوی ښکېلاک ته غاړه کېښنښوده.

په ۱۲۹۸ هـ . ش . کال کې افغانانو د غازي امان الله خان په مشرۍ خپله سياسي خپلواکي اعلان کړه او له اوږدو جگړو او بيا خبرو اترو وروسته انگرېزانو هم د افغانستان خپلواکي په رسميت وپېژندله.

افغانستان په ختيځ کې لومړنی هېواد و چې د نړۍ د هغه وخت له زبر ځواک (ستر قوت) يا انگرېزانو څخه يې د ډېرو سرښندنو په بدله کې خپلواکي تر لاسه کړه. افغانان د ختيځ د ډېرو هېوادونو او ولسونو لپاره د ازادۍ د اتلانو په توگه وپېژندل شول او د ازادۍ غوښتنې ولولې يې نورو ته هم وررسولې.

خپلواکي د يو هېواد د خلکو حق دی، خو دغه حق بايد پخپله ولسونه خپل کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانانو له نیکه مرغه د خپل ټول تاریخ په اوږدو کې د دغه حق لپاره مبارزې کړې دي او تر لاسه کړی یې دی.

د بلواکۍ پر ضد مبارزه د انسان په خټه کې اغږل شوې ده. د وطن احساس، د خپلواکۍ احساس او د ازاد ژوند احساس زموږ د ولس له سترو ښېګڼو څخه دی. نومیالی شاعر او لیکوال ګل پاچا الفت څه ښه وایي:

یو پټ غلی احساس دی چې ارام مې نه پرېږدي
په اور مې کړوي لکه چې خام مې نه پرېږدي
جرات مې زیاتوي دومره په ځان یمه پوه شوی
غافل له خپله حقه او غلام مې نه پرېږدي

زموږ ډېرو شاعرانو د خپلواکۍ په ارزښت او د ازاد ژوند په ستاینه کې شعرونه او نظمونه ویلي دي. په دغو شعرونو کې که له یوې خوا د خپلواکۍ ارزښتونه څرګند شوي دي، له بله پلوه دافغانانو هغو اوږدو مبارزو او سرښندنو ته هم درناوی شوی دی چې په بېلا بېلو دورو کې یې د یرغلګرو او ښکېلاکګرو په وړاندې کړې دي.

فضل احمد خان غر افغان وایي:

واورئ ای په مخ د ځمکې اوسېدونکو
له اسمانه چې اواز راځي د څه دی
د ازاد ژوند یو ساعت په حقیقت کې
د غلام د همېشه ژوندون نه ښه دی

د نومیالي لیکوال او شاعر شهید محمد موسیٰ شفیق د یو اوږد شعر څو برخې په دې ډول دي:

زه د ازادۍ د شمعې اورته پروانه یمه
زده یمه تاریخ ته خوندوره افسانه یمه
تل د سمندر د زمانې کې دردانه یمه
موج مې جذبې وهي یو سیند بې کرانه یمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تېر يمه له سر نه په ناموس او ننگ فدا يمه
داغ د ازادۍ نه کوم کړکه ازاد پا يمه
زه هغه غازي يم چې ځو ځله شهيد شوی يم
بيا يم پيدا شوی که کوم ځلې فقيد شوی يم
موږ سره ترلي د يووالي په زنځير يو ټول
يوه د خپلې خاورې په تنظيم او په تدبير يو ټول
عشق د خپلواکۍ مې په سينه کې په هاها وي تل
پاك مې احساسات دي ازادي مې تمنا وي تل
خير د بشر غواړم امنيت مې تقاضا وي تل
ماسره چې نښلي بدبختي د هغه چا وي تل

ربښتيني ازاد او ويښ ملتونه هغه دي چې د خپلواکۍ له ترلاسه کولو وروسته د خپل هېواد د جوړونې، بيا رغاونې، پرمختګ او د خپل ژوندانه د هوساينې لپاره نه ستړې کېدونکې هڅې او هلې ځلې وکړي، ځکه ربښتينې خپلواکي دا ده چې يو ملت په مذهبي، سياسي، اقتصادي، کلتوري او نورو ډګرونو کې پر ځان متکي وي.

د خپل ژوندانه د هوساينې لپاره پخپله کار وکړي، نورو ته د تمې سترګې ونه نيسي، د ځان، هېوادوالو او هېواد د روا حقونو څخه د دفاع توان ولري.

دا کارونه هغه وخت کېدای شي چې د ملت ټول وګړي سره متحد او يو موټی وي. يو پر بل لورېنه ولري، يو د بل په غم غمجن او په خوښۍ يې خوښ شي. ملي ګټې پر شخصي ګټو غوره وګڼي يعنې که هغه ته زيان او تاوان رسېږي هغه پر ځان ومني، خو د هېواد او هېوادوالو ګټو ته زيان ونه رسوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متن لنډیز:

خپلواکي او ازادي د خدایﷻ یو لوی نعمت دی، د ژوندانه یوه ستره نېکمرغي ده. هر څوک د ازادۍ حق لري.

افغانانو د خپلواکۍ د بېرته اخیستلو په مبارزه کې له انګرېزانو سره درې لویې جګړې وکړې او په ۱۲۹۸ هـ . ش. کې یې د غازي امان الله خان د واکمنۍ په دوره کې خپله سیاسي خپلواکي بېرته تر لاسه کړه.

خپلواکي په ملي یووالي او د ژوندانه په ټولو ډګرونو کې په زیارګالنې سره ساتل کېږي. په ځانګړې ډول په اقتصادي ډګر کې باید یو ملت دومره زیار وباسي چې نورو ته د تمې لاس وراوږد نه کړي، ځکه تمه ده چې له خپلواکو ملتونو څخه هم مریان جوړوي.

څرګندونې

ختیځ: په دې متن کې له ختیځ څخه موخه هغه سیمې او هېوادونه دي چې د نړۍ په ختیځه برخه کې پراته دي، لکه: د هند لویه نیمه وچه، جاپان، ایران د منځنۍ اسیا هېوادونه او نور...

زبرځواک: په ځانګړو وختونو کې ځینې هېوادونه له اقتصادي، سیاسي او پوځي پلوه د نړۍ تر نورو ټولو هېوادونو ډېر پیاوړي وي. دغوپیاوړو هېوادونو ته د خپل وخت زبرځواک یعنې ستر قوت وایي، لکه په ۱۸ مه او ۱۹ مه پېړۍ کې لویه بریتانیا (انګلستان)، یا له دویمې نړیوالې جګړې مخکې جرمني.

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې له ښوونکي څخه وروسته د متن ځینې برخې وار په وار ولولي او د ازادۍ پر مفهوم دې ټولګیوالو ته خبرې وکړي.

۲ـ زده کوونکي دې په متن کې د راغلو شعرونو معنا پخپلو کتابچو کې ولیکي او په ټولګي کې دې یې واوروي. هر زده کوونکی دې د یو، یو شاعر شعر په پام کې ولري، خو د شاعرانو د شعرونو وېش به د ښوونکي له خوا کېږي.

۳ـ زده کوونکي دې د (الف) بکس د لغتونو مترادف په (ب) بکس کې پیداکړي.

(الف)	(ب)
خپلواکي	غلام
ابادي	ازادي
بلواکي	غلامي
قرباني	سربښندنه
مریی	رغاونه

۴ـ افغانانو ولې درې ځلې له انګرېزانو سره جګړې وکړې؟

۵ـ په متن کې ستاینومونه (صفتونه) په نښه کړئ.

۶ـ د خپلواکو او ناخپلواکو ملتونو د حال په اړه خپل نظر څرګند کړئ.

۷ـ زده کوونکي دې د ازادۍ په اړه د کوم بل شاعر نثر او یا پښتو لنډۍ په ټولګي کې ووایي.

کورنۍ دنده

د خپلواکۍ د جګړې په اړه یو په زړه پورې مطلب ولیکئ او بلې ورځې ته یې په ټولګي کې واوروئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم لوست

د حضرت عمر فاروق رضي الله عنه عدالت

د رسول الله ﷺ تر رحلت وروسته د راشدینو خلیفه ګانو دوره وه. لومړی خلیفه حضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه، دویم حضرت عمر فاروق رضي الله عنه، دریم حضرت عثمان رضي الله عنه او څلورم حضرت علي (کرم الله وجههُ) و. دغه څلور واړه د رسول الله ﷺ د یارانو په نامه شهرت لري. په دې څلور واړو خلیفه ګانو کې هر یو د یوې ځانګړنې له مخې ځانګړی شهرت لري.

حضرت عمر فاروق رضي الله عنه د خلافت د چارو د ښې سنبالتیا او عدالت له امله ډېر مشهور دی چې تر اوسه یې نړۍ بل ساری نه دی لیدلی.

- عدالت څه ته وايي؟
- که د حضرت عمر فاروق رضي الله عنه د عدالت یوه لنډه کیسه مو زده وي ویې واياست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جهالت په دوره کې چې د عربو د ژوندانه هر ډګر ناپوهۍ او باطل پرستۍ نیولی و، ژوندۍ نجونې پکې ښخېدې، بتانو ته سجدې کېدې، غلاګانې، شوکې او قتلونه کېدل، د اسلام راتګ داسې یوه معجزه وکړه چې دغه خلک یې په ډېره لږه موده کې داسې سره متحد کړل چې د دنیا لوی لوی سلطنتونه یې د بیرغ په وړاندې سلامي شول.

څه دپاسه ۱۴ سوه کاله دمخه د عربستان په وچو شګلنو دښتو کې یو منظم او غښتلی امت جوړ شو په لږه موده کې یې د هغې زمانې سترو او ځواکمنو باطل پرستو سلطنتونو ته ماتې ورکړه. په شام، روم، فارس، افریقا، اروپا او د چین په ځینو ځایونو کې یې د توحید او حق پرستۍ رڼا خپره کړه. د عدل، انصاف او ازادۍ داسې یو نظام یې پکې پلي کړ چې دا نن یې هم په نړۍ کې ساری نه لیدل کېږي.

دا ټولې بریاوې د اسلام د پیغمبر حضرت محمد ﷺ د تعلیماتو او د هغه مبارک د یارانو او اصحابو د ایمانداری، صداقت، زیار او کوښښ له برکته د مسلمانانو په برخه شوې وې.

د رسول الله ﷺ یاران او اصحاب د اسلامیت او انسانیت غوره بېلګې او مثالونه دي. دوی نه یوازې د اسلام بلکې د انسانیت په تاریخ کې لوړ مقام لري. د نړۍ زیاتره پوهان، عالمان، فیلسوفان یا په بله وینا د علم او عقل خاوندان او حقیقت منونکي په دغه حقیقت اعتراف کوي.

نن هم که موږ مسلمانان د الله ﷻ په احکامو، د حضرت محمد ﷺ په لارښوونو او د اصحابو کرامو په کړنو عمل وکړو، نو ډېر ژر به وکولای شو چې د اسلام هغه پخوانی شان او شوکت یو ځل بیا راژوندی کړو.

حضرت عمر فاروق رضی الله عنه د خطاب زوی او د رسول الله ﷺ د لویو اصحابو له ډلې څخه و.

حضرت عمر فاروق رضی الله عنه ته د حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه تر وفات وروسته په (۱۳ هـ. ق. کال) کې د خلافت واګې وروسپارل شوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حضرت عمرؓ د خلافت په وخت کې ډېر فتوحات وشول. ډېرې سيمې د اسلامي خلافت په واک کې راغلې. د ده په وخت کې د اسلامي خلافت په سيمو کې ډېر امن و امان و او وګړو په ډاډ سره ژوند کاوه. لامل (سبب) يې د حضرت عمر فاروق ؓسياست، تدبير او عدالت و. حضرت عمر فاروق ؓ د اسلامي حکومت ستنې (چې حضرت محمد ﷺ ودرولې وې) داسې ټينګې کړې چې لړزېدل يې ناشوني وو. د اسلامي عدل پر بنسټ يې د خلافت چارې داسې تنظيم کړې چې د نړۍ هيڅ يو نظام ورسره سيالي نه شوه کولای.

حضرت عمر فاروق ؓ د خپل خلافت په ټوله موده کې د يوه وېښته هومره هم له عدالته تېری ونه کړ. شتمن او غريبان، چارواکي او ولسي وګړي هغه ته د عدل او انصاف په بهير کې يو شان وو.

حضرت عمر فاروقؓ يو ځل د حج په ورځو کې ټول چارواکي راوغوښتل، په عامه غونډه کې ودرېد او ويې ويل: که څوک له دوی څخه شکايت لري ودې يې وايي.

په دې غونډه کې د مصر والي عمروبن عاص ؓ او نور لوی لوی چارواکي هم حاضر وو. يو کس ودرېد او ويې ويل: فلانی حاکم پرته له کوم جرمه سل درې ووهلم.

حضرت عمر فاروق ؓ وويل: پاڅېږه او خپل کسات ترې واخله!

حضرت عمروبن عاص ؓ وويل: ای اميرالمؤمنينه! په دې کار سره به ټول حاکمان بې زړه شي. حضرت عمر فاروق وويل: له دې پرته بله لاره نشته او عارض ته يې بيا وويل: راولاړ شه او خپل کسات ترې واخله! عمروبن عاص د عارض څنګ ته ورغی او هغه يې په دې راضي کړ چې سل ديناره واخلي او له دعوې تېر شي.

يوه ورځ د قريشو مشران د حضرت عمر فاورقؓ د ليدلو لپاره راغلل، صهيب، بلال، عمارؓ او نور کسان لا د مخه حاضر وو چې زياتره يې ازاد شوي مريان وو. نوبت يې د مخه و، نو حضرت عمر فاروقؓ لومړی ازاد شوي مريان خپل حضور ته ومنل او د قريشو مشران منتظر پاتې شول.

ابوسفيان چې د جهالت په وخت کې د خپلې قبيلې مشر و، دا کار ورته ښه ونه

ایسېده. ویې ویل: سبحان الله! مربانو د خلافت له دربار اجازه وموندله او موږ انتظار باسو. د یو شمېر نورو کسانو چې د ابوسفیان همفکره و، دا کار خوښ نه شو، خو یو شمېر نورو د عدالت راز پېژندونکو وویل: موږ باید له حضرت عمر فاروقرضي الله عنه څخه شکایت ونه کړو، اسلام ټولو ته په یوه اواز بلنه ورکړه، ځوک چې د خپلې بدمرغۍ له امله وروسته پاتې شول، نن هم باید وروسته پاتې شي.

د قادسیې له جګړې وروسته چې معاشونه ټاکل کېدل، ټول قبیلوي امتیازات یې له پامه وغورځول او یوازې اسلامي ورتیاوې یې په پام کې ونیولې، د اُسامه بن زید معاش یې د خپل زوی عبدالله تر معاش زیات وټاکه. عبدالله وویل: والله اُسامه په هیڅ جنګ کې تر ما نه دی مخکې شوی. حضرت عمر فاروق رضي الله عنه وویل: مګر هغه پر رسول الله ﷺ تر تا ډېر ګران و.

یو ځل د غنیمت مال راغی. اُم المؤمنین حضرت حفصه(رضی الله عنها) چې د حضرت عمر فاروق رضي الله عنه لور او د رسول الله ﷺ بي بي وه، خپل پلار ته ورغله او ویې ویل: څه چې زما حق وي رایې کړه! حضرت عمر فاروق رضي الله عنه وویل: لورجانې! ته زما په ځانګړي مال کې حق لرې، دا د غنیمت مال دی، ایا ته غواړې چې پلار دې تېری وکړي؟!

حضرت حفصه(رضی الله عنها) حیرانه شوه، له ځایه پاځېده او لاړه.

د حضرت عمر فاروق رضي الله عنه په دوره کې د خلافت در بار ته د نژدې کېدو معیار یوازې عدالت او رښتینولي وه. وایي چې یوه ورځ عمر فاروق رضي الله عنه د خپل خلافت په دوره کې د شپې ګرځېده چې د خلکو له احواله ځان خبر کړي. ستړی شو؛ یوه دېوال ته یې ډډه ولګوله، د انګړ دننه د یوې ښځې او نجلۍ خبرې اورېدل کېدې. ښځې نجلۍ ته وویل: لورې په شېدو کې اوبه واچوه.

لور یې وویل: ولې ته د امیرالمؤمنین له حکمه نه یې خبره چې هغه په دې کار بندیز لګولی دی.

مور یې بیا ټینګار وکړ: پاځېږه او په شېدو کې اوبه ګډې کړه، نه مو خلیفهویني او نه د هغه کوم عسکر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لور يې وويل: که خليفه مو نهويني، نو الله خو مو ويني، زه دا کار هيڅ کله نشم کولای چې مخامخ دې د هغه خبره ومنم او په پټه دې د هغه د خبرې خلاف کار وکړم.

په همدې سوال ځواب دا نجلۍ عمر فاروق ته ډېره سپېڅلې ښکاره شوه، نو خپل زوی عاصم ته يې په نکاح کړه. له دې سپېڅلې نجلۍ چې کومه لور وزېږېده، ام عاصم يې وبلله. ام عاصم د خليفه مروان زوی عبدالعزيز په نکاح کړه او عمر بن عبدالعزيز ترې وزېږېد، هغه ځوک چې يو ځل بيا يې د خپل نيکه حضرت عمر فاروق د عدالت بېلګه نړۍ ته وړاندې کړه.

د متن لنډيز:

حضرت عمر فاروق ﷛ داسې عادل خليفه و چې د څوارلس سوو کالو په اوږدو کې د هغه په څېر بل عادل خليفه پيدانشو. د هغه په خلافت کې ټول انسانان له خپلو روا حقونو څخه برخمن وو. په هيڅا ظلم او تېری نه کېده او دچا حق بل ته نه ورکول کېده. د اسلامي قوانينو په وړاندې ټول سره برابر وو.

موږ هم بايد د رسول الله ﷺ او دهغه د اصحابو په امرونو او کړنو عمل وکړو. په ټولنه کې عدالت او رښتينولي رامنځ ته کړو او د اسلامي ورورولۍ پر بنسټ د هر چا حق په پام کې ونيسو. دبې عدالتۍ مخه ونيسو او يوه با انصافه او عادله ټولنه جوړه کړو.

فعاليتونه

١ـ زده کوونکي دې د ښوونکي له لوستلو نه وروسته په وار سره متن ولولي او بيا دې هر يو د حضرت عمر﷛ د عدالت په اړه خبرې وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲_ زده کوونکي دې په متن کې راغلې پېښې په خپلو کتابچو کې وليکي او بيا دې يې په ټولګي کې واوروي.

۳_ زده کوونکي دې د لاندې لغتونو معنا د کتاب په پای کې پيدا او په جملو کې دې يې استعمال کړي.

رحلت   خليفه   عدالت   نظام

۴_ زده کوونکي دې د راشدينو خليفه ګانو نومونه په تاريخي ترتيب پخپلو ځايونو کې وليکي.

حضرت علي(کرم الله وجههُ)، حضرت عمر فاروق ﷺ، حضرت ابوبکر صديق ﷺ، حضرت عثمان ﷺ.

۱_ .... ۲_ .... ۳_ ....

۴_ ....

۵_ زده کوونکي دې د لاندې لغتونو ضد کلمې پيداکړي.

امن   عدل   شتمن   مربی

۶_ زده کوونکي دې په متن کې مفرد نارينه نومونه په نښه کړي.

۷_ حضرت عمر فاروق هغه بې وزله شېدې خرڅوونکې نجلۍ ولې خپل زوی عاصم ته په نکاح کړه؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په يوه ټولنه کې د عدل او انصاف پر ارزښت او اهميت د کتابچې د نيم مخ په اندازه يو مطلب وليکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم لوست

د ښځو حقونه

زده کوونکي باید په دې پوه شي چې ښځې زموږ د ټولنې یوه برخه ده. د اسلام له نظره او هم د اساسي او مدني قوانینو له مخې باید د ښځو حقونو ته په درنه سترګه وکتل شي.

د ښځو په مقابل کې هر ډول ناوړه سلوک او تاوتریخوالی د اسلامي قوانینو او د ټول بشریت له قوانینو او ارزښتونو سره مخالف ګڼل کېږي.

- تاسې د ښځو د حقونو په اړه څه معلومات لرئ؟
- که په ټولنه کې ښځه نه وای، نو څه به پېښ شوي وای؟

د بشر په حقونو کې د ښځو حقونو ته زیاته پاملرنه شوې ده. د نړیوالو ارزښتونو پربنسټ دولتونه مکلف دي چې د منل شویو اصولو له مخې د ښځې حقونو ته په درنه سترګه وګوري او د ژوند ټول امکانات ورته برابر کړي.

د بشري حقونو د نړیوالو تړونونو له مخې ښځې په ټولنیز او اقتصادي فعال ګډون کې له نارینه وو سره یو شان حقونه لري او په ټولنه کې له ټولو مادي او معنوي امتیازاتو څخه برخمنې کېږي.

ښځو ته د هغوی حقونه ورکول او درناوی کول، د هوسا، مترقي او خوشحاله ټولنې ضمانت کوي، ځکه چې متقابل احترام او غوره چلند د نارینه او ښځې تر منځ مینه او محبت را منځته کوي او د نېکمرغه ژوند لپاره لار هواروي.

د مدني قوانینو له مخې د ښځو د حقونو منل، هغوی ته دا امکان برابروي چې د هېواد په سیاسي چارو کې ګډون وکړي. ان تر دې چې د خپل هېواد مشران په خپله خوښه وټاکي.

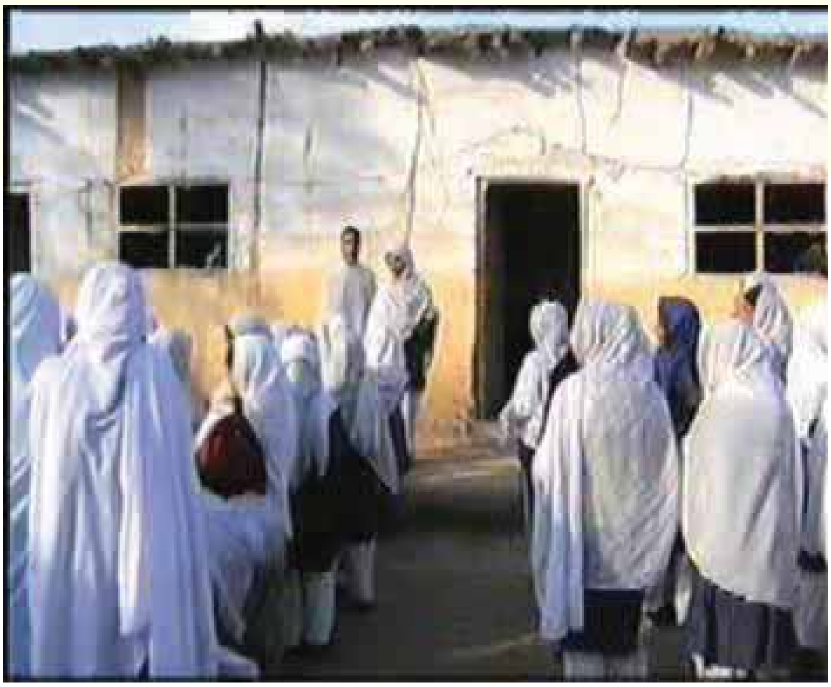

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځو ته د هغوی دحقونو د ورکولو په لړکې دا هم باید ومنل شي چې هغوی دخپلو حقونو دلاس ته راوړلو لپاره دولتي ادارو ته لار ولري او هم د ضرورت له مخې وکړای شي چې وکیل ونیسي.

خدای پاک فرمايي چې (ښځې ستاسې لباس او تاسو د هغوی لباس یاست)، د لوی خدای ﷻ له دې وینا څخه څرګندېږي چې ښځه او نارینه یو د بل لپاره د جامو حیثیت لري. څرنګه چې جامې د انسان بدن پټوي او حیا یې خوندي ساتي، همداشان نارینه د ښځې او ښځه د نارینه لپاره د عیبونو د پټولو، نیمګړتیاوو کې یو له بل سره مرسته کوونکي دي، نو ویلای شو چې یو د بل لپاره لازم او ملزوم دي.

زده کړه اوتعلیم هم د ښځو اسلامي او مدني منل شوی حق دی چې باید په پام کې ونیول شي.

له همدې امله د ښځو حقونه منل او هغوی ته د درنښت په سترګه کتل، د ټولنې د هر غړي ملي، اسلامي او بشري دنده ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تجربو دا ثابته کړې ده چې له ښځو سره ښه چلند او نېک خوی، هغوی دې ته اړباسي چې له نارینه وو سره په کړو وړو کې له ښه چلند نه کار واخلي.

له ښځې سره ناوړه سلوک د اسلام له نظره مردود او غندل شوی دی.

ښځه هغه موجود دی چې د ژوندانه په ټولو برخو کې له نارینه سره اوږه پر اوږه برخه لري. ښځه مور ده او مور د ټولنیزو چارو په ټولو اړخونو کې شریکه ده. زموږ د هېواد یو زیات شمېر ښځې پر نورو برخو سربېره د ادب په برخه کې هم ستره ونډه لري. شعري ټولګې، ادبي نثرونه، ناولونه، ډرامې، کیسې او نورې راز، راز لیکنې یې ټولنې ته وړاندې کړې دي چې د ټولنې په سمون، اصلاح او رغاونه کې پوره اغېز لري.

د دې تر څنګه ښځینه لیکوالو او شاعرانو په خپلو اثارو کې د ښځو د حقونو غږ هم پورته کړی دی او د ښځو د ژوندانه ناخوالې یې په خپلو شعرونو او نثرونو کې انځور کړې دي چې په دې توګه یې د ښځو د ذهنونو په روښانتیا کې خپله ونده سرته رسولې ده. دلته د یوې لیکوالې مېرمن ((عظمت)) د نثر یوه بېلګه را اخلو چې پورتنی موضوع ته یې پکې انعکاس ورکړی دی.

ته لرم یې!

زه ښځه یم ته نارینه یې ... لیکن خبر یې چې ته څنګه نارینه شوې! ؟

که ته فکر وکړې، نو یوه زمانه وه، داسې زمانه چې ته هیڅ هم نه وې ... هو ... ته هیڅ نه وې بالکل په نشت حساب وې.

ما تا له د خپل زړه غوښې او د ځیګر وینه درکړه. لوی انسان مې کړې، انسان مې درنه جوړ کړ. لیکن نن چې ته نارینه شوې، ستا په متو کې زور پیدا شو، ته له مانه زما حق شوکوې. زما مری خپه کوې او ما خورې، ولې! ؟

صرف په دې وجه چې زه ښځه یم! ؟ کمزورې یم! ؟ او د خپلو متو زور مې د زړه د غوښې او د ځیګر د وینې په شکل ستا متو ته درکړی دی! ؟ ایا دا نر توب دی! ؟ ... دا انصاف دی! ؟ ... دا انسانیت دی! ؟ ... نه دا نرتوب دی، نه انصاف دی، نه انسانیت دی. دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لړم فطرت دی، لیکن ته لړم نه یې، انسان یې او زه ستا مور یم نو د دې لپاره ته د خپل انسانیت ثبوت ورکړه او خپله مور مه خوره.

ښځه په ټولنه کې داسې موجود دی چې له وجود پرته یې د ژوند دوام او بقا امکان نه لري، نو په کار ده چې د اسلامي لارښوونو او مدني قوانینو په رڼا کې د هغوی حقونو ته په درنه سترګه وکتل شي.

د متن لنډیز:

تاسو په پورتني لوست کې ولوستل چې ښځې د اسلامي او مدني قوانینو له مخې دکورنۍ او هېواد په برخلیک کې مهمه ونډه لري. ښځه او نارینه یو له بل پرته نیمګړي دي. ښځه د ټولنې نیمایي برخه جوړوي او په ټولنیزو او اقتصادي چارو کې له نارینه وو سره برابره ونډه لري. د ملي، اسلامي او بشري قوانینو او ارزښتونو له مخې د ښځو حقوقو ته دېره پاملرنه لا زمه ده.

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې پورتنی لوست په وار سره د کتاب له مخې ولولي او نور زده کوونکي دې ورته غوږ ونیسي.

۲ـ لاندې جملې بشپړې کړئ.

ښځې ستاسو .... او تاسې د هغوی .... یاست.

ښځه د ټولنې .... برخه جوړوي، جنت د .... تر پښو لاندې دی.

۳ـ زده کوونکي دې له متن څخه د ښځو حقونه په نښه کړي او ودې شمېري.

۴_ زده کوونکي دې د متن سخت لغات په وار سره پر تخته وليکي او نور زده کوونکي دې د هر لغت د معنا په اړه خبرې وکړي.

۵_ زده کوونکي دې په متن کې مؤنث نومونه په نښه کړي او د (ی) ګانو سمه بڼه دې هم په پام کې ولري او په خپلو کتابچو کې دې يې وليکي .

۶_ زده کوونکي دې د مېرمن ((عظمت)) د نثر بېلګه په لوړ غږ ولولي او بيا دې مفهوم په خپلو خبرو کې ووايي.

کورنۍ دنده

د ښځو د حقونو په اړه په کور کې يو لنډ مطلب وليکئ او بله ورځ يې په ټولګي کې واوروئ.

عادل قاضي

يوه ورځ يو سړی قاضي ته راغی او له خپل ملګري څخه يې ورته سر وټکاوه.

خپله دعوه يې ورته په زور او زېر او ډېر مهارت وويله، نو قاضي وويل:

ته په حقه يې.

بله ورځ د هغه سړي ملګری راغی هغه هم قاضي ته خپله دعوه په ډېر مهارت بيان کړه، قاضي وويل:

ته په حقه يې.

د قاضي ښځې چې دا دواړه قضاوتونه واورېدل، نو ويې ويل:

سړيه! دا څه قضاوت دی چې ته يې کوی، دا دواړه کسه په حقه کېدای شي! ؟

قاضي وويل:

بلې سمه ده، ته هم په حقه يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم لوست

ملي يووالی

ملت د يوه بڼ مثال لري. په بڼ کې ډېرې او بېلا بېلې ونې وي، هره ونه جلا ګل او جلا مېوه نيسي او هره مېوه جلا ګټې او ځانګړی خوند لري.

لکه بڼ چې له يوې وياللې اوبه کېږي، يو ملت هم ديوه حکومت له خوا اداره کېږي.

د يوه هېواد د مېشتو قومونو مجموعې ته ملت ويل کېږي. يو ملت هغه وخت د هوسا او سوکاله ژوند خاوند کېدای شي چې متحد او يو موټی وي.

د ملي يووالي په اړه په دې لوست کې د ګل پاچا الفت يو شعر تاسو لولئ. په دغه شعر کې ملت داسې يو باغ ګڼل شوی چې بېلا بېلې ونې يې د ښايست او رنګينۍ بېلګې دي.

- ملي يووالی څه ته وايي او څه ګټې لري؟
- که په يوه ملت کې يووالی نه وي، زيانونه يې څه دي؟

يوه باغ کې وې ولاړې ډېرې ونې
هره پاڼه يې لايق وه د ستاينې
د دوی ښکلې يو له بله وې تړلې
غوړ په غوړ يوه چمن کې اوسېدلې
دغه واړه د يوه دهقان د لاس وې
لکه کوټې د يوه لاس ټيټ و پاس وې
هر يوې بېله مېوه او بېل يې نوم و
رنګ او خوند کې يې توپير ښکاره معلوم و
مګر دوی لکه د يو ګلشن ګلونه
يو له بله نږدې کړي وو لاسونه
خوا په خوا غاړه په غاړه خوله په خوله وې
له يوې خاورې پيدا د يوه کاله وې
د دې ټولو يو خزان او يو بهار و
ښه او بد يې وو شريك يو يې واکدار و
په حقوقو کې يې هيڅ نه و توپير
باغبان و په هرې ونې ډېر زهير
له يوې ويالې اوبه ورته راتللې
په يوه هوا کې ټولې لوېدلې
يو له بله يې هر حال کې شرکت و
په تمـــامه معنا يو صحيح ملت و

ګل پاچا الفت

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شاعر لنډه پېژندنه:

پورتني شعر چې د ملي يووالي يوه ښه بېلګه او ښه انځور يې وړاندې کړی دی، دګل پاچا الفت دی. الفت د معاصرو اديبانو، ليکوالو او شاعرانو په ډله کې د يوه ځانګړي مقام څښتن دی. ډېر کتابونه يې په نثر کې ليکلي دي. شعري کليات يې په افغاني ټولنه کې ډېر مشهور دي. شعرونه يې تل ژوندی ښه لري. له هر وخت او حالاتو سره سمه شاعري ده. نثرونه يې ډېر ښه او ژور مفهومونه او پيغامونه لري. د الفت نثرونه د ټولو خوښېږي.

د متن لنډيز:

د ملت ټول وګړي د اساسي قانون په وړاندې برابر دي. يعنې توکم، ژبه، رنګ او مذهب يې په پام کې نه نيول کېږي.

ټول د اساسي قانون له ښېګڼو برخمن وي. که يو هېواد يو کور وبولو، نو وګړو ته يې ملت ويلای شو. ژوندي ملتونه خپل ملي ارزښتونه لکه ملي دودونه او روايات، ملي ادب او ملي ژبه، ملي ذوقونه، ملي اخلاق، ملي موسيقي او نور په ډېره ښه توګه ساتي. يو مهذب ملت له نورو ملتونو څخه علم، فن او صنعت اخلي، خو خپلې ملي ځانګړنې ساتي.

د افغانستان قومونه په ګډه افغان واحد ملت جوړوي. هر څوک چې د افغانستان تابعيت ولري، افغان بلل کېږي، يعنې د افغان کلمه د افغانستان هر وګړي ته ويل کېږي.

افغان واحد ملت له بېلا بېلو قومونو څخه جوړ دی. په افغانستان کې مېشت قومونه ټول يو له بله سره ورونه دي. په خپلو منځو کې ښې اړيکې لري. د افغانستان د ډېرو ولايتونو په بېلا بېلو سيمو او بېلا بېلو کليو کې د افغان واحد ملت بېلا بېل توکمونه اوسېږي او په ډېرې خوشحالۍ ګډ ژوند سره کوي.

په ځانګړې توګه د ګل پاچا الفت شعر هم د ملي يووالي مفهوم څرګندوي. شاعر ملي يووالی له يوه باغ سره تشبيه کړی، لکه څنګه چې په باغ کې مختلفې ونې وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او بېلا بېل رنگونه او مېوې لري، خو بیا هم له یوې ویالې څخه اوبه کېږي او یو له بل سره پیوند لري، همداسې په یو هېواد کې هم بېلا بېل قومونه ژوند کوي، خو د یو واحد ملت په نامه یادېږي. د دوی گټه او تاوان، غم او خوشحالي او ویاړونه سره شریک وي، یو له بله هیڅکله نه شي بېلېدای.

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې له ښوونکي وروسته په خپل وار سره شعر ولولي.

۲ـ زده کوونکي دې د شعر مفهوم په کتابچو کې ولیکي او په وار سره دې په ټولگي کې ولولي.

۳ـ زده کوونکي دې په شعر کې ارتباطي کلمې پیدا او په خپلو کتابچو کې ولیکي لکه: ونه ـ پانه...

۴ـ ښوونکی دې زده کوونکي په دوو ډلو ووېشي، هره ډله دې د شعر یو یو بیت ووایي او بله ډله دې هغه معنا کړي.

۵ـ زده کوونکي دې د ملي یووالي په مفهوم لنډې خبرې وکړي.

۶ـ زده کوونکي دې د لاندې کلمو د جمع شکل ولیکي:

۱ـ چمن　۲ـ توپیر　۳ـ واکدار　۴ـ ملت

۷ـ زده کوونکي دې لاندې لغتونه معنا او په جملو کې استعمال کړي:

نیلې، زهیر، توکم، مهذب

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د ملي یووالي په اړه یوه لنډه لیکنه وکړي او هغه دې سبا ته په ټولگي کې واوروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووم لوست

د ماینونو او ناچاودو توکو د نښو پېژندنه

زموږ ګران هېواد افغانستان د تېرو جګړو په کلونو کې د تباهیو او ویجاړیو ډګر و. د دغو جنګونو بېلا بېلو خواو و د خپلو مخالفینو د له منځه وړلو او مخنیوي لپاره تل ماینونه ښخول. د کلونو په اوږدو کې پر دغو ښخو شوو ماینونو بوټي راشنه شوي، باد و باران پرې شګې او خاورې اړولي دي. په دې ډول دغه خطرناک او وژونکي څیزونه د انسان له سترګو پټ دي، خو خطر یې زیات دی، انسان او حیوان ټپي کولای او وژلای شي.

د دې لپاره چې د دغه وژونکي څیز له خطره ځان او خپله ټولنه وژغورو، باید د ماینونو نښې وپېژنو او نورو ته یې هم ور وښیو.

- تاسو ماین پېژنئ؟
- تاسې د ماین په اړه څه معلومات لرئ؟
- ماین لرونکي سیمې او له ماین څخه پاکې شوې سیمې په کومو رنګونو نښه کېږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماینونه او ناچاودي توکي په هرځای کې پیداکېدای شي. ډېره ګرانه او کله هم ناشونې ده چې ماینونه په سترګو ولیدل شي.

که چېرې تاسو په یوه داسې سیمه کې ژوند کوئ چې ماین پکې وي او یا د ماینونو په سیمه کې تګ راتګ کوئ، نو باید تل مو د ماینونو د علامو او د خطر نښو ته پام وي.

درې ډوله علامې د بېلا بېلو سیمو لپاره موجودې دي :

۱ـ رسمي علامې یا نښې:

هغه علامې دي چې د ماین پاکۍ د دفتر له خوا ایښودل شوې دي او درې رنګونه لري:

- سرې رنګ شوې ډبرې د ماینونو د خطر نښه ده.
- ابي رنګ شوې ډبرې د ناچاودو توکو د خطر نښه ده.
- سپینې رنګ شوې ډبرې د پاکې سیمې نښه ده.

یادې شوې نښې کېدای شي چې پر دېوالونو، د جګړې په لومړۍ کرښه، د سړک ترخنګ، رنګو شویو ودانیو او نورو سیمو کې وکارول شي.

په ځینو سیمو کې ځینې سیمې ستنې لیدل کېږي چې یوه خوا یې سره او بله خوا یې سپینه رنګ شوې ده. سره خوا د خطر او سپین اړخ یې د پاکې سیمې نښه ده.

۲ـ نارسمي یا سیمه ییزې علامې یا نښې:

هغه علامې دي چې د خلکو له خوا ایښودل شوې دي، لکه:

- د ډبرو او خاورو کوټ یا ځلی.
- هغه نښه چې له لرګي او یا تیږې څخه جوړه شوې او د خطرناکې ساحې پر لور د اشارې په شکل ایښودل شوې وي.
- لرګي، د ونې ښاخونه او نور شیان چې سړک یې بندکړی وي.
- هغه ډبرې چې د سړک او لارې پر غاړه ایښودل شوې وي.
- د چلیپا نښه چې له لرګیو یا نورو شیانو څخه جوړه شوې وي او داسې نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳_ د ماینونو او ناچاودو توکو د موجودیت احتمالي سیمې:

- هغه سیمې چې مخکې د جګړې سیمې وي.
- د ښارویو خرمن او یا هډوکي.
- نظامي مورچې او ښار ځایونه.
- وچ بوټي او هغه ځمکې چې بڼې یې بدلون موندلی وي.
- د وسلو او کارتوسو صندوقونه، کارتوس اود پوځي وسایلو خراب شوي پاتې شوني (بقایا).
- د سیمونو ټوټې او اغزي لرونکي سیمونه.
- هغه لارې او سړکونه چې کار ترې نه اخیستل کېږي.

د لوست اصلي پیغام:

سرې رنګ شوې ډبرې د ماین د خطر، ابي رنګ شوې ډبرې د ناچاودو توکو د خطر او سپینې رنګ شوې ډبرې د پاکې سیمې نښې دي.

زده کوونکي دې دغه نښې په پام کې ولري او د کور نور کسان او همزولي دې هم په دغو خطرونو پوه کړي.

فعالیتونه

۱_ زده کوونکي دې متن په وار سره ولولي او د ماینونو په اړه دې د درس مفهوم په لنډه توګه ووایي.

۲_ زده کوونکي دې د لاندې رنګونو په اړه یوه یوه کرښه ولیکي چې دغه رنګونه د څه لپاره دي:

۱_ سور ۲_ سپین ۳_ ابي

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳_ د ماینونو او ناچاودو توکو احتمالي سیمې په ګوته کړئ.

۱_ ....

۲_ ....

۳_ ....

۴_ زده کوونکي دې په وار سره د ماین په اړه د خپلې سیمې معلومات او پېښې وړاندې کړي.

۵_ زده کوونکي دې د لاندې جملو تش ځایونه په مناسبو کلمو په پنسل ډک کړي:

- سرې رنګ شوې ډبرې چې د .... د خطر نښه ده.
- ابي رنګ شوې ډبرې چې د .... د خطر نښه ده.
- سپینې رنګ شوې ډبرې د .... نښه ده.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د ماین د پېښو په اړه له خپلې سیمې څخه د کیسې په ډول څو کرښې ولیکي، یعنې که د ماین د چاودلو په اړه یې کومه کیسه اورېدلې وي، یا یې په خپلو سترګو لیدلې وي، په لنډه توګه دې ولیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم لوست

د امیر شیر علي خان واکمني او د پښتو ژبې وده

امیر شیرعلي خان د افغانستان په معاصر تاریخ کې یو مشهور واکمن دی. د امیردوست محمد خان زوی دی او دوه ځله یې پاچاهي کړې ده.

امیر شیر علي خان علم پالونکی او ترقي خوښوونکی پاچا و. د افغانستان په معاصر تاریخ کې لومړنی پاچا دی چې د پښتو ژبې د علمي او عملي پرمختګ لپاره یې کار کړی دی.

پښتو یې په پاچاهي دربار کې روزلې ده. د ده په دوره کې پښتو کتابونه چاپ شوي او د دې ژبې د ودې او پراختیا لپاره هلې ځلې شوې دي.

- د امیر شیر علي خان د واکمنۍ په وخت کې کوم پرمختګونه وشول؟
- امیر شیرعلي خان پښتو ژبې ته کوم خدمتونه کړي دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امیر دوست محمد خان تر مړینې وروسته چې د هغه زوی امیر شیرعلي خان واکمن شو، په هېواد کې د واک پر سر شخړې روانې وې. امیر شیرعلي خان له دغو ستونزو سره سره په خپله دوره کې د هېواد د ترقۍ او علمي سطحې د لوړولو لپاره هڅې کړې دي.

د امیر شیرعلي خان د واکمنۍ په وخت کې لومړی ځل له هند څخه د چاپ لیتوگرافۍ (ډبرين) ماشینونه راوړل شول. په دې ماشینونو یې کتابونه، جریدې، نور مطبوعات او دولتي پاڼې چاپولې. په کابل کې د امیر شیرعلي خان په وخت کې دوه مطبعې جوړې شوې، یوه یې د شمس النهار او بله د مصطفاوي په نامه یادېده.

د امیر شېر علي خان په وخت کې د شمس النهار جریدې خپرېدل پیل شول. د شته معلوماتو له مخې دا په معاصر افغانستان کې لومړنۍ جریده وه. دې جریدې د نوي فکري غورځنگ د ودې لپاره مطالب خپرول. دغه نوی فکري غورځنگ د افغان سید جمال الدين او سید نورمحمد شاه له خوا رامنځته شوی و.

امیر شیر علي خان د پښتو ژبې ودې ته ځانگړې پاملرنه درلوده. د ده په وخت کې ځينې عسکري کتابونه له انگرېزي څخه پښتو ته وژباړل شول، لکه : پلی (پیاده) یو عسکري کتاب دی چې موضوع یې د عسکرو تمرین او قواعد دي. دغه کتاب قاضي عبدالقادر پېښوري پښتو ته ژباړلی دی او په ۱۸۷۲ مېلادي کال د کابل په بالا حصار کې چاپ شوی دی.

د عسکري قواعدو يو بل کتاب له انگرېزي ماخذونو څخه محمد ابراهیم خان ژباړلی دی. د دې کتاب یوه نسخه د امیر حبیب الله خان په مهر د اطلاعاتو او کلتور وزارت د خطي نسخو په کتابتون کې خوندي وه.

د امیر شیرعلي خان په وخت کې ځينې ديني، مذهبي او تعلیمي کتابونه هم لیکل شوي دي، لکه: د فیض محمد اخونزاده ((روضةالمجاهدين)) او د دوست محمد خټک ((تفسير بدرمنير او بحر العلوم)).

فیض محمد اخونزاده د روضةالمجاهدين په پای کې د امیر شېرعلي خان ستاینه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې ډول کړې ده:

په جهان کې ډېر ساعي یم
د تمام اسلام داعي یم
نور چا کړي کتابونه
په جهان کې تصنیفونه
ما کړی دا بحث بیان
په پارسو پښتو عیان
دا امیر د دین مجلي
مسمی په شیر علي

دوست محمد خټک د همدغه وخت یو بل لیکوال او شاعر دی. د نوموړي د نسب لړۍ د خوشحال خان بابا تر کورنۍ رسېږي. دوست محمد خټک د ((تفسیر بدرمنیر او بحرالعلوم)) په نامه کتابونه په همدغه وخت کې لیکلي دي. دوست محمد خټک د بحرالعلوم کتاب د امیر شېر علي خان په نامه داسې پای ته رسولی دی:

د امیر د شاهی زور دی
عالم ده وته نسکور دی
په کابل کې جانشین دی
حکمرانه یې نګین دی
کندهار او هرات دینه
چې د ده حکمونه وړینه
پسې بلخ دی برادره
تر خیبره بهره وره
له امیر دوست محمد خانه
دی خلف دی قدر دانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نورمحمد نوري ((کندهاری)) هم د امیر شیرعلي خان د وخت یو ښه لیکوال دی. نوموړی په سندهي، عربي، انګلیسي، پارسي او اردو ژبو ښه پوهېده. نورمحمد نوري د ((تحفة الامیر)) په نامه کتاب په ۱۲۸۲ هـ . ق . کال کې بشپړ کړی، دا د پښتو ژبې ګرامر دی چې په پارسي ژبه لیکل شوی دی. ((ګلشن امارت)) د نوري یو بل تاریخي کتاب دی چې په ۱۲۸۷ هـ . ق . کال کې په پارسي لیکل شوی دی او په ۱۳۳۵ هـ . ش . کال کې په کابل کې چاپ شوی دی. نوري ((د افغانستان تاریخ)) په نامه یو بل کتاب هم لیکلی دی.

امیر شیرعلي خان امر کړی و چې ټول عسکري تمرینونه باید په پښتو وي. د دې امیر په وخت کې به تعلیماتنامې، لیکونه او فرمانونه هم ټول په پښتو لیکل کېدل.

امیر شیر علي خان په خپل وخت کې ټول عسکري القاب، بولی (قوماندې) او عناوین په پښتو کړل، لکه:

رتبه	پښتو لقب
سپه سالار	ټول مشر
نایب سالار	سر غټ مشر
جرنیل	غټ مشر
برګېډ	پنځر (پنځه زر) مشر
صوبه دار	بلوک مشر
کرنیل	زرمشر
کپتان	سل مشر
حواله دار	لس مشر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ملکي مامورینو القاب داسې پښتو شوي دي.

رتبه	پښتو القاب
صدراعظم	لوی مختار
خارجه وزیر	لوی معین د باندې
حشمت الملک	لوی معین د غرو
مستوفي	لوی ملک
دبیرالملک	لوی کښلی

د متن لنډيز:

امیر شیر علي خان یو علم پالونکی او ترقي خوښوونکی پاچا و. ده له هند څخه د چاپ ډبرین ماشینونه راوړل او د کتابونو، جریدو او دولتي پاڼو په خپرولو یې پیل وکړ. په کابل کې یې دوه مطبعې جوړې کړې چې یوه یې د شمس النهار او بله یې د مصطفاوي په نامه یادېده. امیر شیر علي خان په خپل وخت کې ټول عسکري القاب او بولی (قوماندې) په پښتو کړې.

امیر شیرعلي خان د پښتو ژبې له ودې او پرمختګ سره ځانګړې مینه لرله.

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې لاندې پوښتنو ته ځوابونه ووايي.

- د امیر شیرعلي خان په وخت کې په کابل کې کومې مطبعې جوړې شوې؟ نومونه یې واخلئ.
- د امیر شیرعلي خان په وخت کې پلې کېدونکی نوی فکري غورځنګ د چا له خوا رامنځته شوی و؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

◆ د امیر شېرعلي خان په وخت کې کوم دیني او مذهبي کتابونه د چا له خوا ولیکل شول؟

۲ـ زده کوونکي دې هر یو په وار سره متن په لوړ اواز ولولي او نور دې ورته غوږ ونیسي.

۳ـ د لاندې جملو تش ځایونه په مناسبو کلمو په پنسل ډک کړئ:

په کابل کې د امیر شېرعلي خان په وخت کې دوه مطبعې جوړې شوې، یوه د ....او بله د .... په نامه یادېده.

امیر شیرعلي خان په خپل وخت کې ټول عسکري .... پښتو کړل.

۴ـ زده کوونکي دې په دوو ګروپونو ووېشل شي، د هر ګروپ استازی دې په وار سره د درس مفهوم ووایي او نور دې ترې پوښتنې وکړي.

۵ـ زده کوونکي دې مفرد ، مؤنث او جمع مؤنث نومونه له متن څخه راوباسي او په ټولګي کې دې یې ولولي.

۶ـ د امیر شیرعلي خان په وخت کې دغه لاندې کتابونه لیکل شوي، زده کوونکي دې د هر کتاب مخ ته د هغه د لیکوال نوم ولیکي:

۱ـ روضة المجاهدین

۲ـ تفسیر بدر منیر

۳ـ بحر العلوم

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د خپلو معلوماتو له مخې په ځو کرښو کې د امیر شېر علي خان تر دورې راوروسته د پښتو د ودې په اړه لس لس کرښې ولیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم لوست

نورستان

د لوی ننگرهار نوم به مو له خپلو مشرانو اورېدلی وي. لوی ننگرهار د افغانستان په ختيځ کې پروت دی. يو وخت د مشرقي د اعلیٰ حکومت په نامه يادېده.

په لوی ننگرهار کې پخپله اوسنی ننگرهار، کونړ، لغمان او اوسنی نورستان ټول شامل وو.

بيا وروسته لغمان او کونړ د جلا ولايتونو په توگه ومنل شول، خو د نورستان ډېره برخه لا تر وروستيو پورې په کونړ او څه يې په لغمان پورې تړلې وه چې بيا د يو مستقل ولايت په توگه ومنل شو.

راځئ چې د خپل هېواد دغه غرنۍ ښېرازه او سمسوره سيمه او وگړي لږ وپېژنو.

- تاسې د هېواد د ختيځو ولايتونو په اړه څه معلومات لرئ؟
- د نورستان کومې ځانگړنې تر ټولو زياتې په زړه پورې دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان ۳۴ ولایتونه لري، یو یې نورستان دی چې په دې وروستیو کې د ولایت په توګه منل شوی دی. د نورستان زیاتره برخې، لکه: کامدېش، برګمټال، وایګل دره، واما او پارون پخوا په کونړ ولایت پورې او یو څه برخې یې په لغمان ولایت پورې تړلې وې.

نورستان په عمومي ډول په درېو برخو وېشل کېږي: ختیځ نورستان چې کامدېش او برګمټال پکې راځي. مرکزي نورستان چې وایګل دره، واما، پارون او کنتیوا پکې راځي او غربي نورستان چې دواب، نورګرام او منډول ولسوالۍ په کې شاملې دي.

د نورستان پخوانی نوم کافرستان و او د امیر عبدالرحمان خان تر واکمنۍ پورې یې وګړو ځانګړی دین درلود. د دغه دین پیروان لا تر اوسه د چترال په یوه سیمه کې پاتې دي چې کلش یې بولي.

نورستان ډېر سمسور غرنی ولایت دی. زیاتره غرونه یې په طبیعي ځنګلونو پټ دي، هوا یې په اوړي کې ډېره معتدله او د ژمي ډېره سړه ده. نښتر، سروه، کاچل، سرپ څېړۍ، غوره څېړۍ، ښوون، چنارنګی، وړېښتی (غرنی بادام) انار او نورې یې هغه غرنۍ ونې دي چې پخپله راشنې کېږي.

غوز، توت، مرخنۍ، منه، خوبانۍ (زردالو) ناک، اینځر، شفتالو او نورې یې هغه ونې دي چې کښېنول کېږي. همدغو ونو بوټو او ځنګلونو نورستان ته ډېره ښکلا بښلې ده. نورستان ډېر خوړونه، چینې او څو سیندونه هم لري. لنډۍ سیند، د پېچ سیند او د الینګار سیند د نورستان له غرونو څخه سرچینه اخلي. دغه غرونه د ختیځ هندوکش د غرونو لړۍ ده.

همدغو ځنګلونو، ونو، بوټو او خوړونو د څارویو د روزنې لپاره ښه او مناسب څړ ځایونه رامنځته کړي دي، ځکه خو نورستان د څارویو په روزنه کې ځانګړې شهرت لري. غواوې، غوایان، ګډان، مېږې، سېرلي او وزې یې مشهور څاروي دي.

د نورستان ولایت زیاتره برخه غرونو نیولې ده. د کرکیلې وړ ځمکې یې بېخې لږې دي. جوار، غنم، اوربشې، ږدن، لوبیا او الوګان یې مهم حاصلات دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يادونې وړ ده چې په نورستان کې په دوديز ډول د کرکيلې چارې د ښځو او د ښاريو د روزنې چارې د نارينه وو پر غاړه دي.

د نورستان ولايت مرکز پارون دی. نورستان د هندوکش د غرونو په لړۍ کې پروت دی، همدا لامل دی چې له يوې درې بلې درې ته تګ راتګ زياتره بايد پلی وي او د ژمي په موسم کې ناشونی وي. دا طبيعي خنډونه د دې لامل شوي چې د نورستانيانو ترمنځ اړيکي لږې کړي او ورو ورو په نورستاني ژبه کې لهجې رامنځته کړي او د وخت په تېرېدو په جلا ژبو واوړي.

نورستانيان يو اريايي ټبر دی چې تر اوسه يې د لرغوني اريايي ژوندانه ډېر څه ساتلي دي. نورستانيان ځانګړي دودونه لري. عام لباس يې پرتوګ، کميس او پکول دی. ګډين، ګنډۍ، ډيګره او پايتاوې يې ځانګړی لباس دی.

د نورستان کلي زياتره دهسکو غرونو په لمنو کې جوړ شوي دي. د غوزانو، مرخنو، انګورو او توتانو بڼونه او بهاند خوړونه يې د کليو ښکلا لا زياتوي. له غوزانو پرته د نورستان نورې مېوې د خرڅلاو بازار ته نه وړاندې کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځرگندونې

۱ـ ګډ ين: پېړ وړين پرتوګ چې تر زنګانه پورې وي او پر پرتاګه د پاسه اغوستل کېږي.

۲ـ ګنډۍ: د کورتۍ په څېر، خو ساده وي جېبونه نه لري او له وړېو پرته پکې نور څه هم نه وي کارول شوي.

۳ـ ډيګره: ګنډۍ او ډيګره دومره توپير لري چې ګنډۍ ساده وي او د ډيګرې د لستونو چاپېره او ګرېوان رنګه او ګلدار وي. تر ګنډۍ يو څه لنډه هم وي.

۴ـ پايتاوې: يوه پېړه اوږده او پلنه وړينه پټۍ وي چې په ونو بوټو او غرونو کې يې د پنډيو د ژغورنې او د ستړيا د مخنيوي لپاره تر پنډيو تاووي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متن لنډيز:

نورستانيان يو اربابي توکم دی. ډېري لرغوني اربابي ځانګړنې يې لا تر اوسه ساتلې دي. د کونړ، چترال، بدخشان او لغمان په منځ کې د هندوکش د غرونو په ختيځو لړيو کې اوسېږي. د اميرعبدالرحمان خان د واکمنی پر مهال يې د اسلام سپېڅلی دين منلی دی. د خلکو کسب يې زياتره څاروي روزنه او کرکيله ده.

فعاليتونه

۱ـ زده کوونکي دې متن په لوړ غږ ولولي او نور دې ورته غوږ ونيسي.

۲ـ زده کوونکي دې د متن لنډ مفهوم په خپلو خبرو کې و وايي، که ځواب نيمګړی وي، بل زده کوونکی دې هغه بشپړ کړي.

۳ـ زده کوونکي دې له متن څخه د ونو او مېوو نومونه په خپله کتابچه کې وليکي او بيادې هغه په ټولګي کې واوروي.

۴ـ زده کوونکي دې لاندې پوښتنو ته لنډ لنډ ځوابونه و وايي:

- په نورستان کې د کار وېش څه ډول دی؟
- په نورستان کې کومې غلې دانې کېږي؟ نومونه يې واخلئ.
- په متن کې مو کومه برخه خوښه ده او ولې؟ خپل نظر څرګند کړئ.

۵ـ د نورستان مرکز په نښه کړئ او له سم ځواب نه په پنسل کرښه چاپېره کړئ :

الف ـ وايګل   ب ـ برګمټال   ج ـ کامدېش   د ـ پارون

۶ـ په خپلو کتابچو کې لاندې مفرد نومونه په جمع او جمع نومونه په مفرد واړوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مفرد نوم	جمع نوم
۱_ غوز................	۱_ ولایتونه ....
۲_ منه................	۲_ ځنګلونه ....
۳_ توت	۳_ الوګان ....
۴_ سیند	۴_ خندونه ....
۵_ لمنه	۵_ ځمکې ....

کورنۍ دنده

د نورستان د خلکو د دودونو په اړه له خپلو مشرانو څخه معلومات تر لاسه کړئ او په یو مخ کې یې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسم لوست

پوهاند رښتین ادبي څېره

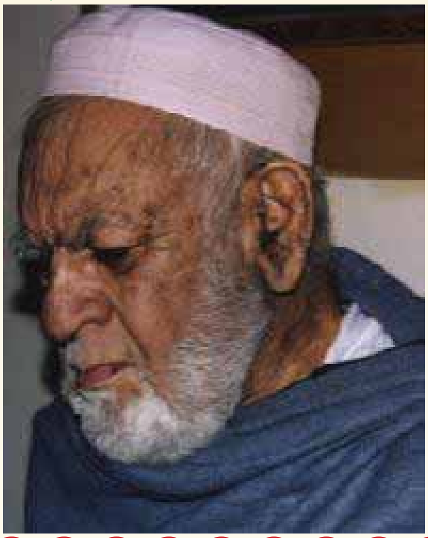

زموږ د ادبیاتو په معاصر تاریخ کې ځینې داسې نومیالی څېرې شته چې د پښتو ژبې د معاصر ادب پنځه ستوري يې بولي.

دغه پنځه ستوري : پوهاند عبدالحی حبیبي، قیام الدین خادم، گل پاچا الفت، عبدالرؤف بېنوا او پوهاند صدیق الله رښتین دي چې د معاصر ادب بنسټونه يې ايښي او په ژبه او ادب کې ځانګړی مقام لري. په دې درس کې به د پوهاند صدیق الله رښتین په اړه معلومات ولولئ.

۱ـ د پښتو ادب د معاصرې دورې د دغو پنځو ستورو په اړه څومره معلومات لرئ؟

۲ـ پوهاند صدیق الله رښتین د پښتو ژبې او ادب په کومو برخو کې کتابونو لیکلي دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند صدیق الله رښتین د افغانستان د معاصرو لیکوالو په ډله کې نومیالی لیکوال او ادیب دی. صدیق الله رښتین د مولوي تاج محمد زوی دی او په ۱۲۹۸ هـ . ش. کال د مومندو د ((سره کمر)) په یوه علمي کورنۍ کې زېږېدلی دی. لومړۍ زده کړې یې په خپله کورنۍ کې کړي دي. نورې زده کړې یې د ننګرهار د هډې (نجم المدارس) په مدرسه او د کابل په عربي دارالعلوم کې سرته رسولي دي.

پوهاند رښتین په ۱۳۱۸ هـ . ش. کې د پښتو ټولنې په غړیتوب منل شوی دی. دا یې د رسمي دندې پیل دی او بیا یې بېلا بېلې دندې ترسره کړي دي. په پښتو ټولنه کې د قواعدو د څانګې مدیر، د پښتو ټولنې مرستیال، د پښتو ټولنې لوی مدیر او بیا رئیس و. په ۱۳۳۵ هـ . ش. کال کې د پوهنې وزارت مشاور او د ادبیاتو پوهنځي استاد مقرر شو.

پوهاند رښتین پر پښتو سربېره په دري، عربي او اردو ژبو هم ښه پوهېده. په دغو ژبو یې یو شمېر مقالې لیکلي او خپرې کړې دي. هغه په بېلا بېلو علمي موضاعاتو لکه: ګرامر، د ادبیاتو تاریخ، هنري نثر او نورو کې په لس ګونو کتابونه لیکلي دي چې ځینې یې دا دي:

د پښتو ادب تاریخ، پښتو ادبیات (رساله)، پښتانه شعراء دویم ټوک، د پښتو نثر هنداره، د پښتو ادب درې مشهورې کورنۍ، پښتو ګرامر په دري ژبه، پښتو اشتقاقونه او ترکیبونه، پښتو ژبښودنه، د پښتو او سانسکریټ نژدېوالی، پښتو څېړنه، د هند سفر، د ننګرهار او قطغن سفر، د مصر سفر، د شوروي اتحاد سفر، نومیالي پوهان او غازیان، پیاوړي شاعران، روښان ستوري، ادبي او تاریخي سمونې او نور.

د پوهاند رښتین د چاپ او ناچاپ کتابونو شمېر څه د پاسه اتیاوو ته رسېږي. همدارنګه یې په سلګونو مقالې په بېلا بېلو خپرونو کې خپرې شوې دي. نوموړي د لیکوالۍ په پیل کې شاعري هم کړې ده، خو وروسته یې یوازې نثر ته مخه کړې ده او په دې ډګر کې ډېر زیات راڅلېدلی دی. پوهاند رښتین په ادبي هنري نثر کې پوخ لاس درلود او په دې ډګر کې یې ډېر کار کړی دی. هغه ډېر شمېر زلمي لیکوال روزلي او د خپل ادب

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدمت ته یې چمتو کړې دي.

پوهاند رښتین په ۱۳۷۷ هـ . ش. کال کې له نړۍ سترګې پټې کړې او د ننګرهار په بهسودو کې د کونړ د لوی سړک پر غاړه خاورو ته وسپارل شو.

د پوهاند رښتین د نثر یوه بېلګه :

وایي چې ښه شاعر د قوم سترګې او د حال ترجمان دی. دی په خپله ژبه د خپل چاپېریال ترجماني کوي. د اصلاحي نظر لوی خاوند وي. په خپل ذاتي نظر پسې نه ګرځي. د ودانۍ کارونه یې خوښېږي او په شعر کې یې د یو ځرګند او عالي مرام پلوشې ځلېږي. اشعار یې د قام او وطن له درده ډک وي. کله یې شعر د تورې پرک او کله د ژوند برېښنا وي. خیال یې قوي او عزم یې ټینګ وي، څه چې وایي هغه پخپله هم کوي. د وینا او عمل ترمنځ یې پوره نژدېوالی موجود وي. رښتیا وایي او په رښتیاوو پسې ګرځي. د قام په درد ښه پوهېږي. د اشعارو په پردو کې یې تاریخونه پراته وي. د لوړ همت او اوچت خیال څښتن وي. هر څه نه وایي، حق وایي، حق غواړي او حق لټوي.

د خوږمنو د زړه همراز او همخیال وي. د ولس په ژبه غږېږي. په کړو لارو نه درومي. خوشامنګر او غوړه مال نه وي او د شعر مرغلرې په کونجکو نه پلوري، لکه چې خوشحال خټک ویلي دي :

د هغه شاعر دانې وشه په ژبه
چې د شعر درداني پلوري په مال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د باغ ننداره

یو سهار شومه روان د باغ په لوري
په اسمان کې ښکارېده لا ښکلي ستوري
باغ ته لاړم یو عجب ښکلی ګلشن و
د ښایسته ښایسته بلبلو نشیمن و
قسم قسم سرودونه د مرغانو
په دې باغ کې چغهار و د توتیانو
نسیم هسې په مزه و الوتلی
له فرحته واړه باغ و غوړېدلی
د قدرت تابلو رنګینه ښایسته وه
د هر بوټي غېږ کې ایښې ګلدسته وه
لمر راوخوت له مشرق څخه رڼا شوه
هر طرف ته د ژوندیو شور غوغا شوه
سیوري پرېوتل سجدې باندې قبلې ته
په تعظیم او احترام مخ د کعبې ته
زر زري وړانګې د لمر پرې راخپرې شوې
ګرچاپېره د اسمان لمنې سرې شوې
سپینو پرخو چې دا وړانګې ولیدلې
له خوښیه ټولې پورته والوتلې
تازګي د بوټو زیاته له پخوا شوه
د غوټیو خولګې وازه په خندا شوه
جوړ په باغ کې لا یو بل رنګه حالت شو
تا به وې پاچا له خوبه را اوچت شو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متن لنډيز:

پوهاند صديق الله رښتين د پښتو ادبياتو د معاصرې دورې يو نوميالی اديب او ليکوال دی. په بېلا بېلو موضوعاتو کې يې په لس گونو کتابونه ليکلي دي. ډېر کسان يې د خپلې ژبې، ادب او هېواد د خدمت لپاره روزلي دي. لکه نوم او تخلص چې يې د صداقت او رښتينولی استازيتوب کوي، په عملي ژوندانه کې هم خپل هېواد، خپلې ژبې او خپلو هېوادوالو ته صادق او رښتينی و.

پوهاند رښتين د پښتو ژبې او ادب له هغو بنسټ ايښودونکو څخه دی چې د پښتو ژبې گرامر، ادب تاريخ، څېړنې او هنري نثر په برخه کې يې مهم کارونه سرته رسولي او ډېر ارزښتمن اثار ترې راپاتې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې لاندې پوښتنو ته ځواب ووايي :

پوهاند صديق الله رښتين د پښتو ژبې او ادب په کومو برخو کې کتابونه ليکلي دي؟

۲ـ زده کوونکي دې په چوپه خوله متن ولولي او لنډ مفهوم دې يې په پنځه پنځه کرښو کې په خپلو کتابچو کې وليکي او هغه دې په وار سره په ټولګي کې ولولي.

۳ـ زده کوونکي دې په وار سره د ((ښه شاعر)) متن په لوړ اواز په ټولګي کې ولولي.

۴ـ زده کوونکي دې د پوهاند رښتين د مهمو کتابونو نومونه واخلي.

۵ـ زده کوونکي دې لاندې لغتونه د کتاب د پای له برخې معنا او په جملو کې دې يې وکاروي :

۱ـ مدام ۲ـ عالي ۳ـهمراز ۴ـنوميالی ۵ـ دردانې

۶ـ زده کوونکي دې د خوشحال بابا دا لاندې شعر معنا کړي :

د هغه شاعر دانې وشه په ژبه
چې د شعر دردانې پلوري په مال

۷ـ زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي د ((ښه شاعر)) په متن کې دې يوه ډله مفرد مذکر نومونه او بله ډله دې جمع مذکر نومونه پيدا کړي.

کورنۍ دنده

د پښتو د معاصر ادب د پنځو ستورو له ډلې څخه د هر يوه په اړه چې تاسو ته اسانه وي، په خپله کورنۍ يا شاوخوا کې پوښتنه وکړئ او شپږ شپږ کرښې يې د ژوند يا کتابونو او يا هم د شعر او نثر په اړه وليکئ، سباته يې ټولګي ته درسره راوړئ او په خپل خپل نوبت يې ولولئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو ولسم لوست

لاسي صنايع

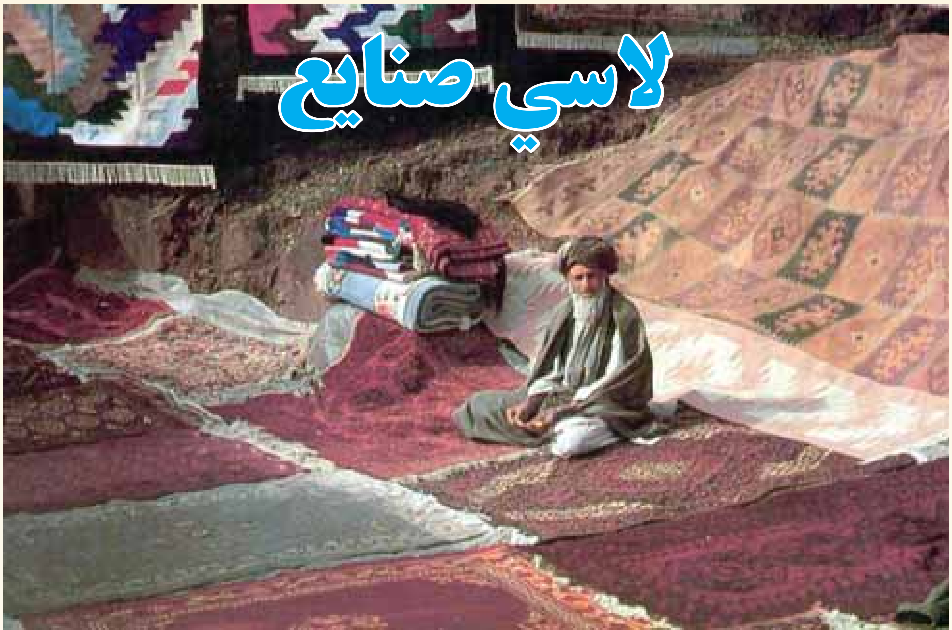

- لاسي صنايع څه ته وايي؟

د ماشيني صنعت تر څنګ، لاسي صنعت هم د يو هېواد په اقتصادي او کلتوري پياوړتيا کې ډېر لوی ارزښت لري. لاسي صنايع ډېره لرغوني تاريخچه لري. انسانانو د خپلې اړتيا له مخې له هماغو لومړنيو دورو څخه د لاسي صنايعو کار ته لاس اچولی. دوی په خپله خوښه د لومړنيو موادو بڼه اړولې او د خپلې اړتيا وړ شيان يې ترينه جوړ کړي دي. بيا وروسته ورسره ښکلا هم ملګرې شوې او د يو شيز په جوړونه کې يې ښکلا هم په پام کې نيولې ده. په افغانستان کې هم لاسي صنايع اوږد تاريخ لري او مختلف ډولونه يې دود دي چې په دې درس کې پرې خبرې کوو.

- لاسي صنايع د انسانانو په ژوند کې څه تاثير لري؟
- په افغانستان کې کوم ډول لاسي صنايع دود دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خامو او لومړنیو موادو بدلون په داسې یو شي چې د وګړو د استفادې وړ وګرځي صنعت نومېږي. صنعت په دوه ډوله دی: ماشیني او لاسي. ماشیني صنایع د ماشین له لارې تولیدېږي او لاسي صنایع هغه دي چې په لاسونو جوړېږي. د بېلګې په توګه که لرګی خام مواد وګڼو، نو کله چې ترکاڼ له هغو څخه کړکۍ، دروازې او مېزونه جوړوي، همدا د لاسي صنعت یو بهیر دی، خو په دې شرط چې په جوړېدونکو شیانو او څیزونو کې به ښکلا او ظرافت هم په پام کې ساتي.

زموږ په ګران هېواد کې لاسي صنایع ډېر لرغونی تاریخ لري. د ډېرو پخوانیو لاسي صنایعو اثار چې د کار اسباب، ګاڼې، سکې، د ښکار وسایل او نور پکې دي، لیدل شوي دي. اوس هم لاسي صنایع زموږ په هېواد کې دیو شمېر خلکو کسب او بوختیا ده چې پر اقتصادي ارزښت سربېره کلتوري ارزښت هم لري. هغه شیان چې د کلیو، باندېو او ښارونو ښځې، نارینه، نجونې او هلکان یې په خپلو لاسونو جوړوي او یایې په جوړښت کې له ساده وسایلو څخه کار اخلي، لاسي صنایع بلل کېږي. لاسي صنایع نه یوازې زموږ ضرورتونه پوره کوي، بلکې زموږ ژوند او د استوګنې چاپېریال هم ښکلی کوي. د هرې سیمې لاسي صنایع د خپلې سیمې له خامو موادو څخه جوړېږي. په بله وینا هغه مواد چې په هماغه سیمه کې پیداکېږي او خلک یې په اسانه او ارزانه بیه ترلاسه کوي، لاسي صنایع ترې جوړوي. لکه څنګه چې وړی، وژغنې زموږ د هېواد په شمالي مرکزي او لویدیځو برخو کې ډېرې پیداکېږي، نو له هغو څخه غالۍ، ټغرې، لیمڅې، برک، شړۍ، بنینونه، واسکټونه، جورابې، دستکشې او نور شیان جوړوي. په پکتیا کې مزري ډېر پیداکېږي او له هغه څخه شکرۍ، ټوکرۍ، خولۍ، او ببوزي (لاسي پکي) جوړوي.

پروان او استالف د ښکلو خټینو لوښو له کبله مشهور دي چې د لوښو مختلف ډولونه، لکه کاسې، صراحۍ، شمعه دانونه، غابونه او نور په ډېره ښکلې بڼه جوړوي. همدرانګه د دغې سیمې ګلدانونه، پیالې، کټوۍ، منګي، چاټۍ او نور هم ډېر مشهور دي.

په کندهار او هرات کې له ورېښمو څخه ښکلي سکوی (خامکونه)، دسمالونه او لنګۍ جوړوي. په شمال کې له سوندېو څخه پرې، بوجۍ او رسۍ جوړوي. همدرانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بغلان او هرات کې خامک، ګلدوزي او نور د ګنډلو دود شته چې مصنوعات یې په هېواد او بهر کې خوښوونکي لري.

په کونړ او نورستان کې له لرګي څخه پر دروازو او کړکیو سربېره مختلف ښکلي لرګين شيان جوړوي چې خورا مشهور دي.

له څرمنې څخه څپلۍ، بوټان، بکسونه او نور شيان دهېواد په زياتو برخو کې جوړېږي.

په دې توګه ویلای شو چې د لاسي صنايعو مختلف ډولونه اوس هم په افغانستان کې دود دي چې له يوې خوا اقتصاد پياوړی کوي او له بلې خوا زموږ د کلتور یوه غني برخه جوړوي.

د متن لنډيز:

لاسي صنايع ډېره لرغونې او اوږده تاريخچه لري. زموږ په هېواد کې هم لاسي صنايع له لرغونو زمانو څخه دود دي.

په بېلا بېلو ولايتونو او سيمو کې بېلا بېل لاسي صنايع دود دي، لکه : خاورين لوښي، له وريښمو ښکلي ګنډونه او کالي، له لرګيو څخه مختلف اړين اوزينتي شيان، لاسي ګنډون لکه ګلدوزي، خامک، تار شمېر او نور. لاسي صنايع که له يوې خوا زموږ اقتصاد پياوړی کوي او اړتياوې مو لېرې کوي، له بله پلوه زموږ کلتور هم غني کوي.

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې متن په لوړ اواز ولولي او بيا دې د لاسي صنايعو په ارزښت او اهميت خبرې وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ـ زده کوونکي دې پر دوو ډلو وویشل شي، هره ډله دې د افغانستان په مختلفو ځایونو کې د لاسي صنایعو د تولید سیمې په ګوته کړي.

۳ـ زده کوونکي دې په متن کې عام نومونه او خاص نومونه په نښه کړي او په وار سره دې په ټولګي کې و وایي.

۴ـ زده کوونکي دې د لاسي صنایعو ډولونه په خپلو کتابچو کې ولیکي او هغه دې په ټولګي کې واوروي.

۵ـ زموږ په هېواد کې د خاورو مختلف لوښي په کومه سیمه کې جوړېږي؟

الف : بغلان ب : کونړ ج: هرات د: استالف

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې وګوري چې په سیمه کې یې کوم لاسي صنایع جوړېږي، په دې هکله دې یو مخ په خپله کتابچه کې ولیکي او بیا دې په بله ورځ په ټولګي کې واوروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرکه د پښتو

د امیر حبیب الله خان تر مړینې وروسته د هغه زوی امان الله خان د افغانستان واکمن شو. امان الله خان د غازي امان الله خان په نامه مشهور دی. نوموړی خپلواکي غوښتونکی، ترقي خوښوونکی او ادبپالونکی پاچا و. په ۱۲۹۸ هـ . ش . کې یې په رسمي توګه یو ځل بیا افغانستان خپلواک اعلان کړ.

- تر امان الله خان د مخه په پښتو کې کوم کتابونه او رسالې چاپ شوي دي؟
- غازي امان الله خان خپلې ژبې ته څه خدمت کړی دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو ژبې د پراختیا او پر مختیا لپاره غازي امان الله خان د پاچاهي ارګ په شمالي برج کې په ۱۳۰۱ هـ . ش. کې یوه علمي تحقیقي ټولنه جوړه کړه چې د ((مرکه د پښتو)) په نامه وبلله شوه. په ۱۳۰۲ هـ . ش . کال کې د افغانستان د اساسي تشکیلاتو د نظامنامې د حکم له مخې د پوهنې وزارت د درېم ریاست په توګه وپېژندل شوه.

غازي امان الله خان د خپلې واکمنۍ په دوره کې په ۱۳۰۴ هـ . ش . کال کې کندهار ته تللی و او د هغې سیمې خلکو ته یې ویلي وو:

((غواړم په پښتو ژبه چې زه ورسره ډېره مینه لرم، ستاسې سره خبرې وکړم)) دا خبرې له پښتو ژبې سره د هغه ترقي غوښتونکي ټولواک مینه څرګندوي. همدا مینه وه چې غازي امان الله خان د پښتو ژبې د علمي او فرهنګي ودې لپاره ډېرې هلې ځلې وکړې. د امیر عبدالرحمان خان او امیر حبیب الله خان د واکمنیو په وخت کې هم ځینې کتابونه، رسالې او ځینې ژباړې چاپ شوي، خو د افغانستان لومړنی اساسي قانون چې هغه وخت یې ((اساسي نظامنامه)) بلله، لومړی ځل د امان الله خان په امر په پښتو ولیکل شو. وروسته بیا نورې ډېرې نظامنامې په پښتو ولیکل شوې. په ښوونځیو کې په پښتو تدریس پیل شو او کتابونه هم په پښتو شول. په پښتني سیمو کې به پاچا او ملکې مامورینو ته په پښتو ویناوې کولې. پښتني سیمو ته به فرمانونه هم په پښتو لېږل کېدل. په اخبارونو کې هم پښتو ژبه زیاته شوه. په ۱۳۰۳ هـ . ش . کال کې غازي امان الله خان امر وکړ چې د کندهار د سیمې په اخبار ((طلوع افغان)) کې دې هم پښتو مطالب خپاره شي.

((مرکه د پښتو)) دولس کسه غړي درلودل چې له بېلا بېلو سیمو څخه وو. لومړنی مشر یې د هغه وخت لوی او نومیالی عالم مولوي عبدالواسع اخونزاده و. دغې ټولنې د خپل کار په پیل کې په پښتو یو اعلان خپور کړ او له پښتنو څخه یې د پښتو ژبې د پالنې په لاره کې مرسته وغوښتله. په دغه اعلان کې راغلي وو:

ـ هر نوم دې په پښتو ولیکل شي او مرکه د پښتو ته دې راولېږل شي.

ـ هر پښتون چې په پښتو کې پوهه لري او غواړي چې مرکې ته ځان ورننباسي، خپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوښتنه دې ولیکي او مرکې ته دې یې راواستوي.

ـ د پښتني سیمو هر پښتو پوه دې د خپلې سیمې ځانګړې لغتونه راغونډ او په لیکلې بڼه دې یې مرکې ته راواستوي.

((مرکې د پښتو)) ځینې مهم کتابونه هم لیکلي وو. ((یوازنۍ پښتو)) او ((پښتو پښویه)) دوه مهم کتابونه یې چاپ شوي دي. دوه مهم قاموسونه یې ترتیب او تدوین کړي وو، خو له بده مرغه دغه دوه قاموسونه تر چاپ د مخه له منځه لاړل. د دغو دوو قاموسونو په ترتیب او تدوین کې ډېره ونډه د ((مرکې د پښتو)) د دویم مشر عبدالرحمٰن لودین وه. د دغو قاموسونو یوه برخه د دغې مرکې د یوه غړي ملا محمد ((ساپي)) په وسیله د هغه د زوی عبدالله خان افغاني نویس لاس ته ورغلې او په **۱۳۳۵** هـ . ش . کال کې یې دغه نسخه له یو څه زیاتونو سره چاپ کړې ده.

د متن لنډیز:

غازي امان الله خان پر کلتور مین واکمن و. د پښتو ژبې د علمي او فرهنګي پرمختګ لپاره یې ((مرکه د پښتو)) جوړه کړه. په اخبارونو او نورو خپرونو کې یې د پښتو مطالبو د خپرولو امر وکړ. پښتني سیمو ته یې په پښتو فرمانونه لېږل پیل کړل. په ښوونځیو کې یې په پښتو تدریس پیل کړ. لومړنی اساسي قانون او نور قوانین یې په پښتو ولیکل.

د امان الله خان په دوره کې په عملي ډول د پښتو ژبې د علمي پرمختګ لپاره کار پیل شو.

مرکې د پښتو ځینې مهم کتابونه لکه ((یوازنۍ پښتو)) او ((پښتو پښویه)) تر لیکلو وروسته چاپ او خپاره کړل. دوه قاموسونه یې هم ولیکل، خو له بده مرغه په هغه وخت کې چاپ نه شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱_ زده کوونکي دې متن په پټه خوله ولولي او بیا دې د متن مفهوم په لنډ ډول ووایي.

۲_ ((مرکه د پښتو)) څه وخت جوړه شوه او کوم کارونه یې سرته ورسول. کارونه یې په یو لست کې ترتیب کړئ.

۳_ زده کوونکي دې په متن کې خاص نومونه په نښه کړي او بیا دې یې په ټولګي کې په لوړ اواز ووایي.

۴_ د ((مرکه د پښتو)) لومړی مشر په پنسل په نښه کړئ :

الف: مولوي عبدالواسع اخونزاده — ب: عبدالرحمٰن لودین

ج: ملا محمد ساپی — د: عبدالله خان افغاني نویس

۵_ زده کوونکي دې د متن مهم ټکي پخپلو کتابچو کې ولیکي او په ټولګي کې دې یې واوروي.

۶_ د ((مرکه د پښتو)) څخه د مخه که د پښتو ژبې په اړه کوم کارونه شوي وي، زده کوونکي دې یې څو مثالونه ووایي.

کورنی دنده

زده کوونکي دې د هغو مرکزونو په اړه څو کرښې ولیکي چې د پښتو ژبې د علمي او کلتوري ودې لپاره کار کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

دیارلسم لوست

نومځري (ضمیرونه)

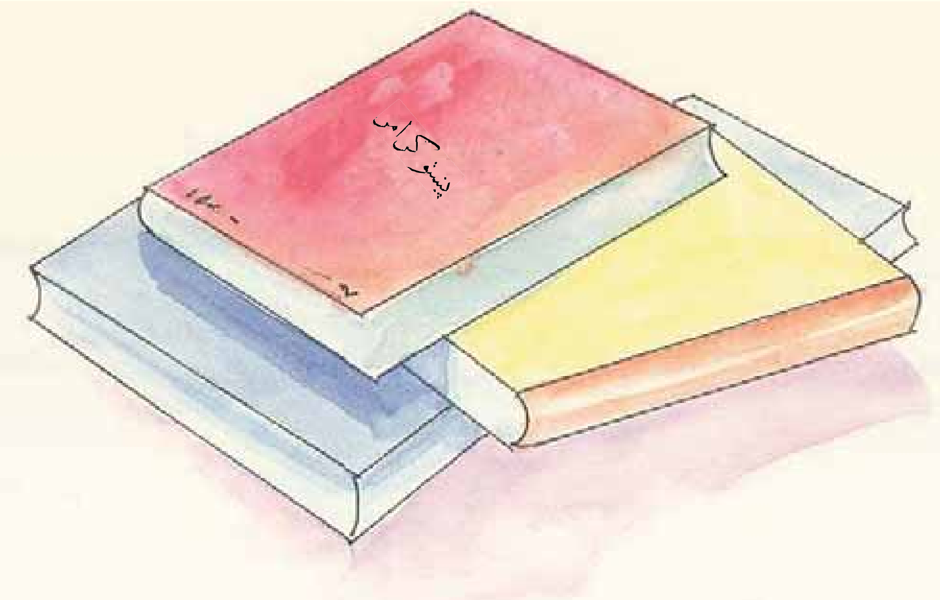

د ګرامر له لوستو څخه په ښوونځیو او پوهنځیو کې موخه داده چې ژبه سمه ولیکلای او ولوستلای شو او ځان له تېروتنو څخه وژغورو. نومځري هم د ګرامر یوه برخه ده چې په ژبه کې ښکلا او لنډون رامنځته کوي او د نومونو د تکرار مخه نیسي.

تاسې په اوومه ټولګي کې نوم او د نوم ډولونه، صفت او د صفت ډولونه ولوستل، په دې لوست کې به نومځري وپېژنو.

- نومځري څه ته وایي او ولې کارېږي؟
- که په ژبه کې نومځري ونه کارول شي، نو په خبرو یا لیکنه کې به کومه ستونزه رامنځته شي؟

نومځری هغه کلمه ده چې د نامه پرځای کارېږي او د نوم د تکرار مخه نیسي.
نومځري د جنس، عدد، حالت او شخص له مخې ګردانېږي.

د نومځرو ډولونه:

١ـ ځانګړي نومځري (شخصي ضمیرونه)
٢ـ ملکي یا اضافي نومځري
٣ـ اشاري نومځري
۴ـ استفهامي نومځري
۵ـ پلوي نومځري
۶ـ مبهم نومځري
٧ـ اشتراکي نومځري

١ـ ځانګړي نومځري:

ځانګړي نومځري د کسانو یا اشخاصو پر ځای کارېږي او په دوه ډوله دي:
غښتلي نومځري او کمزوري نومځري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف ـ غبنتلي نومځري یا منفصل ضمیرونه :

په یوازې توګه کارېږي، له بلې کلمې سره پیوست نه راځي او په خپلواکه توګه معنا ورکوي.

اشخاص		مفرد		جمع
		اصلي حالت	اوښتی حالت	اصلي حالت
۱	زه		ما	مونږ
۲	ته		تا	تاسې (تاسو)
۳	نارینه	دی هغه	ده هغه	دوی هغوی
	ښځینه	دا هغه	دې هغې	دوی هغوی

ب ـ کمزوري نومځري (متصل ضمیرونه):

دا نومځري په خپلواکه ډول نه کارېږي، له نورو نومونو سره چې وکارېږي خپله معنا ښکاره کوي.

شخص	مفرد	جمع
۱	مې	مو
۲	دې	مو
۳	یې	یې

لکه: کتاب مې راکړه، کتاب دې واخله، کتاب یې واخیست، کتابونه مو واخیستل، کتابونه یې واخیستل، کتابونه مو واخلئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲_ ملکي یا اضافي نومځري:

یو څیز په څه یا چا پورې اړوند بولي یا په بله وینا یو شی د څه یا چاګڼي.

اشخاص	مفرد		جمع
۱	زما		زموږ
۲	ستا		ستاسې
۳	نارینه	د ده	د دوی
	ښځینه	د دې	د دوی

لکه : زما کتاب راکړه. زموږ کتابونه یوسه. ستا کتاب راکړه.

ستاسې کتابونه واخلئ. د ده کتاب څه شو ؟ ددې کتاب چېرته دی ؟

د دوی کتابونه څه شول ؟

۳_ اشاري نومځري:

هغه نومځري دي چې اشخاصو او څیزونو ته اشاره کوي او د هغو پر ځای کارېږي.

		مفرد		جمع	
ګڼه	واټن (فاصله)	اصلي حالت	اوښتي حالت	اصلي حالت	اوښتي حالت
۱	لنډ	دغه	دغه	دغه	دغو
		دغه	دغې	دغه	دغو
۲	لیرې	هغه	هغه	هغه	هغو
		هغه	هغې	هغه	هغو
۳	لا لیرې	هوغه	هوغه	هوغه	هوغه
		هوغه	هوغې	هوغه	هوغو

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴_ استفهامي یا پوښتنیز نومځري :

د پوښتنې لپاره کارېږي. د شخص، وخت، ځای څرنګوالی او څومره والي له مخې لاندې ډولونه لري :

څوک : د شخص لپاره کارېږي، لکه : څوک راغی؟

چا: د څوک اوښتی شکل دی او د شخص لپاره کارېږي، لکه: چا وژړل؟

کوم (کومه) : د شخص او شیانو لپاره کارېږي، لکه: کومه ښځه ځي؟ کوم سړی ځي؟

کله : د وخت پوښتنه کوي او نه ګردانېږي، لکه : کله راغی؟

کله راغله؟، کله به راشي؟، کله لاړ؟، کله لاړه؟

څنګه : د یو شخص، شي یا عمل څرنګوالی پوښتي، لکه څنګه دې ولیکه؟ څنګه دې رسم کړ؟ څنګه دې میدان پاک کړ؟

څو: د اشخاصو او شیانو شمېر پوښتي، ځکه نو د جمع په شکل کارېږي، لکه:

څو زده کوونکي راغلي وو؟ څو قلمونه دې وپېرل؟ څو کسانو ډوډۍ خوړلې ده؟

څومره : د اشخاصو او شیانو شمېر او د څرنګوالي او څومره والي درجه ښیي، لکه : څومره زده کوونکي دې ولیدل؟ څومره کبان دې ونیول؟ څومره ښکلی دی؟ څومره تود دی؟

ولې: د یوه عمل او پېښې لامل پوښتي، لکه : ولې راغلې؟ ولې درس نه لولې؟ ولې جومات ته نه ځې؟

د معاصر لیکوال محمد ایوب خان اڅکزي لاندینی نثر ولولئ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

اعتبارات

وایي چې یوه ورځ ملکه په خپل محل کې په یوه کار مشغوله وه، دروازه وټکېدله، ویلې څوک یې؟ ورته وویل شول چې ولي عهد.

ملکې اعتنا ونه کړه او خپل مشغولیت یې جاري وساته.

د کافي انتظاره بعد، بیا دروازه وټکول شوه، ملکې وویلې څوک یې؟

جواب ورکړل شو چې ستا فرمانبردار زوی.

ملکې فوراً دروازه ورخلاصه کړه او ورته و یې ویل چې گوره زویه! همېشه کوښښ وکړه چې په دنیاکې په خپلو انساني اوصافو او خویونو وپېژندل شې، ولې چې دنیاوي حیثیت اضافي او اعتباري شی دی چې هر وخت پناه کېدونکی دی.

الف: په پورته نثر کې ضمیرونه پیدا کړئ.

ب: د نثر مفهوم په خپلو عباراتو کې وواياست:

۵_ پلوي نومځري :

د اشخاصو له پلوه د یوه عمل پلو یا لوری ښیي او تل تر فعل د مخه راځي. دا نومځري درې بڼې لري:

(را، در، ور)

را : د متکلم (لومړي شخص) لوری ښیي، لکه : راکړه، راوړه، راواخله او نور.

در : د مخاطب (دویم شخص) لوری ښیي، لکه : درواخله، درپورې کړه، درځه او نور.

ور : د غایب (درېیم شخص) لوری ښیي، لکه : ورکړه، وروړه، ورپورې کړه او نور.

۶_ مبهم نومځري :

دا نومځري د یوه ناڅرگند شخص لپاره کارېږي او په دې ډول دي :

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر : د جنس او حالت له مخې گردانېږي، زياتره د مفرد لپاره راځي، لکه : هر ځوان، هره پېغله، هر سړی، هره ښځه، هر کتاب، هره کتابچه او نور.

په اوښتي حالت کې د جمع لپاره راځي، لکه : په هرو ځو ځوانانو کې، په هرو ځو پېغلو کې.

بل : يوازې د شمېرېدونکي مفرد نامه پر ځای کارېږي او د جنس او حالت له پلوه گردانېږي، لکه : بل ځوک، بل ځوان، بله پېغله، بل سړی، بله ښځه او نور.

نور : جنس نوم او جمع نوم راښيي او د جنس او حالت له پلوه گردانېږي، لکه: نور هلکان، نورې نجونې، نور جوار، نوره بوره.

ټول : دا نومځری هم جنس او جمع نوم راښيي او د جنس او حالت له پلوه گردانېږي، لکه : ټوله کورنۍ، ټول غړي، ټول ښارونه، ټولې دښتې، ټول سړي، ټولې ښځې.

۷_ اشتراکي نومځری (خپل):

دا نومځری د لومړي، دويم او دريم شخص لپاره او هم د مفرد او جمع لپاره يو ډول کارېږي، ځکه يې اشتراکي نومځری بولي. دا نومځری هم د جنس او حالت له مخې گردانېږي، لکه : احمد خپله کورنۍ دنده تر سره کړې ده. حميدې خپل کورنی کار کړی دی. ښاپېرۍ خپل ورور ته درس وايي.

فعاليتونه

زده کوونکي دې لاندې پوښتنو ته ځوابونه ووايي:

۱_ ځانگړي نومځري په څو ډوله دي؟ هر ډول يې په مثالونو کې څرگند کړئ.

۲_ څو ډوله نومځري پېژنئ؟ نومونه يې واخلئ.

۳_ لاندې نومځري مشخص کړئ او خپل ټاکلي نومونه ورته وليکئ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه .... ته .... ستا .... هغه .... مې ....

يې..............

۴_ په لاندې جملو کې نومځري په نښه کړئ چې کوم نومځري دي :

- زه هره ورځ ښوونځي ته ځم.
- د ده کتاب له ماسره دی.
- قلم دې ورک شو.
- بل قلم دې واخيست.
- ولې دې قلم ورک کړ؟
- څومره وخت دې تېر کړ؟
- څوک به راغلی وي؟

۵_ زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي او يو له بل نه دې د نومځرو پوښتنې وکړي. ښوونکی دې د پوښتنو ځوابونه وڅاري.

۶_ زده کوونکي دې په لاندې جملو کې نومځري په نښه کړي :

- څوک راغی؟
- چېرې اوسېږې؟
- کوم کتاب دې خوښ دی؟
- نور هلکان چېرې دي؟
- څه دې راوړل؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې له کوره تر ښوونځي او له ښوونځي تر کوره د خپل تګ او راتګ حال وليکي او په هغو کې دې نومځري په نښه کړي چې کوم نومځري يې کارولي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوارلسم لوست

لیک نښې

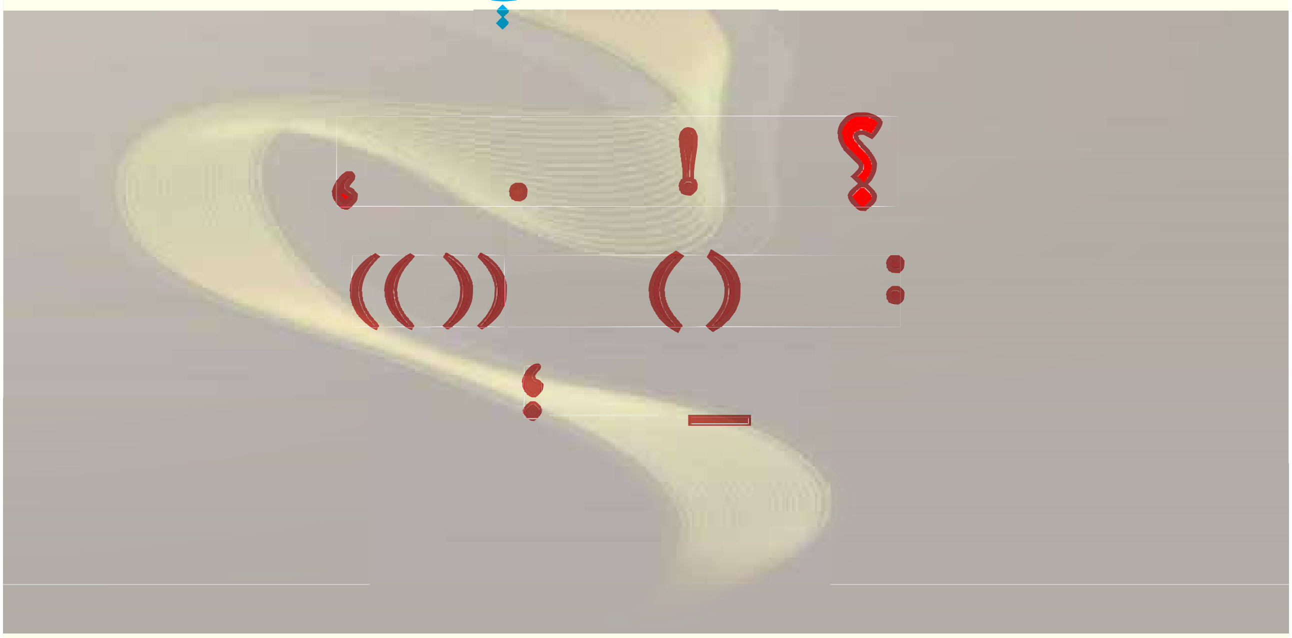

لیک نښې هغه علامې دي چې په لیک لوست کې يې کارول لويې لويې تېروتنې له منځه وړي او په کارولو يې لوستونکی د سمو لوستلو او سمو لیکلو جوګه کېږي.

د دغو نښو زده کړه د هر چا لپاره ضروري ده، که نه نو لوستل او لیکل به مو تېروتنې او نیمګړتیاوې ولري.

- تاسې د لیک نښو په اړه معلومات لرئ؟
- د لیک نښو مراعاتول لیکونکي او لوستونکي ته څه ګټه لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

له تورو پرته ځيني نښې هم شته چې په سمو لوستلو کې له لوستونکي سره مرسته کوي. دغه نښې ډېرې زياتې ارزښتناکې دي، ځکه چې سړی په لوستلو کې له تېروتنې څخه ژغوري او په سمو لوستلو کې اسانتيا پېښوي. په ليکنه کې د دغو نښو په مرسته لوستونکي کولای شي چې په لوستنه کې په دې پوه شي چې په کوم ځای کې تم شي، سا واخلي او يا کومه کلمه په بلې پورې وتړي.

په ليکنه کې دگڼو کيفيتونو، لکه: حيرانتيا، پوښتنې، خطاب، تمسخر يا ملنډو وهلو، ندا او داسې نورې څرگندونې د همدغو نښو په راوړلو سره کېږي.

۱ـ (،)	۲ـ (.)	۳ـ (:)
۴ ـ (-)	۵ـ (؟)	۶ـ (!)
۷ـ ( )	۸ـ (...)	

له دې امله دلته په لنډه توگه هغه نښې له بېلگو سره راوړو چې ډېرې ضروري دي.

۱ـ (،) کامه: دا نښه موږ ته راښيي چې يوه وړه يا نيمگړې جمله له بلې سره اړيکې لري او په لوستلو کې يې بايد ډېر لږ ځنډ وشي،لکه : څه چې کرې، هغه به ريبې. څه چې دې راکړل، بېرته مې درکړل. په يوې جملې کې د څو پرله پسې نومونو د بېلونې لپاره هم راځي، لکه : د افغانستان مشهورې مېوې انگور، انار، بادام، خټکي، منې، جلغوزې او نورې دي.

۲ـ (۰) ټکی يا نقطه : دا نښه ديوې بشپړې جملې په پای کې ايښودل کېږي او د خبرې د تمامښت نښه ده، لکه : کابل د افغانستان پلازمېنه ده. زما ورور حميد نومېږي.

۳ـ (:)دوه سر په سر ټکي يا شارحه: دا نښه د هغې جملې يا کلمې په اخر کې راځي چې شرح او تفصيل ورپسې وي، لکه : هر څوک چې په لاندې لارښوونو عمل وکړي، نه ناروغه کېږي :

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ـ د شپې له خوا دوخته ویده کېدل،

۲ـ لږه ډوډۍ خوړل،

۳ـ سهار دوخته راپاڅېدل،

همدرانګه د چا د وینا د راخیستلو په وخت کې د هغه له نامه نه مخکې او هم له راخیستل شوي وینا نه مخکې دغه نښه ایښودل کېږي، لکه : رسول اکرم ﷺ فرمایلي دي : ((... زه تاسې ته ونه وایم چې دوزخي څوک دی؟ واورئ! هر کبر جن، بد خویه او بخیل دوزخي دی.))

۴ـ (-) بېلنۍ یا ډش: دغه نښه څو ځایه او په دې ډول کارول کېږي:

۱ـ د معترضه یا څنګیزو جملو د ښودلو لپاره، لکه : هغه ورځ ـ بیا دې یې خدای ﷻ نه راولي ـ پرما څومره وغمېده چې پلار مې سخت ناروغ شو.

۲ـ په کوم داستان یا ډرامه کې چې د دوو کسو ترمنځ خبرې اترې وي، نو د هر یوه خبره په هم دغه نښه پیلېږي، لکه : احمد محمود ته وویل:

ـ ایا ته به اجملووینې؟

ـ هو! که وخت مې پیدا کړ.

ـ او که وخت دې پیدا نه کړ؟

ـ بیا به تا هرو مرو خبر کړم.

۳ـ د اعدادو، ارقامو او نېټو د ښودلو لپاره هم لیکل کېږي، لکه : د حمل له ۱۴-۲۰ پورې او یا دا چې د (۱۹۳۹ – ۱۹۴۵) کلونو تر منځ په نړیواله جګړه کې په میلیونونو انسانان ووژل شول .

۵ـ (؟) پوښتنیزه نښه یا سوالیه: دا نښه د پوښتنیزو جملو په پای کې راځي، لکه :سید جمال الدین افغان (رح) چېرته وفات شوی و؟

۶ـ (!) د حېرانتیا یا ندا نښه : دا نښه په لاندې ځایونو کې کارول کېږي:

۱ـ د خطاب لپاره، لکه : ښاغلو! ورونو! زده کړه وکړئ!، وخت خوشې مه تېروئ!

۲ـ له ندا او غبرګولو نه وروسته، لکه: یا خدایه! دا څه حال دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳_ د امرکولو پر وخت، لکه چوپ شه!

۴_ د هیلې څرګندونې پر وخت، لکه : کاشکې! زه هم درسره وای.

۵_ د حیرانتیا پر وخت، لکه : توبه، توبه، دومره ټګي!

۶_ د ستاینې او افرین پر وخت، لکه : افرین ستا په مېړانه!

۷_ د افسوس او ارمان پر وخت، لکه : درېغه! درېغه!، ارمان! ارمان! چې ما هم زده کړه کړې وای.

۸_ د خوښۍ پر وخت، لکه : واه! واه!، پاه! پاه!

۷_ ( ) وړې لیندۍ: د دغو لیندیو تر منځ هغه توضیح یا معترضه جمله راځي چې ډېره مهمه نه وي او حذفول یې جملې ته څه زیان نه رسوي، لکه : رحمان بابا (خدای ﷻ دې یې وبښې) د پښتو ژبې نومیالی شاعر و. دلته (خدای ﷻ دې یې وبښې) معترضه جمله ده که حذف شي، جملې ته څه زیان نه رسوي.

خاص نومونه، عددونه او خارجي کلمې هم د دغې نښې تر منځ لیکل کېږي، لکه : زما ملګری (احمد) چې راغی، نو ویې ویل : ستا ورور له مانه (۱۰) کتابونه وړي دي.

۸_ (...) څنګ پر څنګ ټکي: د حذف یا تېرېدنې نښه، کله چې د یو نوم یا یوې جملې څرګندېدل لا زم نه وي، یا یې لنډون لا زم وي، هغه وخت پرله پسې درې ټکي ایښودل کېږي، لکه : هغه به ویل چې زه نه غواړم په دې اړه زیاتې خبرې وکړم، خو بیا به یې هم خبره پسې اوږده کړه : ... دغه راز د دې موضوع بل اړخ دا دی چې په ښه روزنه کې د ښوونکي ترڅنګه د مور او پلار پاملرنه هم ډېره ضروري ده ... ښوونکی هم د مور او پلار درجه لري....

د حذف د ټکو لپاره څه ټاکلی شمېر نشته، خو عام نظر دا دی چې دغه ټکي دې لږ تر لږه درې او زیات نه زیات پنځه ولیکل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متن لنډيز:

ليک نښې يو شمېر ځانګړې نښې دي چې په ليکنه کې د بېلا بېلو مفاهيمو او حالتونو د ښودلو لپاره راځي. دا نښې په ليکنه کې ځانګړې ارزښت لري. که سمې او پر ځای وکارول شي، له لوستونکي سره د معنا او مفهوم په افاده کې ډېره مرسته کوي اوکه سمې ونه کارول شي، نو ځينې معنوي تېروتنې رامنځته کوي. دا نښې زياتې دي، موږ دلته يوازې د هغو ځينې مهمې او مشهورې در وپېژندلې.

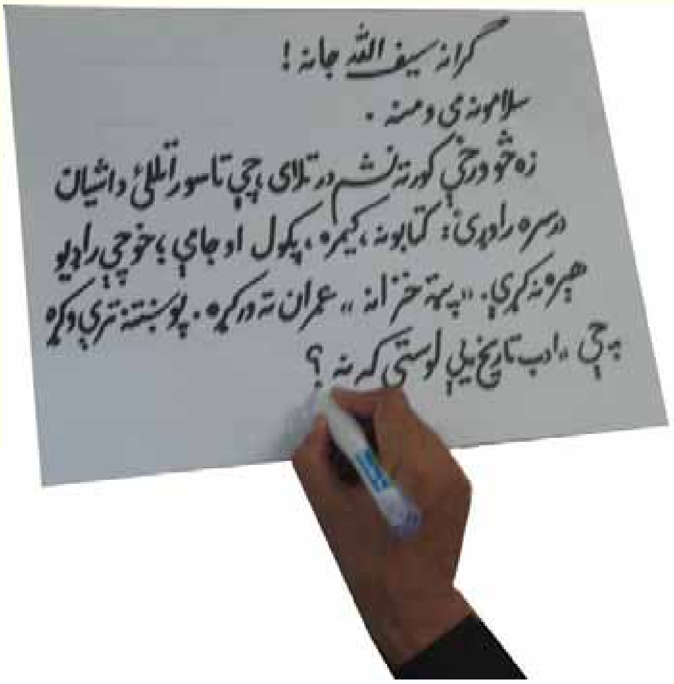

فعاليتونه

زده کوونکي دې لاندې پوښتنو ته ځواب ووايي.

۱ــ لیک نښې د لیک په لیکلو او لوستلو کې څه ګټه لري؟
۲ــ که تاسو د لیک نښو په اړه څه معلومات لرئ؟ ټولګیوالو ته یې و وایاست!
۳ــ دغه نښه (؟) په کوم ځای کې راوړل کېږي؟
۴ــ زده‌کوونکي دې ګران لغتونه په کتابچو کې ولیکي او په جملو کې دې یې استعمال کړي.
۵ــ د لاندې جملو په پای کې کومې نښې راځي؟
کابل د افغانستان پلازمېنه ده
د احمد قلم چېرې دی
کاشکې زه هم درسره وای
عزیز، لونګ، رشید او اتل نن راورسېدل
۶ــ په لاندې متن کې لیک نښې په ګوته کړئ:
پرون مازیګر احمد زموږ کورته راغی بکس یې هم ورسره و ما ورته وویل په بکس کې دې څه دي هغه راته وویل چې قلم کتاب کتابچه او پنسلونه پکې دي موږ دواړه کورس ته روان شوو زموږ کورس د حمل له اتم نه تر دېرشم پورې دوام کوي احمد وویل کاشکې دا کورس لږ اوږد وای ښوونکي وویل شاباس په وخت راغلئ بیا ښوونکي یو تن ته اشاره وکړه او ویې ویل هلکه پاڅېږه تېر درس ولوله د هلک درس نه و زده ښوونکي وویل ولې دې درس نه دی زده هلک غلی ولاړ و

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په کور کې د ټکي یا نقطې، د سر په سر ټکو یا شارحې او پوښتنېزې نښې لپاره یوه یوه جمله ولیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسم لوست

انشاٴ او ليکوالي

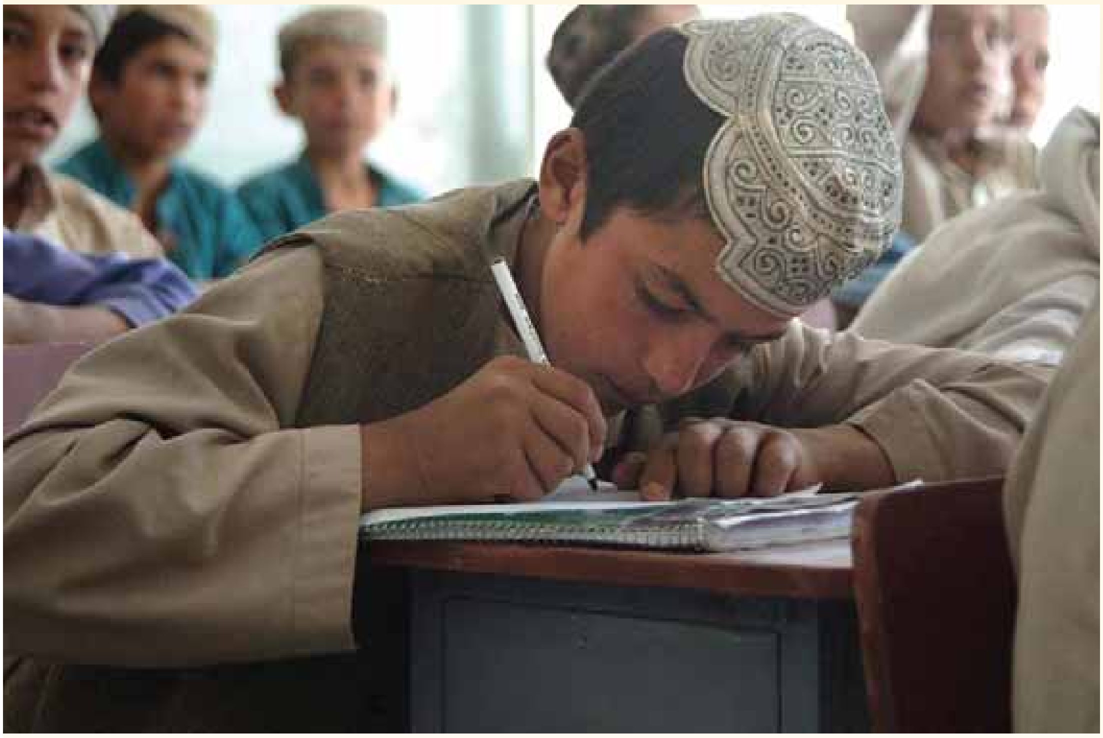

تاسې تېر کال په اووم ټولګي کې ولوستل چې املاء په لغت کې مهلت ورکولو او ډکولو ته وايي او په اصطلاح کې خپلې خبرې يا د بل خبرې په صحيح ډول ليکل دي. په دې لوست کې به تاسې ته د انشاء په اړه معلومات درکړو.

- املاء او انشاء څه توپير لري؟
- په انشاء کې کوم شيان راځي؟

انشاء: په لغت کې د یوه نوي شي پیداکولو ته وايي. په اصطلاح کې دیوه نوي فکر او خیال څرګندولو ته انشاء وايي. په ساده وینا په نظم یا نثر د خپلو افکارو او خیالونو په لیکلې بڼه څرګندولو ته انشاء وايي. انشاء په نثر او نظم دواړو کېدای شي. د انشاء فن یا د لیکوالۍ هنر دا دی چې انسان خپل مطلب په سم او رسا ډول اداکړي. یعنې د خپل ذهن خیال او فکر په ښو او مناسبو الفاظو کې په اغېزناکه توګه ولیکي. د ښو کلمو غوره کول او ترتیبول د انشاء مهمه برخه ده.

یو لیکوال او شاعر باید د کلمو په غوره کولو، نښلولو او کارولو ښه پوه وي. همدارنګه باید دا ورتیا ولري چې نوي الفاظ او معناوې پیدا او ښکلا پکې واچوي.

که څوک غواړي چې د خلقت او فطرت په رمزونو او رازونو پوه شي او په یوه شنه پاڼه یا یوه ګل کې د الله ﷻ د قدرت نښې یا د معرفت دفتر وګوري، له خپل عقل، شعور او احساس څخه دې کار واخلي. یا په بله وینا د زړه سترګې دې وغړوي.

پر یوه لاره ډېر وګړي تېرېږي، خو یو نیم پکې چېرته یوه ښکلې مرغلره ومومي چې د چا له امېله پرېوتې او په خاورو کې پرته وي. پر دې لاره ډېر لاروي روان وي، څوک یوې خواته، څوک بلې ته ګوري د چا یوه شي ته پام وي، د چا بل ته، یو پکې د دېواله له کنډوه کوم ښکلی مخ وویني، بل د بام په سر توره کتوه.

د یوه نظر د خان او ملک په بنګله وي، بل د خوارانو او غریبانو جونګړو او کنډوالو ته ګوري. ځینې ډېر لېرې واړه شیان لیدای شي، ځینې تر پښو لاندې ځمکه نه ویني او هوا ته ګوري.

په یوه باغ کې څوک خس و خاشاک ټولوي او څوک دګلو دستې جوړوي. د چا دیدار په کاروي او د چا دینار. کارغه په یوه خوا ځي بلبل په بله خوا، یو ځان ویني بل جهان ویني. څرنګه چې د انسانانو په څرګند نظر کې ډېر توپیر شته، دغه راز د ټولو خلکو د زړونو سترګې هم یو راز ځار نه کوي. په همدغه ډول د فکر او نظر اختلاف دی چې د لیکوالو او شاعرانو د لیک او وینا په طرز یې اغېز کړی دی او د هر یوه انشاء او سبک یې ځانګړی کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په انشاء کې د املاء برخه شامله نه ده. املاء د بل يا خپلې خبرې په سمه توګه ليکلو ته وايي، يعنې په منل شوې او دودشوې بڼه د خبرو ليکلو ته املاء وايي.

کوم ليکوال چې په يوې موضوع څه ليکي، لومړی بايد يوه ټاکلې موخه ولري، بيا د هغې موخې په اړه ښه فکر وکړي او خپل فکر او خيال په ښو، خوږو او هنري الفاظو کې ترتيب او په ښه بڼه يې څرګند کړي. که چېرې همداسې وکړي، نو په لوستونکو به ښه اغېز وکړي، لکه چې يو انځورګر د ښې کمرې او ښو الا تو په وسيله ښه فلم او ښه انځور اخيستی شي، دغسې که يو اديب او ليکوال له خپلو حواسو څخه په ښه سوچ او فکر کار واخلي، کولای شي چې د طبيعت او د ژوند له چارو او پېښو څخه خورا ښه اقتباس وکړي او په اغېزناکه توګه يې ټولنې ته وړاندې کړي.

په انشاء کې دليکوال اروايي حالت، شخصيت، ذکاوت او نرې ليد په يوه ډول څرګندېږي، خو په دغو څيزونو هغه وخت ښه پوهېدای شو چې دهغه ليکوال اثار زيات ولولو، دهغه ژوندليک ولولو او د هغه د ژوندانه له بېلا بېلو اړخونو سره ځان اشنا کړو.

د متن لنډيز:

نوی مضمون، نوی خيال او نوی فکر چې د الفاظو او کلماتو په قالب کې په ماهرانه ډول ځای کړی شي، انشاء ورته وايي. که يو ليکوال د بل چا مضمون او مطلب رانقل کړي، انشاء يې نه شو بللی.

د انشاء اړين توکي نوي افکار، نوي خيالونه او د الفاظو هنري ترتيب دی.

د الفاظو په سمه، کره او منل شوې بڼه ليکلو ته املاء وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱ــ زده کوونکي دې د متن هر پراگراف په لوړ غږ و وایي او د پراگراف مفهوم دې په خپلو خبرو کې څرگند کړي.

۲ــ انشاء په لغت او اصطلاح کې څه ته وايي؟

۳ــ دیوې ښې انشاء لپاره باید شاعر او لیکوال کوم ټکي په پام کې ولري. زده کوونکي دې یې په کتابچو کې ولیکي او بیا دې په وار سره هغه په ټولگي کې واوروي.

۴ــ زده کوونکي دې د نظم او نثر توپیر په څو لنډو جملو کې له مثالونو سره وړاندې کړي.

۵ــ زده کوونکي دې د لاندې لغتونو معنا د کتاب په پای کې پیدا او په جملو کې دې یې وکاروي.

ــ فن ــ خلقت　　ــ فطرت　　ــ رمز　　ــ معرفت

ــ دینار　　ــ ځار　　ــ اقتباس　　ــ کره

۶ــ په متن کې ستاینوم (صفت) په نښه کړئ او په ټولگي کې یې په وار سره واوروئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په کور کې پخپله خوښه د یوې موضوع په اړه انشائیه لیکنه وکړي او بله ورځ دې یې هر یو په ټولگي کې واوروي.

تاسو داسې وگڼئ چې خپله لیکوال یاستئ او یوه موضوع ځانته ټاکئ، خپله یې لیکئ او انشاء کوئ. دخپلې لیکنې املایي خوا به هم په پام کې لرئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

متلونه (دکاڼي کرښې)

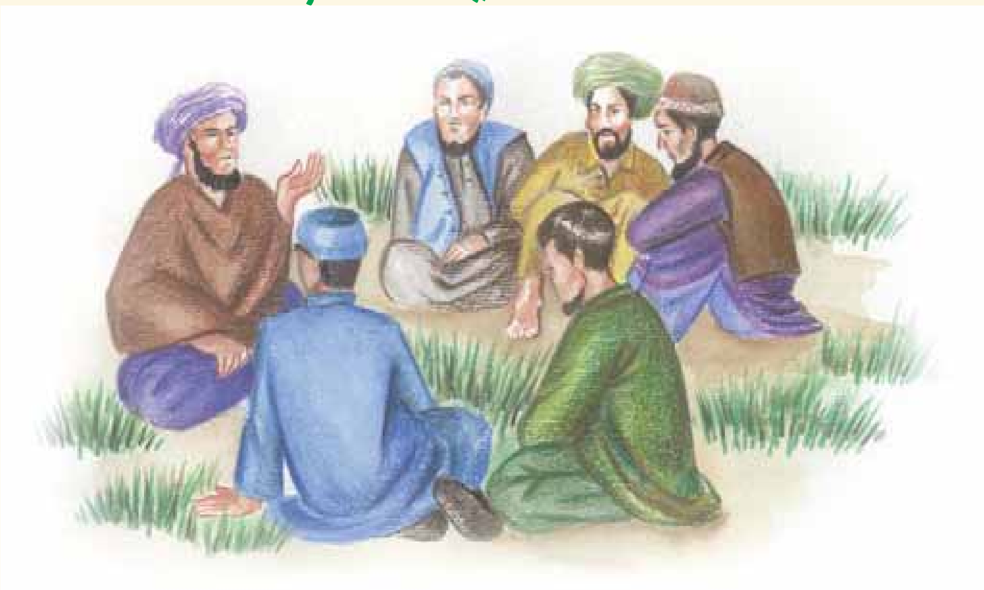

ولسي ادبيات د هر ولس په ادبي تاريخ کې ډېره مهمه او ارزښتناکه ونډه لري.

ولسي ادبيات زياتره شفاهي بڼه لري او په هغو ټولنو کې زيات پياوړي وي چې ليک لوست پکې ډېر عام نه وي. په پښتو ادبياتو کې هم د شفاهي ادبياتو ونډه ډېره مهمه او ډېره زياته ده.

په ادبياتو کې محاورې، سندرې، ټوکې ټکالې، متلونه، لنډۍ او نور راځي.

په اووم ټولګي کې مو په ولسي ادبياتو کې لنډۍ ولوستې په دې لوست کې به د ولسي ادبياتو يو بل ډول ((متل)) ولولو:

- متلونه څه ته وايي؟
- ولې خلک په خبرو کې متلونه کاروي؟

ټول ولسونه د خپل کلتور او ټولنیزو ارزښتونو په پام کې ساتلو سره متلونه لري، په پښتو کې هم ډېر زيات متلونه شته. د پښتو د ولسي ادبیاتو یوه ډېره شتمنه برخه همدغه متلونه دي.

متلونه هغه لنډې، له مطلبه ډکې جملې دي چې ویونکي يې د خپلې وینا او ادعا د پخلي، کوټلتیا او پر اورېدونکو د منلو لپاره وايي. د متل په کلمو کې يو ځانګړې لطافت پروت وي.

کېدای شي متل منظوم وي یا منثور، خو خپل ځانګړی وزن او رواني به هرومرو لري. همدارنګه د متل موضوع ښايي رښتینې یا هم افسانه يي وي، خو په ولس کې يې داسې شهرت موندلی وي چې د ریښتینتوب تر بريده رسېدلی وي.

متل یوه لنډه جمله ده چې په استعاره يي ډول يو مهم مفهوم پکې نغښتی وي او د متل په ويل کېدو سره هغه مهمه مفکوره او مفهوم د اورېدونکي ذهن ته لېږدول کېږي.

متل په جرګو او مرکو کې هم د بحث او خبرو په جریان کې د پرېکړې او پایلې لپاره استعمالېږي. د متل استعمال په دوه کسیزو خبرو کې هم وي، خو په شخص پورې اړه لري چې څومره متلونه يې زده دي.

هغه کسان چې په خپلو خبرو کې پرځای او ډېر متلونه کاروي، هغه د ولس مجرب او هوښيار کسان بلل کېږي.

د نړۍ ټول ملتونه، متلونه لري. هره ټولنه د خپلو دودونو ، رواجونو ، ځانګړتیاوو او ارزښتونو په پام کې ساتلو سره د متلونو ستړې پانګې لري او په حقیقت کې د هغه ولس د ژوند هنداره ګڼل کېدای شي. پښتو متلونه هم زموږ د ولس د غوره هنداري په توګه موږ ته زيات ارزښت لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

راځئ چې دلته څو متلونه سره ولولو:

خپله لاسه، ګله لاسه

د کور ګټه، د لاهور ګټه

که لار شي تر بلخه، درسره ده خپله برخه

ځمکه هغه سوځېږي چې اور پرې بلېږي.

څه چې کرې، هغه به رېبې

د دروغو مزل لنډ دی

هر چاته خپل وطن کشمیر دی

د کبر کاسه نسکوره ده

تشه لاسه ته مې دښمن یې

که غر لوی دی پر سر یې لار شته

چې بد کړې، بد به پر ځې

د وچو له امله لانده هم سوځي

اور ته خپل او پردي یو دی

پر مې کړه، مړ مې کړه

کېږدی په خپلو مړاندو ولاړه وي

پردی کټ تر نیمو شپو وي

کارغه د زړکي تګ کاوه، خپل یې هم هېر کړ

سمندر چې په ویالو شي هم وچېږي.

اول سلام پسې کلام

انسان د احسان تابع دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر متل د يوې تجربې په نتيجه کې رامنځته شوی وي، خو د يو شمېر متلونو سره ترلې کيسې هم موږ ته راپاتې دي او د ځينو اصلي کيسې موږ ته نه دي راسېدلې، خو کېدای شي په ولس کې موجودې وي. راځئ چې په دې ادعا د پوهېدلو لپاره د دوو متلونو کيسې ولولو:

۱ـ څوک چې خوب کوي مېښه يې نر کټی زېږوي:

وايي چې په يوه غوجل کې د دوو کسانو مېښې ترلې وې. دواړه مېښې پر يوه وخت لنگېدې هرې يوې ته خپل خپل خاوند ناست و. له دوی څخه يو ويده شو. مېښې لنگې شوې يوې مېښې کټی او بلې مېښې کټې وزېږوله. وېښ سړي چې مېښې يې کټی زېږولی و د هغه ويده سړي له مېښې سره خوشې کړ او د هغې مېښې چې کټې يې زېږولې وه د خپلې مېښې سره خوشې کړه.

کله چې ويده سړی راويښ شو، څه گوري چې مېښې ته يې کټی ولاړ دی او د هغه بل مېښې ته کټې ولاړه ده، ورته وېې ويل: مبارک دې شه! بختور يې چې مېښې دې کټې زېږولې ده!

هغه ورته وويل: څوک چې خوب کوي مېښه به يې نر کټی زېږوي.

۲ـ د غله په ږيره خس دی:

وايي چې په يوه غونډه کې يو شی ورک شو، د غونډې برخوال نه پوهېدل چې غل څنگه معلوم کړي. سره راغونډ شول، يو پکې تجربه کار و، هغه وويل: زه غل پېژنم، نورو ورته وويل: څنگه؟ هغه وويل: د غله په ږيره خس دی. په دې وخت کې غل بې ځنده خپلې ږيرې ته لاس وروړ چې گوندې ربښتيا يې په ږيره خس دی او بايد ليرې يې کړي چې څوک يې و نه پېژني، خو نورو وليد او و يې پېژاند چې غلا همده کړې ده، نو په دې توگه هر متل د يوې تجربې په نتيجه کې رامنځته شوی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متن لنډيز:

متل د شفاهي ادبیاتو یوه مهمه برخه ده چې په محاوره او خبرو اترو کې د استدلال او خپلې خبرې د پخلي لپاره کارول کېږي.

متل یوه وړه جمله یا عبارت دی چې یو لوی مفهوم رانغاړي. زیاتره متلونه ځانته کیسې لري یا په بله وینا یو متل د کیسې د پېښېدو په پای کې رامنځ ته شوی وي. متلونه ډېره اوږده مخینه لري او سینه په سینه تر موږه را رسېدلي دي.

په پښتو ژبه کې یو شمېر متلونه راټول شوي او په کتابي بڼه چاپ شوي دي، خو زیاتره متلونه لا تر اوسه پورې د خلکو په سینو او محاورو کې لا ژوندي دي، خو په کتابونو کې نه دي راټول شوي.

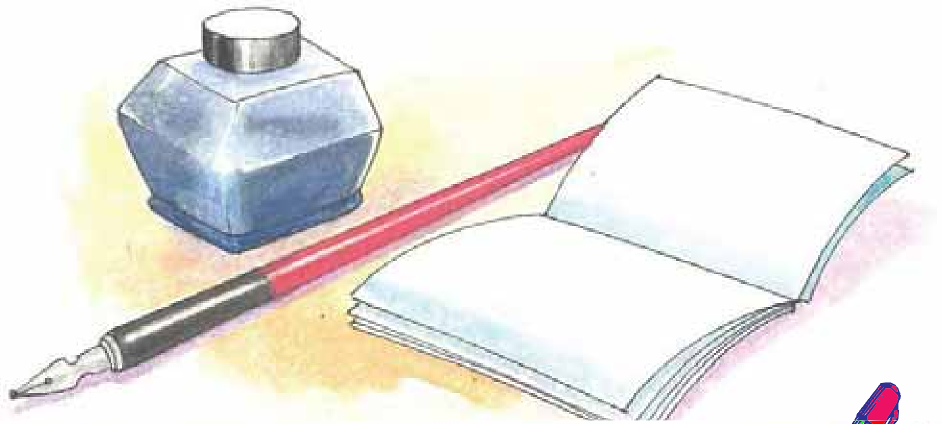

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې دغو پوښتنو ته ځوابونه ووایي:

- متلونه په خبرو کې د څه لپاره کارول کېږي؟
- متلونه منظوم وي که منثور؟
- متلونه زموږ د ادبیاتو په کومې برخې پورې اړه لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ــ زده کوونکي دې په دوه ډلو وویشل شي د یوې ډلې استازی دې یو متل وایي او د بلې ډلې استازی دې په وار سره د هغه معنا کوي.

۳ــ زده کوونکي دې په دوه ډلو وویشل شي یوه ډله دې لس منظوم او بله ډله دې لس منثور متلونه ووایي.

۴ــ د لاندې متلونو معنا پخپلو کتابچو کې ولیکئ او په ټولګي کې یې واوروئ.

- د غله په ږيره خس دی
- غل په غره کې نه ځايېږي
- مه کوه په چا چې و به شي په تا
- چاره که د سرو شي د ځیګر د منډلو نه ده

۵ــ زده کوونکي دې د لاندې متلونو تش ځایونه ډک کړي.

- هر چاته خپل ....کشمیر دی.
- د یو لاسه .... نه خېژي.
- څه چې .... هغه به ....
- پر مې .... مر مې ....

۶ــ په لوستل شوو متلونو کې موکوم یو خوښ دی، ولې؟ نظر مو وواياست.

۷ــ په لوستل شويو متلونو کې نومځري (ضمیرونه) پیدا کړئ. او وواياست چې کوم ډول نومځري دي.

۸ــ که دکوم متل کیسه مو زده وي په ټولګي کې یې وواياست.

کورنۍ دنده

په کورنۍ کې له مشرانو څخه پوښتنه وکړئ او د هغوی له خولې نوي متلونه ولیکئ او بیا یې بله ورځ په ټولګي کې ولولئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوولسم لوست

د مور زړه

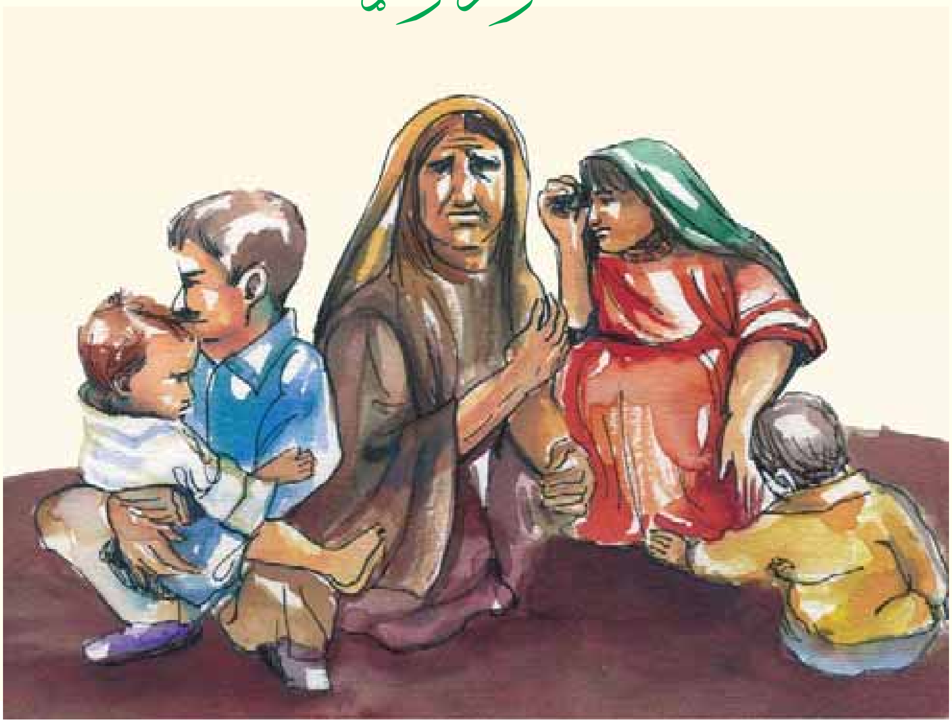

د مور د مينې او محبت، د مور د زړه سوي او مهربانۍ په اړه به تاسو ډېرې خبرې اورېدلې وي، خو اوس چې تاسو د مور په اړه کوم شعر لولئ، د مور د خواخوږۍ او مهربانۍ يوه ستره نمونه ده. دغه مطلب د افغانستان د نوميالي معاصر شاعر سيد شمس الدين مجروح په قلم له يوه بهرني (غربي) اثر څخه په شعر ژباړل شوی دی.

مور، تر ټولو مهربانه، مور تر ټولو زياته مينه ناکه ده، خو داسې کيسې او پېښې هم کېدونکې دي . تاسو دغه کيسه په شعري بڼه ولولئ.

د شاعر لنډه پېژندګلوي:

سيد شمس الدين مجروح د افغانستان د معاصرو ادبياتو يو خوږ ژبی شاعر او ليکوال دی. په ۱۲۸۹ هـ . ش . کال د کونړ ولايت د شين کورک کلي په يوې روحاني کورنۍ کې پيدا شوی دی. زده کړې يې په خپل کلي کې سرته ورسولې او رسمې دنده يې د اعيانو په مجلس کې پيل کړه. بيا يې مختلفې دندې سرته ورسولې چې د عدليې د وزير او د صدارت د مرستيال په توګه يې هم کار کړی دی.

دسيد شمس الدين مجروح د شعرونو يوه مجموعه (منتخب شعرونه) په ۱۳۳۷ هـ . ش . کال د پښتو ټولنې له خوا چاپ شوې ده او دويمه مجموعه (ياد فرياد) يې په پېښور کې په ۱۹۸۵ م. کال کې چاپ شوې ده. سيد شمس الدين مجروح په ۱۳۸۱ هـ . ش . کال وفات شوی دی.

پسرلی د کال ځواني وه هوا ښه وه
د ګیاه پرته په ځمکه لونګی شنه وه
ټول عالم په خوب ویده و نیمه شپه وه
هرې خوا ته د سپوږمۍ رڼا خوره وه
یو عاشق معشوقه ناست د رود په غاړه
په شراب د مینې مست و و دغه دواړه
سره ناست وو دوی بهر کلي نه لرې
دواړو ویلې ښې خوږې خوږې سندرې
د دوی منځ کې وې د راز و نیاز خبرې
یو له بله یې وړه کړې وې وزرې
د ښایست غرور په سر کې د جینی و
د هلك په سر کې هم جوش د ځوانی و

سيد شمس الدين مجروح

(c) ketabton.com: The Digital Library

هلك ووې محبوبې ماته يې ګرانه
ماته زياته يې له دينه له ايمانه
څوك به نه وي محبت كې زيات له مانه
مادې هيڅكله خداى نه كا بې له تانه
زړه چې زيات له سرو ماله دى دلبره
ما قربان كړ هغه هم د ستا له سره
جينى وويل دا خبرې كوې څله
په دې لار كې زړه قربان وي تل ترتله
زړه په مينه كې عاشق نه ځي هر كله
دا په دې لار كې اول قدم دى ګله
زه به تا ومنم هله زما ياره
چې د مور زړګى دې راوړې زما لپاره
خپله مور سړي ته زياته له هر څاده
زړه د مور يوه مرغلره بې بها ده
كه د ستا مينه له ما سره رښتيا ده
كه صحيحه دا دعوه د مينې ستا ده
د مور زړه دې كړه ترې غوڅ راپې وړه ماله
نو به هله زه خولګى در كړمه تاله
د هلك په سر چې دغه امتحان شو
په وجود كې يې برپا د غم توپان شو
هك پك ودريده په دوه و و كې حيران شو
خو پرې مينه شوه غالبه راروان شو
نو د مور سينه يې څيرې په خنجر كړه

مرغلره يې د زړه ترې رابهر کړه
چې هلك له دغه کاره نه وزګار شو
بيا روان په دغه لورې په تلوار شو
لار کې ولويد طيعت ورته په قار شو
زړه يې هم له لاسه خاورو کې ګوزار شو
ناګهانه له زړه غږ شو چې بچيه!
خير دې وي ژوبل خو نه شولې زړګيه

د مور ستايل او درناوی:

دغه اصل ته په پښتو ادبياتو کې هم زياته پاملرنه شوې ده. زموږ زيات شمېر شاعرانو او ليکوالو په خپلو منظومو او منثورو اثارو کې د مور مقام ستايلی دی.

په بېلا بېلو ادبي نثرونو لکه داستانونو، ناولونو او نورو ادبي ټوټو کې د مور مقام ته پاملرنه شوې او د مور مقام پکې ستايل شوی دی. ويلای شو چې د مور مقام په پښتو ادبياتو او بيا په لنډيو کې ځانګړې ځای لري او زموږ د ادبياتو يو مهم څپرکی جوړوي.
په بېلا بېلو ليکنو کې د مور مقام، د مور مهرباني، شفقت او عاطفې د اولاد په روزنه کې د هغې کړاو او زيار انعکاس موندلی دی. د دغو ټولو ليکنو مقصد يو دی او هغه دا چې د مور د مقام او حقونو پېژندل او د هغې درناوی کول.

په ولسي ادب کې د مور د مينې عاطفې او مهربانۍ په اړه ډېرې کيسې شته چې يوه نمونه يې دلته راوړو:

وايي چې د يوې مور ماشوم بلې ښځې پټ کړ. د ماشوم مور که هر څومره له غلې ښځې څخه خپل ماشوم وغوښت، خو هغې ورنکړ او ويې ويل چې دا زما زوی دی. د ماشوم مور په چيغو چيغو قاضي ته ولاړه او عرض يې وکړ چې يوې ښځې مې ماشوم پټ کړی او نه يې راکوي. قاضي غله ښځه راوغوښته هر څومره پلټنې چې يې ترې وکړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځه قانع نه شوه، ویل یې چې دا زما خپل زوی دی، پر ما یې ناحقه دعوه کړې ده.

قاضي و ویل: ما یو ازې پرېړدئ چې د پرېکړې په اړه فکر وکړم. دواړه ښځې د قاضي له کوټې نه و وتلې. ښه شېبه وروسته قاضي دواړه ښځې راوغوښتلې هغوی ته یې خپله پرېکړه داسې اعلان کړه:

وروسته د ډېر سوچ نه زه دې نتیجې ته ورسېدم چې ماشوم باید دوه ټوټې شي، یوه ټوټه د یوې مور او بله ټوټه د بلې مور. په دې پرېکړې کې به عدل او انصاف پر ځای شي.

قاضي جلات راوغوښت، ویل راشه دا ماشوم دوه ټوټې کړه. کله چې جلات توره په لاس راغی د ماشوم اصلي مور غږ کړ:

قاضي صاحب ماشوم مه دوه ټوټې کوئ، ماشوم زما نه دی، هغې ته یې ورکړئ. قاضي پوه شو چې د ماشوم اصلي مور همدا ده، ځکه چې د خپل زوی مرگ یې نشو زغملای او هغه بله چې د ماشوم اصلي مور نه وه د قاضي پرېکړه یې و منله.

په دې توگه قاضي ماشوم خپلې اصلي مور ته وسپاره او هغې بلې غلې ښځې ته یې سزا وټاکله.

د متن لنډیز:

د اسلام ستر پیغمبر حضرت محمد ﷺ فرمایلي دي چې ((جنت د مور تر پښو لاندې دی)). د مور مقام په ټولنه کې تر هر چا لوړ دی او درناوی یې په ټولو لازم دی.

په دې منظومه کیسه کې د مور د مهربانۍ یوه داسې نمونه تاسو ولوسته چې مینه او مهرباني یې له بل چا سره نه شي پرتله کېدای. مور د مینې، محبت او مهربانۍ یوه داسې چینه ده چې دغه مینه او مهرباني یې د زړه په ځځېدونکو وینو کې هم نارې وهي.

فعاليتونه

۱ـ زده کوونکي دې متن په لوړ غږ ولولي او د شعر مفهوم دې په خپلو خبرو کې ووايي.

۲ـ زده کوونکي دې په متن کې د راغلې کيسې لنډيز په خپلو کتابچو کې وليکي او بيا دې يې په ټولګي کې ولولي.

۳ـ زده کوونکي دې په دوو ډلو وويشل شي. يوه ډله دې په شعر کې نومونه او بله ډله دې صفتونه پيداکړي او د ټولګيوالو په وړاندې دې ولولي.

۴ـ له دغې کيسې نه تاسې څه زده کړل، خپل نظر خپلو ټولګيوالو ته څرګند کړئ .

۵ـ په متن کې ارتباطي کلمې پيدا او لست يې کړئ لکه :

کال، پسرلی، هوا

۶ـ زده کوونکي دې لاندې لغتونه معنا او په جملو کې وکاروي :

نياز بې بها برپا ملغلره

۷ـ زده کوونکي دې د ماشوم په اړه کيسه ولولي او د دغې کيسې لنډ مقصد دې پخپلو خبرو کې ووايي.

کورنۍ دنده

د مور د مهربانيو په اړه مو که کومه کيسه له چا اورېدلې وي او يا مو ياده وي په خپلو کتابچو کې يې وليکئ او بله ورځ يې په ټولګي کې ولولئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونکی د ټولنې لارښود

ښوونکی د ماشومانو او ځوانانو لارښوونه کوي. د پوهې او علم پرګاڼه يې سمبالوي. د نېکو لارو ګټې او د بدو لارو زيانونه ورته بيانوي.

په نننۍ نړۍ کې هر ډول پرمختګونه او هوساينه په ټولنه کې د انسان د پرله پسې زيار نتيجه او د ښوونکي برکت دی.

زده کوونکو ته لازمه ده چې د دغه لارښوونکو درناوی او احترام وکړي. په دې درس کې به د پوهاند رښتين د ژوند له پلوشو څخه د ښوونکي په اړه يو مطلب ولولئ.

- ښوونکی د ټولنې څه ډول معمار دی؟
- ښوونکي زموږ په روزنه کې کومه ونډه لري؟
- که ښوونکی نه وای دا نړۍ به څه ډول وه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

علم او پوهه یوه رڼا او ځلا ده او ښوونکی او معلم د دغې رڼا خپرووونکی دی.

علم او پوهه دودې او ترقی زینه ده او ښوونکی د دغې زینې جوړووونکی دی. علم د تورې تیارې مشال او د عقل د روښانتیا بله ډیوه ده. دغه مشال او ډیوه د ښوونکي د مازغو په رڼا روښانه کېږي. ښوونکی تل د خپل دماغ په ډیوه کې د فکر تیل سېځي، خپل مازغه ویلي کوي، شپې رونوي، د زړه وینې خوري او په ځان سخته تېروي دا ټول د دې لپاره چې د ناپوهۍ تیاره ورکه شي، خلک ښه او بد وپیژني او دښکلي او هوسا ژوند خاوندان شي.

ښوونکی په حقیقت کې د ژوندانه لارښود دی.

پوه، لایق، زیارکښ او زړه سواندي کسان د یو هېواد د لوړتیا او علمي ودې پخې ستنې دي. که دغه ستنې پخې او کلکې نه وي، نو د علم او پوهې ماڼۍ به هم بې کاره او بې خونده وي.

د علم وړانگې د ښوونکو په لاسونو په دنیاکې خپرېږي. د یونان ستر فیلسوف ارسطو د لومړي معلم، ابو نصر فارابي د دوهم معلم او ابن سینا د درېم معلم په نامه یادېږي. غرض دا چې د معلم لقب او نوم یو ستر او دروند نوم دی. په همدې وجه د ښوونکي مقام په ټولنه کې ډېر لوړ او جگ دی. څومره چې د ښوونکي مقام لوړ دی، نو هغومره یې وظیفه هم درنه او سخته ده. د هرې ټولنې وده او ترقي، پرمختگ او لوړتیا د هغوی د ښوونکو په زیار، کوښښ، اخلاص او له دندې سره په شوق او مینه پورې اړه لري. د یو ولس روښانه سبا د دوی په همت او زحمت پورې تړلی دی. د نن ورځې کوچنیان او ماشومان د دوی په وسیله د سبا ورځې پوهان او لویان کېدای شي.

ښوونکي د یو هېواد د باغ و بڼ مالیاران او د نوو بوټو او نیالگیو باغوانان دي. که دوی په خپله وظیفه کې د کوچنیانو په روزنه او پالنه کې لږ غفلت وکړي، نود وطن د علم او پوهې، ودې او ترقۍ باغ و بڼ به مړاوی او سپېره پاتې شي. ټول ماشومان د ښوونکو سره یو امانت دی د دغه امانت ساتنه، پالنه او روزنه د دوی دنده ده.

د ماشومانو د علم او پوهې زیاتول، د دوی د خویونو او اخلاقو سمول، په دوی کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپل ملت، خاورې او هېواد مینه اچول او په پای کې له دوی نه د سم فکر او مزغو خاوندان او غوره سړي جوړول، د ښوونکو دنده ده. دا یو داسې پور دی چې بې له اداکولو څخه په بل هیڅ ډول نه خلاصېږي. ترکومې اندازې چې شاګردان علم او پوهې ته ضرورت لري، هغومره سمې روزنې او پالنې ته هم اړ دي. علم د انسان جوهر او روزنه یې ښکلا او ځلاده. د یو مخلص او پوه ښوونکي وظیفه دا ده چې دغو دواړو خواوو ته پوره پاملرنه وکړي او د خپل هېواد تاند نیالګي داسې وروزي چې هم یې خلک سیوري ته کېنېني او هم یې له خوږو مېوو څخه ګټه واخلي.

لنډه دا چې د معلمانو دنده ډېره درنه او مهمه ده، خو ورسره ډېره پاکه او سپېڅلې هم ده. نو ښایي چې ټول ښوونکي په ډېر اخلاص او مینه خپله پاکه وظیفه سر ته ورسوي او د سالمې پوهنې په لوړولو او خپرولو کې شپه او ورځ زیار او کوښښ وکړي.

د متن لنډیز:

د ښوونکي کلمه که څه هم خلکو ته په ښکاره یوه ساده کلمه ښکاري او د ښوونکي دنده یوازې ښوونځي ته په تلو راتلو پورې تړي، خو داسې نه ده.

د ښوونکي دنده ډېره درنه او مهمه ده. مقام یې ډېر لوړ او نوم یې سپېڅلی او مقدس دی. نن ورځ چې په نړۍ کې د ژوند څه پرمختګونه او اسانتیاوې وینئ، نو لومړني لارښوونکي یې معلمان دي، ځکه چې د نړۍ پوهان، سیاسي څېرې، مخترعین او د هېوادونو واکمنان د ښوونکي د زیار په پایله کې راڅرګند شوي دي. لازمه ده چې د زړه له کومې د ښوونکي درناوی او احترام وشي. ښوونکي ته هم پکار ده چې خپله دنده په دقت، اخلاص، صداقت، سپېڅلتیا او د مسؤولیت له مخې پر مخ بوځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱_ څو زده کوونکي دې له ښوونکي نه وروسته لوست په وارسره ولولي او په وار سره دې د درس مفهوم په خپلو خبرو کې ووايي.

۲_ زده کوونکي دې ګران لغتونه په کتابچو کې وليکي او بيا دې يې معنا کړي.

۳_ زده کوونکي دې له لوست څخه مترادف الفاظ راوباسي او پرتخته دې يې وليکي.

۴_ په لاندې معنا شوو لغتونو کې سم ته (س) او ناسم ته (ن) په پنسل وليکئ.

- لايق: چارواکی
- زيارکښ: زحمت کښ
- وړانګې: وربخ
- مشال: څراغ، رڼا
- هوسا: لالهاند
- سپېڅلی: پاک

۶_ لاندې جملې تکميل کړئ؛!

- علم او پوهه يوه .... او .... ده.
- ښوونکی په حقيقت کې د .... لارښود دی.
- د علم وړانګې د .... په لاسونو په .... کې خپرېږي.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې دښوونکي په اړه په کور کې يوه، يوه ليکنه وکړي چې شپږ کرښې او يا تر دې زياته وي او بله ورځ دې په ټولګي کې واوروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

نړیواله ادبي څېره: ټاګور

نړیوال هنرونه او فکرونه نړیوال ارزښت لري. دغه راز هنرونه او فکرونه نړیواله شتمني وي، هر انسان ترې ګټه اخیستلای شي. لیکوال او شاعر چې څه لیکي او څه وایي، د نړیوالې ټولنې لپاره وي، خو د ډېرو لږو فکر او هنر دومره پوخ وي چې نړیوال شهرت ور په برخه کړي.

دغه فکر او هنر هر انسان ته یو ځانګړی پیغام لري. له دغه فکر و هنر څخه بیا هر څوک له خپلې هنري لېوالتیا سره سم خوند اخلي.

په اوم ټولګي کې مو د اندرسن په اړه معلومات تر لاسه کړل، په دې لوست کې یوه بله نړیواله څېره ټاګور درپېژنو.

- تاسې که کوم نړیوال ادبي شخصیت پېژنئ په اړه یې خبرې وکړئ.
- د ټاګور کوم شعر یا کتاب مو لوستی؟

ټاګور یوه نړیواله ادبي څېره ده. ټاګور مشهور شاعر او لیکوال دی. په ډرامه لیکنه کې یې ډېر لوی لاس درلود. ناولونه او داستانونه یې هم لیکلي دي.

ټاګور د ۱۸۶۱ م. کال د می په اوومه د هندوستان د کلکتې په ښار کې زېږېدلی دی. کورنۍ یې شتمنه وه او د علم او هنر له امله یې په بنګال کې ځانګړې شهرت درلود. د ده کورنۍ دلوېدیځ له تمدن سره هم له یوې نیمې پېړۍ را په دې خوا اشنا وه. د خپلو نیکونو علمي، ادبي او هنري میراثونه یې ساتل.

له همدې امله د ټاګور په شخصیت کې زاړه کړه وړه او نوې ښکلا دواړه لیدل کېږي. ټول هندوستان تر اوسه د ټاګور په څېر بل پراخ نظره، خواخوږی او هوښیار ادیب ونه موند.

ټاګور که د خپل وخت د پرمختللي ژوندانه له اسانیتاو برخمن و، نو د خپل وخت د بې وزلو وګړو له ژوندانه څخه هم ناخبره نه و. هغه دغه دواړه د سر په سترګو لیدلي وو. دغو متضادو زده کړو او تجربو د ټاګور شخصیت ډېر هر اړخیز (جامع) کړ.

رابندر ناتهـ ټاګور د نړۍ بېلا بېلو هېوادونو لکه انګلستان، جرمني، امریکا، سیلون، چین، ایټالیې، کاناډا، ویتنام، کمبودیا، لاوس، برما، روسیې او ایران ته سفرونه کړي دي. په دغو هېوادونو کې یې له ولسمشرانو او وزیرانو رانیولې تر بې وزلو وګړو پورې لیدلي کتلي او د هغو له حال څخه یې ځان خبر کړی دی.

په بېلا بېلو سفرونو کې له بېلا بېلو وګړو سره د هغه اړیکو او لیدنو کتنو هغه ته ډېره تجربه ور په برخه کړه. هغه په لسګونو ډرامې د اشعارو مجموعې، لنډې کیسې او رومانونه لیکلي دي.

د رابندر ناتهـ ټاګور ځینې اثار دادي:

۱ـ د یوه شاعر نکل	۲ـ تصویرونه او سندرې
۳ـ د ځنګل ګل	۴ـ د فطرت انتقام
۵ـ مات زړه	۶ـ د وړکتوب سندرې
۷ـ د اروپايي سیلاني لیکونه	۸ـ د لمر سیوری

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹_ د ماښام سندرې | ۱۰_ تېز او توند
۱۱_ خطرناک ښکار | ۱۲_ د عالمانو پاچا او نور
۱۳_ د سهار سندرې

د رابندر ناتهـ ټاګور ځینې اثار په پښتو ژباړل شوي دي، لکه : کابلي والا، ګیتا نجلي، تاج او ځینې نور. ګیتا نجلي عبدالرؤف بینوا ژباړلی او لومړی ځل په ۱۳۳۶ هـ . ش . کال په کابل کې چاپ شوی دی. د ټاګور ګیتا نجلي نړیوال شهرت لري. او د نوبل نړیواله جایزه یې ګټلې ده.

د ګیتا نجلي د متن څو بېلګې:

هغه وخت چې زما زړه سخت او وچ شي، نو ته پر ما د رحم باران وکړه راشه!

کله چې ژوند محبت له لاسه ورکړي؛ نو ته د نغمې په پرده کې راشه! کله چې شاوخوا د هنګامه زېږوونکو مشاغلو شور پورته شي او ما د باندې وباسي، نو ته ای زما د سکوت خاونده! د خپل سکون او ارام سره راشه! کله چې زما بېنوا زړه د زندان په یوه ګوټ کې غلی کښېني؛ نو ای زما پادشاه! ور مات کړه د شاهانه برم او دبدبې سره راشه؛

کله چې زما د زړه پر ارزو باندې د باطلو او هامو غبار پرېوځي نو ته ای یوازې پاکه! ای ته یوازې ویښه! د خپلې برېښنا او تالندې سره راشه!

×××

تا په سیوري کې ځان پټ کړی دی، اې زما ګرانه! ته چېرې د ټولو تر شا ولاړ یې؟ دوی تا ټېل وهي، ستا له څنګه د خاورو پر ډک سړک باندې تېرېږي، او ستا هیڅ خیال نه ساتي.

زه دلته له څو ګړیو راهیسې نذرونه په لاس انتظار کومه، لاروي تېرېږي او یو ـ یو ګل مانه اخلي ـ اوس نژدې ده چې ټوکرۍ تشه شي.

د ګهیځ وخت تېر شو او د غرمې هم، د ماښام په سیوري کې زما سترګې له خوبه پټې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پټې کېږي. هر څوک خپلو کورو ته ځي، ماويني راباندې خاندي او ما محجوبوي. زه د گداگرې نجلۍ په شان پلو پر مخ ناسته يم او کله چې دوی ما وپوښتي چې زه څه غواړم؟ نو زه سترگې کښته واچوم او هغو ته هيڅ ځواب نه ورکوم.

اه، رښتيا هم زه هغو ته دا کله ويلای شم چې ((زه تاته انتظار لرم، تا د راتلو وعده کړې ده)) زه له شرمه څنگه ويلای شم چې ((زه بې له دې غربته نور څه جهيز (د ورکولو لپاره نه لرم))

اه، ما دا غرور دخپل زړه په کومې کې پټ کړی دی، زه پر وښو ناسته اسمان ته گورم، ستا ناڅاپه راتگ په ډېر شان او شوکت په خوب وينم چې: ټولې روڼاوې پرې ځلېږي، ستا د بگۍ زرين بيرغ رپيږي، ټول وگړي حيران ولاړ گوري چې ته راکوز شې زما لوري ته راځې ددې لپاره چې ما له ځمکې پورته کړې، او يوې داسې بې وزلې نجلۍ ته د خپل څنگ سره د کښېناستو ځای ورکړې چې له شرم او نخو ته داسې رپېږي لکه د ونې پاڼه چې نسيم رپوي ... ((خو وخت تېرېږي او تر اوسه لا ستا د بگۍ د ارابو اواز نشته؛ ډېر د برم او خوښۍ جلوسونه له خپلو سحرکاريو سره تېر شول ـ ايا ته به هم هغه يې چې د ټولو تر شا په يو سيوري کې پټه خوله ولاړ يې؟ او زه به همدغه يم چې ستا په انتظار کې به ژاړم او په ناکامو ارزوگانو به خپل زړگی ستومانه ساتم؟

د متن لنډيز:

رابندر ناتهـ ټاگور د ديوندر ناتهـ ټاگور زوی دی. په ۱۸۶۱م. کې په کلکته کې زېږېدلی دی. پلار يې لوی شتمن او مذهبي لاربښود (مهاريشي) و. په لندن کې يې د حقوقو په څانگه کې زده کړې کړې وې. اثار يې ډېر لوړ ادبي او هنري ارزښت لري. ځينې کتابونو لکه: گيتانجلي يې د نوبل جايزه اخيستې ده. ټاگور په ۱۹۰۱م. کال د شانتي نيکيتن بنياد کښېښود چې بيا په راوروسته کلونو کې په يو لوی پوهنتون بدل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

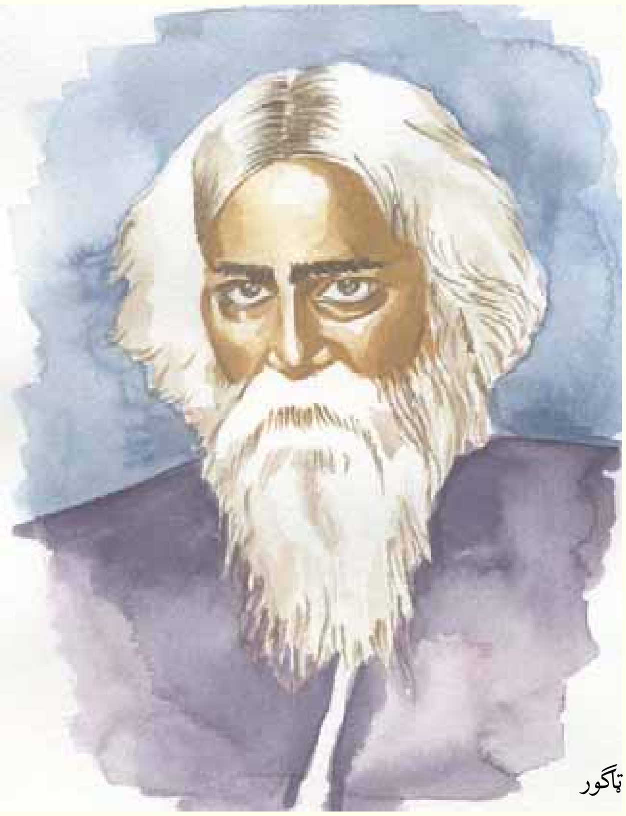

څرګندونې

(۱) نوبل: دا يوه نړيواله ډالۍ (جايزه) ده چې هر کال په بېلا بېلو علمي او ادبي برخو کې خورا مهمو شخصيتونو ته ورکول کېږي.

(۲) شانتي نيکيتن : (دارالامان) د ټاګور پلار د يوندر ناتهـ ټاګور په دغه ځای کې يو باغ جوړ کړ. خلک به د مراقبې او تفکر لپاره ورتلل او د هيڅ دين او مذهب خلک ترې منع نه وو. ټاګور بيا په ۱۹۰۱ م. کال کې دلته يو ښوونځی جوړ کړ چې وروسته په پوهنتون بدل شو او د شانتي نيکيتن په نوم ياد شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱_ زده کوونکي دې لاندې پوښتنو ته ځوابونه ووايي:

- را بندر ناتهـ ټاګور د چا زوی او په کوم ځای کې زېږېدلی و ؟
- د رابندر ناتهـ ټاګور کوم کتاب د نوبل جایزه اخیستې وه؟
- د رابندر ناتهـ ټاګور د څلورو کتابونو نومونه واخلئ؟
- د ټاګور کورنۍ له مالي پلوه څه ډول وه؟

۲_ د ګیتا نجلي همدغه نمونه چې دلته راغلې ده ولولئ او پرمفهوم باندې يې وار په وار خبرې وکړئ.

۳_ په دغو بېلګو کې کوم ډول نومځري پيداکولای شئ، ځانګړي، ملکي، مبهم او نور په نښه يې کړئ.

۴_ لاندې لغتونه معنا او په جملو کې وکاروئ:

هنګامه، برم، او هام، محجوب، نخوت

۵_ ټاګور دکوم ځای شاعر او لیکوال و ؟

الف _ د هندوستان　　ب _ د بنګال　　ج _ پاکستان

کورنۍ دنده

د دې لوست له ټول متن څخه ستاینومونه راواخلئ او په خپلو کتابچو کې يې ولیکئ. سباته يې ټولګیوالو ته واوروئ. له دغو ستاینومونو سره د هغوی ضد هم په خپله کتابچه کې ولیکئ.

ښکالو

بیان په دوو ډولو کېږي، په نثر او په نظم، د نثر برخه پراخه ده او هر ډول مطلب او پیغامونه پکې په اسانۍ ځای پر ځای کېدای او لوستونکو ته رسېدای شي. همدا لامل دی چې نثري پانګه تر نظمي پانګې ډېره زیاته وي. له بلې خوا نظم ښه یادېږي او په اسانۍ ذهن ته سپارل کېږي. نثرونه بېلا بېل ډولونه لري. یوه ډول ته یې هنري یا ادبي نثر وایي. ادبي نثر هغه وي چې له ژبني هنره پکې کار اخیستل شوی وي. ادبي نثر به هرو مرو لوړ پیغام لري، خو د پیغام د بیان لپاره لیکونکی داسې کلمات غوره کوي چې د لوستونکي احساسات او عواطف راوپاروي. ادبي نثر انسان د لورېینې او ښېګڼې لورته هڅوي. په انساني ټولنه کې د مینې، دوستۍ، سولې او امن د رامنځته کېدو غوښتنه کوي.

- که تاسې کوم ادبي نثر لوستی وي نو وواياست د چا او موضوع يې څه وه؟
- که کومه لنډه کیسه مو لوستې وي، د هغې نثر له نورو عادي نثرونو سره څه توپیر درلود؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سپلمۍ لویو لویو ګڼو بوټو او ګورو پاڼو کې، هوسۍ له ځر نه سر پورته او شخوند یې بند کړ، غوږونه یې بوڅ کړل، حیرانه ودرېدله؛ داسې چې له ځانه نه وه خبره. ملخ د سپلمۍ په پاڼه ورو ورو، غلی غلی راغی، د هوسۍ غوږو ته نژدې شو:

هوسۍ! څه دي؟ ولې حیرانه یې؟ ولې خپه یې؟ او هو! دا اوښکې! ولې واښه نه خورې؟ پسرلی تېر شو... واښه وچ شول څه! ؟که تږې یې؟

هوسۍ په یوه نېب یوه طرف ته سترګې بکې کړي دي او غوږونه تکځ.

ملخ بیا وویل: د چا ښکالو ده څه؟

هوسۍ دیکه وخوړه: هو! نه واښه وچ دي او نه تږې یم ښکالو ده. د چا ښکالو! د چا د یا د ښکالو!!

ملخ: پوه نه شوم.

هوسۍ: ته لا نه وې، دا سپلمۍ وړې وړې وې، زه او اشنا مې دلته څرېدو، ښکالو شوه، ما دغه شان غوږونه بوڅ کړل، اشنامې دغه شان وویل، همدغه شان لکه تا چې وویل...ډز شو... موږ تېوپ کړ، زه لیرې لاړم. اه ... پل مې واخیست، وینې پسې لاړم ان د پاچا تر باغه ... د پاچا د زوی سر کلی و... سندرې ویل کېدې، غوښې وریتېدې، بېګمې خند بدې. ملکه په تخت ناسته وه، زما د سترګو په اوښکو پوه شوه، لکه چې ته پوه شوې. اخر زنانه عالم و. ما وویل بې بې مېرمنې! زما د اشنا تیکې ستا باورچي خانه کې وریتېږي، خو دا څرمن یې ماته راکړه. زه به یې په یوه ونه کې اویزانده کړم... ورته به ګورم د زړه سود به پرې کوم.

ملکې وویل: نه څرمن تاته نه شي درکولی. سوبلو وویل: نه، هیچېرې نه! دې نه به موږ تمبل جوړوو.

ګوره غوږ کېږده! نن د هغه پاچا د زوی سنت ګیري ده ... تمبل وهلی شي. دغه اواز اورې؟ دا زما د اشنا د څرمنې تمبل دی... په ما یې اواز خوږ لګي. زما پرې سود کېږي. ښکالو ده... زه پرې پوهېږم، ته پرې نه پوهېږې... سود پرې کوم سود!!

((سید راحت زاخېلي))

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متن لنډیز:

پورتنۍ کیسه د هوسۍ او ملخ ترمنځ د پوښتنو او ځوابونو په بڼه راغلې ده. کیسه داسې ده چې هوسۍ او ملخ په یوه څرځای کې اوسېږي. هوسۍ څه ښکالو اوري، یو دم تېر یادونه ور په زړه کېږي. غوږونه یې څېږ شي. د هماغه ډز انګازې یې یو ځل بیا په ذهن کې راغبرګې شي چې د ژوندانه ګران ملګری یې ترې جلا کړی و. هوسۍ ملخ ته خپله پخوانۍ کیسه کوي. وايي چې زه او یار مې یوه ورځ همداسې په دې ځای کې څرېدو چې څه ښکالو شوه، یو ناڅاپه ډز شو ما لیرې منډه کړه چې ګورم ملګری مې نه و. بېرته راوګرځېدم منډ مې واخیست او د پاچا تر کوره لاړم. ګورم چې د ملګري غوښه مې پخېږي، له ملکې نه مې وغوښتل چې د ملګري څرمن مې راکړي او د یادګار په توګه به یې په یوه ونه کې ځوړنده کړم، د زړه سود به پرې کوم، خو ملکې انکار وکړ او ویې ویل چې له دې څرمنې نه موږ تمبل (چمبه) جوړوو.

اوس د پاچا د زوی سنت ګري ده، له هغې څرمنې نه یې تمبل جوړ کړی، د پاچا د زوی په سنت ګرۍ کې وهل کېږي او زما پر زړه د خپل یار او اشنا یادونه راورېږي.

د لیکوال پېژندګلوی:

سید راحت زاخیلي دسید فریح الله زوی، په ۱۳۰۳ هـ . ق. کال د نوښار په زاخیلو کې زېږېدلی دی. زاخیلی غښتلی لیکوال او منلی شاعر و. د ژباړې په فن کې یې هم پوخ لاس درلود. په ناول او لنډه کیسه لیکنه کې یې ډېر شهرت درلود. د پېښور لومړنی پښتو اخبار ((افغان)) د ده په اهتمام راوتلی دی. د ډېرو کتابونو لکه ماه رخ، لغات افغاني، تاریخ افغانستان، د حضرت علي کرم الله وجههُ اقوال، شلېدلې پڼه، د زړه درد، داغستان او نورو لیکوال دی. په ۱۳۸۳ هـ . ق. کې یې له دې نړۍ څخه سترګې پټې کړې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې متن په چوپه خوله ولولي او بیا دې په وارسره د کیسې مفهوم په خپلو خبروکې ووایي.

۲ـ زده کوونکي دې لاندې پوښتنې ځواب کړي:

- کیسه د څه شي په اړه ده؟
- په کیسه کې کوم کرکټرونه راغلي دي؟
- د کیسې پېښه څه ډول ده؟

۳ـ زده کوونکي دې لاندې لغتونه معنا او په جملو کې وکاروي.

ـ ښکالو ـ سپلمۍ ـ نبب ـ بکې ـ تکئ

۴ـ که د زده کوونکو دغې کیسې ته ورته کومه کیسه په یاد وي په ټولګي کې دې په لوړ غږ ووایي.

۵ـ زده کوونکي دې په درې ډلو وویشل شي: یوه ډله دې په متن کې نومونه، بله ډله صفتونه او درېیمه ډله دې ضمیرونه پیدا کړي او بیا دې یې د هرې ډلې استازی په ټولګي کې په وار سره د لست له مخې ووایي.

۶ـ زده کوونکي دې په لوړ غږ کیسه داسې ووایي چې د اواز اوچتول، نرمول او وقفه (ځنډ) په نظر کې وساتي. نور زده کوونکي دې لوستل وڅاري.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په خپله خوښه په کور کې د کوم لیکوال یوه لنډه کیسه خوښه او په کتابچه کې دې ولیکي یا دې له مور او پلار، یا نیا او نیکه څخه کومه کیسه واوري او د هغې لنډیز دې په کتابچه کې ولیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

مور ولې کیسې لولو؟

له خپل مور و پلار، مشرانو او همزولو څخه به مو ډېرې کیسې اورېدلې وي. ساعت به مو پرې تېر شوی او خوند به مو ترې اخیستی وي. پر ساعت تېرۍ او خوند اخیستو سربېره کیسې نورې ښېګنې هم لري. په کیسو کې روزنیز، اخلاقي او معلوماتي مفاهیم هم نغښتي وي. له کیسو څخه موږ روزنېزې، اخلاقي او معلوماتي ښېګنې هم تر لاسه کولای شو.

ځینې کیسې په یوه ولس یا یوې ژبې پورې اړه لري، خو ځینې کیسې بیا په ټولو ولسونو او ټولو ژبو کې شریکې وي. که کیسه په یوه ولس یا یوې ژبې پورې هم اړه ولري، نو ډېرې داسې روزنیزې او اخلاقي ښېګنې پکې وي چې ټول ولسونه ترې د خپل ژوندانه لپاره ګټه اخیستلای شي.

- کیسې څه ښېګنې لري؟
- له کیسو نه څه زده کوو؟

حکایت

یو عالم د یو پاچا په وړاندې خبرې کولې. ناګهانه یې د خبرو په منځ کې وویل چې په هندوستان کې یوه ونه ده که د هغې ونې مېوه څوک وخوري نو هغه سړی به زوړ نه شي او نه به مړ شي. پاچا چې دا خبره واورېدله، نو په هغه ونې باندې مین شو، سودا واخیست چې دا به څه رنګ پیدا شي. لیکن د هغه عالم نه یې پوښتنه نه کوله چې دا ونه به چېرته وي او څنګه به وي. مګر چې د ده پرې ډېر باور و، هغه سړی یې په طرف د هندوستان رخصت کړ او ډېر مال یې ورته ورکړ، ورته یې وویل چې دا دولت لګوه او نور به هم درلېږم، خو هله بېرته راځه چې ماته د دغې ونې مېوه راوړې.

قاصد روان شو چې هندوستان ته ورسېده، نو له خلکو نه به یې هر ځای پوښتنه کوله او ویل به یې چې هغه ونه په کوم ځای کې ده چې سړی یې مېوه وخوري، نو بیا همېشه ژوندی وي او هیڅرې نه زړېږي چې خلکو به دا خبره واورېدله، نو چا به ور پورې خندل چا به ورپورې ټوکې کولې، چا به ویل چې دا لیونی شوی دی، چا به ویل چې موږ ته معلومه نه ده مګر چې دا سړی ورپسې ګرځي، نو معلومېږي چې دا به رښتیا چېرته وي. چا به ویل چې په پلاني ځنګل کې که چېرې وي، نو وي به او بل ځای مې ګومان نه کېږي چې ګوندې پیدا شي. چا به ویل چې په پلاني ځنګل کې یوه لویه ونه ده چې سر یې چا ته نه ښکارېږي او بېخ یې هم نه معلومېږي او مېوه یې هم چا له په لاس نه ورځي که چېرې هغه وي نو شک نشته.

هر چا به ورپورې مسخرې کولې او دې غریب به په ځنګلونو ، غرونو ، میرو او په بیابانونو ګرځېده. حاصل دا دی چې یو خوا بل خوا وړاندې وروستو ښکته پورته ډېر طلب یې وکړ، مګر هیڅ په حال پوه نه شو، نو بېرته راوګرځېده چې وطن ته راته ډېر خپه و او له ځان سره یې ویل چې پاچا ته به څه عذر کوم. په یو ځای کې یې شپه شوه په هغه ځای کې یې واورېده، یو سړي و ویل چې زموږ په دې کلي کې لوی عالم دی او بې شانه ښه سړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قاصد په زړه کې و ویل چې بارې ورشم که څه دعا راته وکړي، نو دستي پاڅېد هغه عالم ته ورغی چې ملاقات یې ورسره وشو، نو ورته ویې ویل چې صاحبه دعا راته وکړه چې ایمان مې خدای ﷻسلامت کړي او په خیر سره وطن ته ورسېږم. هغه دعا ورته وکړله او بیا یې ترې پوښتنه وکړه چې چېرته تللی وې.

قاصد ورته دا ټوله کیسه و ویله. عالم چې و اورېده، نو ورته یې و ویل چې تاسو د هغه خپل عالم په خبره نه یې پوه شوي. هغه ونه بله نه ده هغه ونه د علم ده یعنې د علم مېوه چې څوک وخوري، نو هغه سړی به همېشه ژوندی وي او د همېشه ژوندون څه معنا ده، هغه معنا دا ده چې خدای ﷻ وپېژني، نېکي بدي ورته معلومه شي، د نېکۍ عمل کوي او له بدۍ نه ځان ساتي، کتابونه تصنیف کاندې شاګردان ترې پاتې شي، نو هډو که دا سړی په تن مړ هم شي هیڅ غم یې نشته، ځکه چې هلته یې روح ژوندی وي او دلته یې نوم ژوندی وي او ثواب یې داسې کېږي، لکه یو ژوندی سړی چې نېکي کوي او ثواب یې کېږي.

قاصد ورته و ویل چې صاحبه موږ هم دومره پوهېږو، نادانان نه یو که چېرې هغه علم یادکړی وی، خو موږ به پوه شوي وو چې علم وایي، ولې هغه د ټولو خلکو د وړاندې ونه یاده کړې ده او په دې خو هرڅوک پوهېږي چې علم د یو څیز نوم دی او ونه د بل څیز.

هغه عالم و ویل چې ته بیا پوه نه شوې، تا له مثال په کار دی چې ښه پوه شې. ګوره یو سړی وي نو د چا پلار وي او د چا زوی وي او د چا لمسی وي او د چا نیکه وي او د چا خوربی وي او د چا ماما وي او د چا تره وي او د چا وراره وي او د چا تروړزی وي او د چا تربور وي او د چا ورور وي او د چا اشنا وي او د چا دښمن وي او د چا دوست وي، نو اوس ته ګوره همدغه یو سړی دی او هر نوم له دې نومونو چې په خپل ځای کې ورته څوک وایي، نو ویلی شي که نه شي؟

قاصد و ویل چې ښېشکه ویلی شي. نو هغه عالم و ویل چې داسې علم ته هم دواړه نومه ویلی شي. که دې خوښه وي نو ورته علم وایه او که دې خوښه وي، نو ورته د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژوندانه ونه وایه، دواړه نومونه یې برابر دي هیڅ فرق په کې نشته.

قاصد چې دا خبرې واورېدلې تسلي یې د زړه وشوله او له عالم نه یې رخصت واخیست او د خپل کور په طرف راروان شو چې ښار ته ورسېده پاچا ورته په امېد کې و چې دربار له ورغی پاچا ترې پوښتنه وکړله، ویل یې چې و وایه مېوه دې وموندله او که نه دې ده موندلې؟

قاصد ورته له سره کیسه شروع کړله، خپل ربړېدل او په ملکونو او په غرونو او په بیابانونو گرځېدل او د خلکو مسخرې کول ټول حال یې ورته بیان کړ. چې پاچا واورېده، نو ډېر خپه شو، ویې ویل چې ستا ربړ عبث شو او زما مطلب و نه شو. پس له هغه قاصد ورته د هغه عالم خبره په ښه شان سره بېله بېله، جدا جدا واوروله. چې پاچا واورېدله ډېر خوشحال شو او قاصد له یې د گرځېدلو له مشقت نه دوه برابره دولت ورکړ او پس له هغه باقي عمر د علم او د عالمانو په ساتنه او په پالنه کې شو او حکم یې وکړ چې هرڅوک دې واوري چې علم نه په واړه دی او نه په زاړه دی، خو زده کړه دې کوي که لوی وي او که وړکی وي.

((مولوي احمد))

د متن لنډیز:

دغه کیسه د علم او پوهې د ارزښت په اړه ده. په کیسه کې چې کومه ونه یاده شوې د هغې نه موخه علم او پوهه ده چې علم نه زړېږي او تل تر تله وي. که یو عالم له ژونده سترگې پټې کړي بیا هم د خپل علم له امله یادېږي. او نوم او یاد یې په کتابونو او د شاگردانو په ذهنونو او ژبو کې گرځي او دغسې عالمان او پوهان د خپل علم له برکته تر پېړیو، پېړیو پورې ژوندي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې کیسه په چوپه خوله ولولي او بیا دې یې مقصد په ټولګي کې ووایي.

۲ـ زده کوونکي دې د کیسې یو یو پراګراف په وار سره ولولي او خبرې دې پرې وکړي.

۳ـ زده کوونکي دې د کیسې مطلب په خو لنډو کرښو کې ولیکي او په ټولګي کې دې یې په وار سره ووایي.

۴ـ زده کوونکي دې په لاندې پاراګراف کې نومونه په نښه کړي او ودې وایي چې کوم ډول نومونه دي:

ګوره یو سړی وي، نو د چا پلار وي او د چا زوی وي او د چا نمسی وي او د چا نیکه وي او د چا خوریي وي او د چا ماما وي او د چا تره وي او دچا وراره وي او د چا ترورزی وي او د چا دښمن وي او د چا دوست وي.

۵ـ زده کوونکي دې په کیسه کې نومځري (ضمیرونه) پیداکړي چې کوم ډول نومځري پکې راغلي دي؟

۶ـ زده کوونکي دې لاندې پوښتنې ځواب کړي.

- قاصد ولې په ځنګلونو کې ګرځیده؟
- پاچا قاصد په څه شي پسې لیږلی و؟
- قاصد د پاچا لپاره څه راوړل؟
- پاچا د قاصد له خبرو نه وروسته څه پرېکړه وکړه؟

۷ـ زده کوونکي دې د کیسې ځایونه او اشخاص په ګوته کړي چې کوم ځایونه او کوم اشخاص په کیسه کې راغلي دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې لاندینۍ کیسه په کورکې په غور سره ولولي، لنډ مطلب دې یې په خپلو کتابچو کې ولیکي او سبا ته دې یې د ټولګیوالو په وړاندې واوروي.

وایي چې اوښ، غوایی او پسه سره ملګري شول په لاره روان وو، د وښو یوه ګېډۍ یې وموندله. پسه وویل چې دا وابښه لږ دي ټول پرې نه مړېږو، که یې ووېشو، نو د یوه کار هم پرې نه کېږي. ښه به دا وي چې په موږ کې کوم چې مشر وي همغه دې وخوري، ځکه چې مشر په هر ځای کې د عزت وړ او حقدار وي.

اوس نو راځئ چې د خپل عمر زیاتوالی ثابت کړو. پسه وویل: چې زما تاریخ تر ټولو زیات دی، ځکه چې د هغه پسه سره د خپلوۍ اړیکه لرم چې د حضرت ابراهیم لپاره د جنت نه رالېږل شوی و، نو دا وابښه زما حق دی، تاسو دواړه باید صبر وکړئ.

غوایي وویل: چې ته خو تر ما ډېر کشر یې زه د هغو غوایانو تربور یم چې حضرت ادم په لومړي ځل په جغ تړلي وو او ځمکه یې پرې قلبه کړې وه، نو له دې امله دا وابښه زما حق دی، زه تر تاسو دواړو مشر یم.

په دې وخت کې اوښ غړانګه کښته کړه او د وښو ګېډۍ یې په خوله کې اوچته کړه او ویې ویل: چې زما خو د عمر تاریخ ثابتولو ته څه اړتیا نشته؛ ځکه هر چا ته معلومه ده چې زه له بدنه لوی او غټ یم او بل ځوک په لوی والي او ځواک کې د ځان جوګه نه وینم، نو ښکاره خبره ده چې په عمر کې هم تر تاسو زیات او پخوانی یم. دا ګېډۍ زما حق دی، باید زه یې وخورم.

> چې د چا وي د لاسونو زور قوت
> هغه کله د حساب لري حاجت

دوه ويشتم لوست

خوږ ژبی شاعر سید حسن خان

د پښتو ادب معاصره دوره ډېر نوميالي ليکوالان او شاعران لري. دغو نوميالیو هر يو پخپل وار د خپلو شعرونو او ليکنو له لارې د ټولنې دردونو ته انعکاس ورکړی او د اصلاح او سمون لپاره يې شعرونه ويلي او په نثر کې يې ليکنې کړې دي.

د دغو نوميالیو ليکوالو او شاعرانو د فکر او ادب ذخيره موږ ته د کتابونو په شکل پاتې ده او زموږ د معاصر ادب يوه لويه ذخيره ده. په دغه ډله کې يو هم سيد حسن خان دی چې په دې لوست کې به يې وپېژنو.

۱ـ په معاصرو شاعرانو کې کوم شاعران پېژنئ؟

۲ـ د خوږ ژبي شاعر سيد حسن په اړه معلومات لرئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

سید حسن خان ((حسن)) د سید حسین پاچا زوی دکونړ له سیدانو څخه و. په ۱۲۷۰ هـ . ش . کال د لغمان په چار باغ کې زیږېدلی دی. لومړنۍ زده کړې یې په خصوصي توګه سرته رسولې وې. بیا یې نورې زده کړې په عسکري ښوونځي کې پای ته ورسولې او د هغه وخت د حرب په وزارت کې یې خپله دنده پیل کړه چې د ژوند په وروستیو کې یې د فرقه مشر په رتبه د حرب په وزارت کې د حربي رئیس په حیث کار کاوه.

ښاغلی سید حسن که څه هم په عسکري چارو کې بوخت و، خو د ځانګړې مطالعې له لارې یې په ډېرو مسایلو کې ژور معلومات درلودل. همدارنګه له پښتو ژبې او ادب سره یې زیاته مینه وه او په پښتو شعر کې د لومړۍ ډلې په شاعرانو کې حسابېده. د سیدحسن د شعر ژبه روانه، خوږه او شعر یې په نادرو خیالاتو او مفاهیمو ښکلی و.

په شعر کې یې انتقادي مضمونونه هم زيات وو. د پښتو له پخواني ادب سره یې هم ژوره مینه لرله، تل یې مطالعه کوله. دغه شعر یې د لوړ خیال او ژور فکر څرګنده نمونه ده:

شانې سنا سر دې په سل ځایه اره شي
راوړه تا پرېشانې د زلفو کوم ته
هوسی غوټه کړه خپل مشك د زړه په ناف کې
چې د سنا د زلفو بوی خوږ شو هر لوري ته

د غازي امان الله خان له واکمنۍ نه وروسته چې په هېواد کې کورنۍ اړو دوړ رامنځ ته شو، سید حسن خان په ننګرهار کې د ((کور غم)) په نامه یو اخبار راوایست. هغه د ملي یو والي ټینګ پلوی و چې دغه پیغام یې د هېواد د بقا سره تړلی ګاڼه او په خپلو شعرونو کې یې خلکو ته رساوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وې چې غونډ شئ متفق شئ
ټول وطن به مسخر شي سنا سې زور ته
کنه خوار ذليل به کرځئ په دنيا کې
نشانه به شئ د ټول عالم پيغور ته

لکه څنګه چې د نوموړي لوړه او خوږه شعري طبعه وه، هماغسې په مجلسونو کې هم ډېر صميمي و. مجلس يې خوږ او بې تکلفه و. ښاغلی عبد الرؤف بېنوا د سيد حسن خان د شعر په اړه داسې وايي:

((د ده اشعار زياتره اصلاحي، تنقيدي او نهضتي روح لري او د وطن خواهۍ لوړ احساس پکې ځلېږي. د ده له اشعارو څخه ښکارېږي چې ده غوښتي دي چې پخپلو سوځوونکو اشعارو ولس راوېښ او د هغوی د افکارو لاره اصلاح کړي. حتٰی کله کله په ډېرو سختو او درشتو الفاظو د قوم نا اهلان تنبيه کوي.))

څرنګه چې دی يو مبارز و، نو تل يې د استبداد په وړاندې دريځ لاره. له دې امله يې د ژوند ډېره برخه د وخت په زندانونو کې تېره کړه.

دغه خوږ ژبی او نوميالی شاعر په ۱۳۱۹ هـ . ش . کال په کابل کې وفات شو.

د سيد حسن خان حسن د کلام نمونه داده:

په نغمه لکه بلبل غږېدل زده کړه
پېنه خوله وينا د ګل له بلبل زده کړه
رخت په سر کړه له غنچې نه رابهر شه
په هوا لکه وږمه چلېدل زده کړه
د اغزي په څېر د ګل سره همراز شه
په ځېږه صورت د ګلو ساتل زده کړه
نسترن شه په اغوش سرو ازاد کړه
په هر بوټي د ګلشن تاوېدل زده کړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رژېدو له وېرې نه غورېږي ولې
اندېښنه پرېږده غوټې توکل زده کړه
کوږني مرغه په شان به څومره ژوند کړې
د شاهین په دود ازاد الوتل زده کړه
که د نورو اسایش او ارام غواړې
کهواړې غونډې د ځان کړېدل زده کړه
ګړندی شه کاروان هی کړه منزل لنډ دی
د جرس په اواز تلل او راتلل زده کړه
راحت پرېږده زحمت واخله سید حسنه!
د وطن په درد و غم ژړېدل زده کړه

د متن لنډیز:

سید حسن خان حسن د پښتو ژبې نومیالی شاعر و. په عسکري چارو کې د حرب رئیس و. اصلي ځای یې کونړ او په لغمان او کابل کې اوسېده. د ملي احساس خاوند او په وطن مین شاعر و چې شعرونو یې انتقادي او اصلاحي بڼه درلوده. په شعر کې یې هنري اړخ هم پیاوړی و. سید حسن خان په معاصره دوره کې هغه شاعر و چې د شعر پیغام یې په ښکلې هنري جامه کې رانغښتی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱_ زده کوونکي دې لاندې پوښتنې ځواب کړي.

- سید حسن خان حسن دکومې دورې شاعر و ؟
- د سید حسن خان د شعر پیغام څه و ؟
- سید حسن خان څه دنده درلوده؟

۲_ زده کوونکي دې په وار سره شعر ولولي او مفهوم دې يې په خپلو خبرو کې ووايي.

۳_ زده کوونکي دې د سید حسن خان د شاعرۍ مهم ټکي په یو، یو پراګراف کې ولیکي او بیا دې يې په وار سره په ټولګي کې ووايي.

۴_ زده کوونکي دې په لاندې بیتونو خبرې وکړي او هر یو دې خپل نظر څرګند کړي:

رژېدو له وېرې نه غوړېږي ولې
اندېښنه پرېږده غوټۍ توکل زده کړه
کورنۍ مرغه په شان به څومره ژوند کړې
د شاهین په دود ازاد الوتل زده کړه
که د نورو اسایش او ارام غواړې
ګهوارې غوندې د ځان کړېدل زده کړه

۵_ لاندې لغتونه معنا او په جملو کې وکاروئ:

۱_ انعکاس ۲_ حرب ۳_ درشت ۴_ نااهلان
۵_ اسایش ۶_ ګهواره ۷_ جرس ۸_ استبداد

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹ـ مبارز   ۱۰ـ دریغ

۶ـ په لاندې جملو کې کوم نومځري (ضمیرونه) راغلي دي، په نښه یې کړئ:

- زه بل قلم درکوم.
- ستا بکس مې هیڅ په کار نه دی.
- څوک به زما د پوښتنې ځواب ووایي؟
- نور مېلمانه هم راغلل.

ولې درس وایو؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د سید حسن خان حسن د شعر لاندې بیتونه په کور کې ولولي او د هغو مفهوم دې په څو کرښو کې ولیکي او بله ورځ دې یې هغه په ټولګي کې واوروي.

که د نورو اسایش او ارام غواړې
کهوارې غونډې د ځان کړېدل زده کړه
کړندی شه کاروان هی کړه منزل لنډ دی
د جرس په اواز تلل او راتلل زده کړه
راحت پرېږده زحمت واخله سید حسنه!
د وطن په درد و غم ژړېدل زده کړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اپینو زیانونه

نشه د اسلام په سپېڅلي دین کې حرامه بلل شوې ده. هر ډول نشه د بدن ذهني او بدني ځواک او توان له منځه وړي. له همدې امله معتادین د ټولنې په اوږو بار کېږي او کله کله ناوړه کارونو ته هم لاس اچوي. نشه په ټولنه کې د سړي اعتبار کموي او خلک پرې بې باوره وي. د نشه یي توکو کارول معیوبیت رامنځته کوي او کله د مرګ سبب هم کېږي.

د نشه یي توکو ډولونه زیات دي چې یو ډول یې اپین دي په دې درس کې د اپینو د استعمال زیانونه تاسو ته درپېژنو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتني

اپین یوه تور بخنه نسواري ماده ده چې د یوه بوټي له شېرې څخه چې کوکنار نومېږي لاس ته راځي. د انسانانو معلومات د اپینو او د هغه د طبي تاثیراتو په اړه کم تر کمه څلور سوه کاله مخکې تر مېلاده رسي. په ځینو سر چینو کې داسې راځي چې په اروپا کې مجاریان لومړني کسان وو چې د کوکنارو له بوټي سره یې اشنایي پیدا کړې وه. وروسته بیا د رومیانو او یونانیانو په لیکنو او اثارو کې د خشخاشو یادونه شوې ده. د اسلامي تمدن په دوران کې هم ځینو شاعرانو په خپلو شعرونو کې د اپینو نوم یاد کړی دی او ځینو پوهانو او طبیبانو لکه بلخي ابو علي سینا او محمد زکریا رازي د بېلابېلو ناروغیو د درملنې لپاره له اپینو څخه په ډېره کمه اندازه استفاده کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که څه هم اپین په طبابت کې په یوه ټاکلې فیصدۍ د دردونو د تسکین لپاره د ځینو دواګانو په جوړښت کې کارول کېږي، خو د نوموړو دواګانو استعمال د ډاکټر له اجازې پرته زیات خطر ناک او د بېلا بېلو ناروغیو لکه: سرطاني ناروغیو، مسمومیتونو او حتٰی د مړینې لامل ګرځېدای شي.

د اپینو استعمال په لومړي سر کې په معتاد سړي کې یو ډول کاذبه خوشحالي منځته راوړي، خو له ځنډه وروسته استعمالوونکی شخص ستړیا، زړه بدي او مسمومیت احساسوي. تریاکي کسان تل له یوه سخت او مزمن مسمومیت سره مخ وي چې دغه مسمومیت کله ناکله د مړینې لامل هم ګرځي.

د اپینو او نورو نشه یي توکو استعمال د ملیونونو انسانانو د تباهۍ سبب ګرځي او په ټولنه کې اخلاقي انحطاط او ټولنیز ناورین رامنځته کوي، حال دا چې د مخدره توکو د کرکیلې او قاچاقو ګټې د یو شمېر بد مرغو، حریصو او ماده پرستو عناصرو جیب ته ځي چې تل د خپلو شخصي ګټو فکر کوي. د اپینو استعمال او قاچاق په یوه ټولنه کې د ډېرو لویو جرمونو لکه غلا، وژنې، لوټمارۍ، تېري او نورو سلګونو فسادونو لامل ګرځي.

د اپینو روغتیایي او روحي زیانونه:

د اپینو استعمال بېلا بېل زیانونه لري، خو څو خطرناک ضررونه یې دا دي:

۱ـ مسمومیت

۲ـ د زړه ناروغي

۳ـ ډنګر توب او د بدن عمومي کمزوري

۴ـ د سږو سرطان

۵ـ د بدن د وزن کموالی

۶ـ د حافظې کمزوري

۷ـ د ستړیا احساس

۸ـ د جنسي میل کمزوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست اصلي پیغام:

اپین یو ډول نشه يي توکی دی چې استعمال يې د بېلا بېلو ناروغیو، لکه: سرطان، زېږي، د زړه درېدنې، د وینې د فشار، خپګان او د انزوا سبب ګرځېدای شي او ټولنه د ناورین او نابودۍ کندې ته غورځوي.

څرګندوني

۱_ مسمومیت: زهرجن کېدل

۲_ د حافظې کمزوري: د خبرې هېرول

۳_ مزمن مسمومیت: په دوامداره توګه د بدن زهرجن کېدل.

۴_ اخلاقي انحطاط: اخلاقي کمزورتیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې لاندې پوښتنې ځواب کړي:

- د مخدره توکو استعمال څه ډول زیانونه منځ ته راوړي؟
- د مخدره توکو روحي او ځاني زیانونه و وایاست؟

۲ـ زده کوونکي دې متن په اوچت اواز ولولي او د درس مفهوم دې په لنډو ټکو کې و وایي.

۳ـ زده کوونکي دې لاندې لغتونه معنا او په جملو کې وکاروي.

۱ـ معتاد　۲ـ کاذب　۳ـ مزمن　۴ـ ناورین　۵ـ انزوا

۴ـ زده کوونکي دې سم ځواب په پنسل په نښه کړي:

- د اپینو استعمال:

الف: بدن قوي کوي

ب: حافظه قوي کوي

ج: د زړه ناروغي رامنځته کوي.

۵ـ زده کوونکي دې ناسم ځواب په نښه کړي:

د اپینو کارول:

۱ـ مسمومیت رامنځته کوي.

۲ـ بدن ډنګر او کمزوری کوي.

۳ـ د سږو سرطان رامنځته کوي.

۴ـ حافظه غښتلې کوي.

۶ـ زده کوونکي دې په وارسره د اپینو د استعمال زیانونه څرګند او وشماري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په خپل چم او ګاونډ کې وګوري، که کوم معتاد وي د هغه په اړه دې ځو کرښې ولیکي او بله ورځ دې يې په ټولګي کې واوروي.

یا:

زده کوونکي دې د نشې په اړه يوه ريښتينې کيسه وليکي او بله ورځ دې يې په ټولګي کې واوروي.

روږدی او دارو

د يوه روغتون رئيس د روغتون کتنه کوله، په يوه واټ کې و چې د يوه ناروغ زګیروي يې واورېدل. ورنژدې شو، تر روغبړ وروسته يې ترې وپوښتل:

نن دې دارو خوړلي دي؟

ناروغ وويل: نه ځار دې شم! دارو يې را نه کړل.

رئيس په ډېره غوسه نرس ته غبرګ کړ، ورته ويې ويل: ولې دې نن دارو نه دي ورکړي؟

نرس له ناروغه پوښتنه وکړه، ګولۍ دې خوړلې دي؟ ناروغ وويل: هو! بيا يې ترې وپوښتل پېچکاري يې درته کړې ده؟

ناروغ وويل هو! په دې وخت کې رئيس ناروغ ته وويل: ښه نو لکه چې داګولۍ او پېچکاري دارو نه دي؟!

نرس وويل: ښاغلی ډاکټر صاحب دا ناروغ روږدی دی او يوازې ((اپيين)) دارو ګڼي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالرحمان بابا

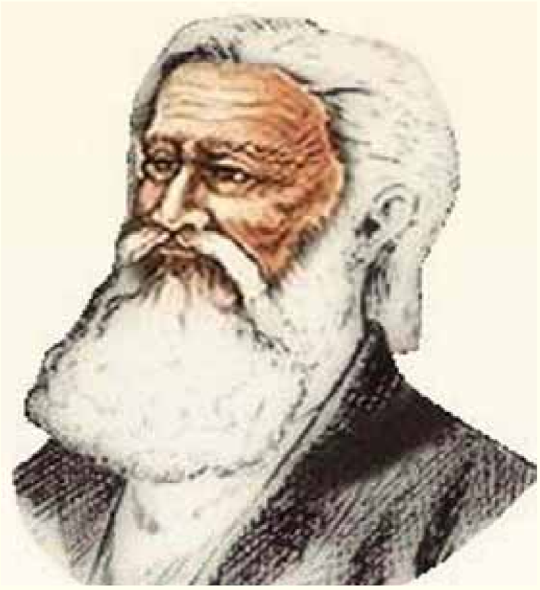

په پښتو شاعرانو کې تر ټولو مقبول یا ډېر منلی شاعر څوک دی؟

د پښتو ادبیاتو د تاریخ په منځنۍ (کلاسیکه) دوره کې ډېر ښه او غوره شاعران تېر شوي دي چې یو یې عبدالرحمان بابا دی. په پښتو شاعرانو کې چې کوم عام مقبولیت او درناوی د عبدالرحمان بابا په برخه دی، تر دې وخته د بل هیڅ شاعر نه دی په برخه شوی.

په اووم ټولګي کې مو د همدغې دورې یو بل مشهور شاعر عبدالقادر خټک وپېژانده، په دې لوست کې به د عبدالرحمان بابا په اړه ولولئ.

- د عبدالرحمان بابا په اړه څه معلومات لرئ؟
- ولې عبدالرحمان بابا په ولس کې زیات مشهور دی؟

نومیالی عارف، مشهور صوفي او خوږ ژبی شاعر عبدالرحمان بابا د عبدالستار زوی دی. عبدالرحمان بابا په ۱۰۴۲ هـ . ق . کې د پېښور ښار ته نژدې په بهادر کلي کې زیږېدلی دی.

له زیات تولنیز مقبولیت او ادبي شهرت سره سره د رحمان بابا د ژوندانه په اړه هر اړخیز معلومات نشته. که څه هم د خلکو په منځ کې د هغه د ژوند پېښو په اړه ځینې شفاهي روایات او کیسې شته، خو د مستندو او باوري منابعو د نشتوالي له امله هغه دومره باوري نه دي.

د عبدالرحمان بابا په اشعارو کې هم د هغه د ژوندانه د حالاتو په اړه ډېرې لږې څرګندونې راغلې دي چې د هغو له مخې د هغه د ژوندانه په اړه هم ډېر معلومات نشو ترلاسه کولای.

د عبدالرحمان بابا د ژوندانه زمانې ته نژدې لیکوال محمد هوتک پخپل اثر پټه خزانه کې د عبدالرحمان بابا په اړه لیکلي دي:

((د فقهې او تصوف کتابونه يې په پېښور کې له ملا محمد یوسف یوسفزي څخه ولوستل. د نورو علومو د زده کړې لپاره کوهاټ ته لاړ او ډېر علوم يې هلته ولوستل او لوی عالم شو.))

عبدالرحمان بابا ان د ځوانۍ له وخته ډېر پرهېزګار او عابد انسان و. تل به د خدای ﷻ په عبادت بوخت و.

داسې معلومېږي چې عبدالرحمان بابا د ځوانۍ له مهاله درياضت اوعبادت تر څنګ شعر هم وایه. د بابا شعر د هغه د شخصيت پېژندلو ښه هنداره ده. په اشعارو کې يې ديني، اخلاقي، ټولنيز او نور مسايل نغښتي دي. عبدالرحمان بابا په پښتو شاعرۍ کې ځانته ځانګړې لاره درلوده چې تر هغه وروسته ډېر شاعران د هغه پر لاره تللي دي.

عبدالرحمان بابا په خپلو اشعارو کې د خپل وخت او د ځينو پخوانيو شاعرانو يادونې کړې دي. په پښتو کې يې د ميرزا خان انصاري[(۱)]، دولت لواني[(۲)]، خوشحال خان خټک[(۳)] او نورو نومونه يادکړي دي. همدارنګه يې د سنايي غزنوي[(۴)]، حافظ شيرازي[(۵)] او نورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومونه هم یاد کړي دي. له دې څخه داسې نتیجه اخلو چې عبدالرحمان بابا په شعر و شاعرۍ کې ښه مطالعه درلوده. علم او پراخې مطالعې د هغه په شاعرۍ اغېز کړی دی او د هغه شعر یې په ولس کې دومره مقبول کړی چې ټول یې په کورونو کې د شعر دیوان لولي او فالونه پرې ګوري.

د عبدالرحمان بابا په شاعرۍ کې د الله ﷻ او د رسول ﷺ مینه پرته ده موږ ته د پند، ننګ، غیرت، لوړهمت، قناعت، سخاوت، زیار او بشردوستۍ درس هم راکوي.

عبدالرحمان بابا یو ټولنیز مصلح دی. د ټولنې هوساینه او نېکمرغي غواړي او د دغې نېکمرغۍ رښتینې لاره انسان ته ورښيي.

د عبدالرحمان بابا شاعري ډېره پراخه او عامه ده. د هر عمر او هر مزاج څښتن چې یې شعرونه لولي، داسې انګېري چې دا شعرونه یې زما لپاره ویلي دي. د عبدالرحمان بابا شاعري د هر چا ذوقي تنده ماتوي.

عبدالرحمان بابا پخپله یو ځای د خپل شعر په اړه وایي:

چې منکر پرې اعتراض کولی نه شي
دا دې شعر دی رحمانه که اعجاز

عبدالرحمان بابا په ۱۱۲۸ هـ . ق . کې له دې نړۍ سترګې پټې کړي او د پېښور په هزارخانۍ هدیره کې خاورو ته سپارل شوی دی. قبر یې د افغانستان د پښتو ټولنې له خوا په ۱۳۳۶ هـ . ش . کې جوړ شوی دی.

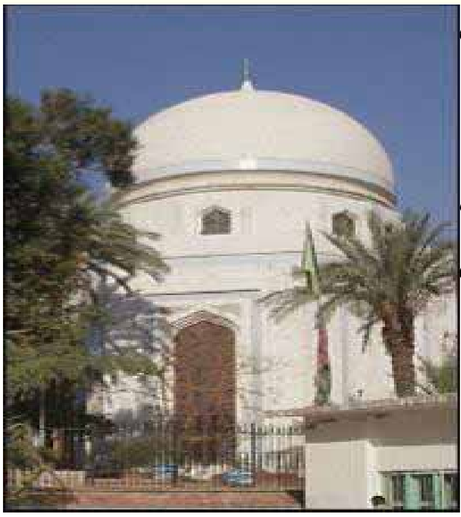

په زیارت یې هر کال پسرلنۍ مشاعره کېږي. ډېر شاعران، لیکوال او نور وګړي یې زیارت ته ورروان وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

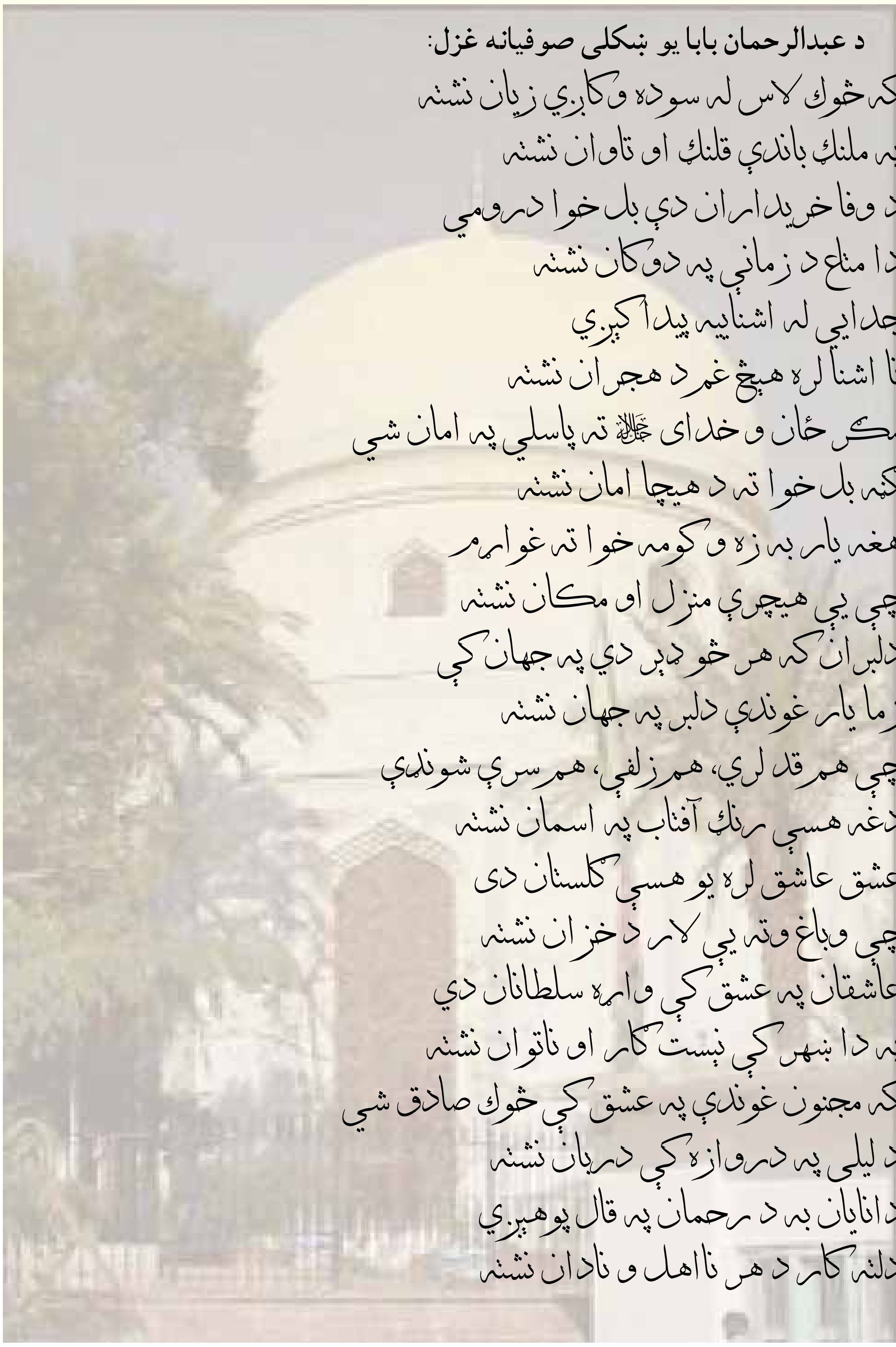

د عبدالرحمان بابا یو ښکلی صوفیانه غزل:

که څوك لاس له سوده وكاږي زيان نشته
په ملنګ باندې قلنګ او تاوان نشته
د وفا خريداران دي بل خوا درومي
دا متاع د زمانې په دوكان نشته
جدايي له اشنايه پيدا كيږي
نا اشنا لره هيڅ غم د هجران نشته
مګر ځان و خداى ﷻ ته پاسلي په امان شي
كنه بل خوا ته د هيچا امان نشته
هغه يار به زه و كومه خوا ته غوارم
چې يې هيچېرې منزل او مكان نشته
دلبران كه هر څو ډېر دي په جهان كې
زما يار غوندې دلبر په جهان نشته
چې هم قد لري، هم زلفې، هم سرې شونډې
دغه هسې رنګ آفتاب په اسمان نشته
عشق عاشق لره يو هسې ګلستان دى
چې وباغ وته يې لار د خزان نشته
عاشقان په عشق كې وارۀ سلطانان دي
په دا ښهر كې نېست ګار او ناتوان نشته
كه مجنون غوندې په عشق كې څوك صادق شي
د ليلى په دروازه كې دربان نشته
دانايان به د رحمان په قال پوهيږي
دلته كار د هر نااهل و نادان نشته

د متن لنډيز:

د عبدالرحمان بابا د پلار نوم عبدالستار خان دی. هغه په ۱۰۴۲ هـ . ق. کې زېږېدلی دی. په پښتو ژبه کې تر ټولو زيات مقبول شاعر دی.

شعرونه يې ډېر ژور صوفيانه او عارفانه رنګ لري. د شعرونو ديوان يې څو ځله چاپ شوی دی. په انګرېزي او اردو ژبو هم ژباړل شوی دی.

عبدالرحمان بابا په ۱۱۲۸ هـ . ق. کې مړ او د پېښور د هزارخانۍ په هديره کې ښخ دی. زيارت يې په ۱۳۳۶ هـ . ش. کال کې د پښتو ټولنې له خوا جوړ شوی دی.

څرګندونې

۱ـ ميرزا خان انصاري: ميرزا خان انصاري د روښاني غورځنګ يو شاعر و چې تر عبدالرحمان بابا پخوا تير شوی دی.

۲ـ دولت لوانی: دولت لوانی هم د روښاني غورځنګ او د ميرزا خان د وخت شاعر و.

۳ـ خوشحال خان خټک: د پښتو ژبې مشهور شاعر چې تر عبدالرحمان بابا دمخه و.

۴ـ سنايي غزنوي: د فارسي ژبې مشهور شاعر و.

۵ـ حافظ شيرازي: د فارسي ژبې مشهور شاعر و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې متن ولولي او بیا دې هر یو د عبدالرحمان بابا په اړه معلومات وړاندې کړي.

۲ـ زده کوونکي دې شعر په لوړ اواز ولولي او هر زده کوونکی دې یو، یو بیت معنا کړي.

۳ـ زده کوونکي دې لاندې پوښتنې ځواب کړي.

- عبدلرحمان بابا چېرې زېږېدلی او چېرې ښخ دی؟
- عبدالرحمان بابا له چا نه زده کړه کړې وه؟
- د عبدالرحمان بابا شعر ولې په ولس کې دومره مقبول دی؟

۴ـ زده کوونکي دې د عبدالرحمان بابا د شعر ځانګړتیاوې په ځو کرښو کې ولیکي او په ټولګي کې دې یې په وار سره ووایي.

۵ـ زده کوونکي دې ووایي چې په لوست کې پر عبدالرحمان بابا سربېره نور کوم شاعران راغلي دي.

۶ـ ستاسې د عبدالرحمان بابا شعر ولې خوښېږي؟ خپل نظر ښکاره کړئ!

۷ـ زده کوونکي دې لاندې لغتونه معنا او په جملو کې وکاروي.

اعجاز قلنګ متاع پاسلې قال دربان

کورنۍ دنده

که د عبدالرحمان بابا په څېر د کوم بل شاعر په اړه معلومات لرئ په کور کې یې ولیکئ او بله ورځ یې په ټولګي کې واوروئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوبه او چاپېریال

اوبه د الله تعالیٰ ډېر ستر نعمت دی. ټول ژوي، ونې او بوټي په اوبو ژوندي وي. له اوبو پرته د نړۍ پرمخ ژوند ناشونی دی. ونې او بوټي ځنګلونه او ورشوګانې جوړوي. ځنګلونه او ورشوګانې چاپېریال سمسوروي. هوا پاکوي، د ژویو استوګنځایونه او خواړه برابروي، نو د اوبو سرچینې باید وپېژنو او پر اهمیت یې پوه شو.

- اوبه د ژوندانه سره څه اړیکه لري؟
- د چاپېریال په ښېرازۍ کې د اوبو د اهمیت په اړه څه فکر کوئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوبه د الله تعالیٰ ﷻ یوستر نعمت دی. بې اوبو د نړۍ یو ژوی هم ژوندی نشي پاتې کېدای. که اوبه نه وای، نو د ځمکې پر مخ ژوندکول ناشوني وو. ټول حیوانات، نباتات او انسانان د ژوندانه لپاره اوبوته اړتیالري. دچاپېریال له بېلابېلو توکو څخه ژوي ګټه اخلي، د چاپېریال ښکلا او ښېرازي هم د اوبوپه شتون پورې تړلې ده.

ونې بوټي هم په اوبو زرغونېږي. ونې بوټي ورشو ګانې او ځنګلونه جوړوي. دغه ورشوګانې او ځنګلونه د چاپېریال د سمسورتیا او ښېرازۍ لامل ګرځي. ځنګلونه د هوا پر پاکولواود اوبو پر زېرمه کولوسربېره د ودانیو او سون لرګي برابروي. ځنګلونه د ویجاړو ونکو بادونو او سېلابونو مخه هم نیسي.

د حیواناتوډېره اندازه خواړه له ونو او بوټو څخه ترلاسه کېږي اوغلې دانې د انسانانو د خوړو یوه مهمه برخه برابروي. وابنه، بوټي، او غلې دانې هم د خپلې ودې لپاره اوبو ته اړتیا لري. دا ټولې ښېګڼې د اوبو له برکته دي. اوسنۍ پرمختیاوې د برېښنا او برېښنا د اوبو له برکته رامنځ ته شوې ده.

موږ ویلای شوچې د ځمکې پر مخ د اوسېدو ټول امکانات د اوبو له شتون سره تړلي دي، نو پر دې باید پوه شو چې اوبه له کومو سرچینوترلاسه کېږي او زموږ په ژوندکې څومره اهمیت لري.

د اوبو تر ټولو غوره سرچینې بارانونه او واورې دي. له ویلې شویو واورو او بارانونو څخه ډنډونه، خوړونه، سیندونه او سمندرونه جوړېږي. د بارانونو او ویلې شویو واورو د اوبو یوه برخه په ځمکه کې جذبېږي، دغه جذبې شوې اوبه د چینوپه ډول او یا هم د کارېزونو او څاه ګانو د کیندلو له لارې هم د ګټې اخیستنې وړ ګرځي.

د ډنډونو، خوړونو، سیندونو او سمندرونو اوبه کله زیاتېږي او کله کمېږي. دغه زیاتوالی او کمښت په اوربښت پورې تړلی وي. که اوبه کمې شي د چا پېریال په ښېرازۍ ناوړه اغېز کوي، د تودوخې د درجې د لوړېدو لامل ګرځي او کرکیلې ته هم زیان رسېږي. دغه ټول توکي بیا د ژویو او په ځانګړي ډول د انسانانو له ژوندانه سره کلکه او نېغه اړیکه لري، یعنې د انسانانو پر ژوند هم ناوړه اغېز کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ د هېواد د کرنیزو ځمکو لویه برخه په روانو اوبو خړوبېږي؛ خو یو شمېر للمي کرنیزې ځمکې د باران په اوبو هم خړوبېږي.

زموږ د هېواد په ډېرو سیمو کې د روانو اوبو سرچینې شته چې د کرکیلې، برېښنا او څښاک لپاره ترې ګټه اخیستل کېږي؛خو د یو شمېر سیمو روانې اوبه کمې دي ؛ نوخلک د جو وړونو(ډنډونو) په واسطه خپلې ځمکې خړوبوي. دا طریقه زیاتره په غرنیو سیمو کې ترسره کېږي او یا په هغو ځایونو کې عملي کېږي چې روانې اوبه نه لري او یا ډېرې لرې وي.

دغه لږې اوبه لومړی زېرمه کېږي او بیا ترې د اړتیا په وخت کې کار اخیستل کېږي. که څه هم دغه کار یو څه ستونزمن دی ، خو په ځینو سیمو کې د کروندګرو د ستونزو لیرې کولو یوازېنۍ لاره ده. دغه کار د چاپېریال په سمسورتیا او ښکلا کې هم ونډه لري. د دې ترڅنګ په ځمکه کې د جذب شویو اوبود راایستلو نورې طریقې هم شته. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان په ډېرو سيمو کې دغه تر ځمکې لاندې اوبه راباسي او په بېلابېلو برخو کې ترې کار اخلي. کاريزونه او څاه‌گانې د دغو اوبو د راايستلو يوه غوره طريقه ده.

د اوبو د منابعو پر موندلو سربېره د اوبو پاکوالی ډېر زيات مهم او اړين دی، که دغه ارخ ته کلکه پاملرنه ونشي؛ نو انسان په ډول، ډول ناروغيو اخته کېږي. موږ بايد د اوبو زېرمې بېځايه ونه لگوو او هم د اوبو په پاکو ساتلو کې مرسته وکړو او د ککړتيا مخه يې ونيسو، چې ځان او ټولنه مو له ناروغيو څخه وژغورو.

اوبه د ځمکې پر مخ هغه طبيعي او ضروري توکی دی چې له شتون پرته يې په نړۍ کې ژوند ناممکن دی. په کار ده چې له اوبو څخه پرځای اوسمه گټه واخلو او تر ممکنه حده يې د پاکوالي او سپما خيال وساتو، ځکه چې اوبه يو حياتي توکی دی او له دې سره سره په ډېرو هېوادونو کې اقتصادي او تجارتي توکی هم دی چې ځينې هېوادونه له دغې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لارې نه هم ډېره ګټه تر لاسه کوي.

د اوبو اهميت په پښتو ادبياتو کې هم ډېر زيات منعکس شوی دی، د بېلګې په توګه د پښتو ادبياتو د منځنۍ دورې د خورا مشهور او نامتو شاعر عبدالرحمٰن بابا د يوې قصيدې، څو بيتونه لولو:

هر چې کښت يې په باران او په سېلاب وي
د هغو عمر به وار په عذاب وي
هغه ملک چې پکې سيند او رودبار نه وي
دهقانان به يې همه خانه خراب وي
و اسمان ته به يې سترګې وي خښلې
د باران له انتظاره به بې خواب وي
لکه څوک چې تلوي يې په کړهي کې
د هغه ماهي په طور به کباب وي
لا به کله باراونه پرې نزول شي
چې نخيل و زراعت به يې سېراب وي

د متن لنډيز:

اوبه د ژوند ماده ده. نباتات يا وني او بوټي د خپلې ودې او نمو لپاره اوبو ته اړتيا لري، ټول ژوي د ژوندانه لپاره اوبو اوسمسور چاپېريال ته اړتيا لري.
زموږ په هېواد کې اوبه د انرژۍ د توليد يوازينۍ او اسانه وسيله ده . د اشرف المخلوقات (انسان) په لاس رامنځته شوي اوسني حيرانوونکي پرمختګونه د اوبو په انرژۍ پورې تړلي دي.
موږ بايد د دې مهمې او ارزښتناکې حياتي مادې په زېرمه کولو، پاکو ساتلو او بې ځايه نه مصرفولو کې فعاله ونډه واخلو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې متن د کتاب له مخې په لوړ غږ ولولي.

۲ـ څو زده کوونکي دې په وار سره د اوبو پر منابعو خبرې وکړي.

۳ـ څو نور زده کوونکي دې د چاپېریال په اړه وغږېږي.

۴ـ یوه ډله زده کوونکي دې ګران لغتونه پر تخته ولیکي، بله ډله دې د ښوونکي په مرسته هغه معنا کړي.

۵ـ زده کوونکي دې لاندې لغتونه په خپلو کتابچو کې ولیکي بیا دې معنا او په جملو کې وکاروي او په وار سره دې په ټولګي کې ولولي.

چاپیریال منابع سمسورتیا بنستیز اړیکي ستونزې

۶- زده کوونکي دې متن په چوپه خوله ولولي، د درس لنډ مفهوم دې په کتابچو کې ولیکي او بیا دې یې په ټولګي کې واوروي.

۷ـ هر زده کوونکی دې په خپل وار سره د دوو مېوو نومونه واخلي.

کورنۍ دنده

ځنګلونه او ونې بوټي په چاپېریال کې څه اغېزې لري. په دې اړه په کور کې یو مخ لیکنه وکړئ او بله ورځ یې په ټولګي کې واوروئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

احمد شاه بابا ـ ملي مشر او شاعر

هر ملک او ملت ملي او سیاسي اتلان لري زموږ د گران هېواد افغانستان له نومیالیو مشرانو او اتلانو څخه یو هم احمد شاه بابا دی.

زموږ هېواد څه نا څه دوه پېړۍ د پرد یو یرغلگرو د لاس وهنو له کبله پاشلی او د کورنیو جگړو ښکار شوی و چې د احمدشاه بابا په هلو ځلو یې بېرته خپل پخوانی برم تر لاسه کړ. په دې درس کې تاسې ته د احمدشاه بابا په اړه معلومات درکو و.

- د احمد شاه بابا شخصیت ولې د قدر وړ دی؟
- که د احمد شاه بابا ملي تدبیر نه وای، نو د افغانستان برخلیک به څه ډول و ؟

احمد شاه بابا د زمانخان زوی د دولت خان لمسی په ۱۱۳۵ هـ . ق . کال په هرات کې زېږېدلی دی. پلار یې په هرات کې د افغاني قبیلو مشر و چې د احمدخان له زېږېدو څو میاشتې وروسته مړ شو.

د احمد شاه بابا پالنه د هغه مور (زرغونې انا) او ورور یې ذوالفقار خان وکړه او په کوچنیوالي کې یې مروجه علوم ور زده کړل.

کله چې د کورنیو ګډوډیو له مخې کډه کولو ته اړ شول، نو لومړی فراه او بیا کندهار ته کډه شول. هغه وخت چې نادر افشار د هرات نیولو ته ملا وتړله، نو په ښکاره یې له افغانانو سره نرم چلند غوره کړ. ډېر افغانان یې په خپل پوځ کې شامل کړل.

احمد شاه بابا هم په ۱۱۴۵ هـ . ق . کال کې د خپلې ځیرکۍ او زړورتیا له مخې د دراني لښکرو د افسر په توګه وټاکل شو. دی په زیاتو سفرونو کې له نادر افشار سره ملګری و.

نادر افشار په ۱۱۶۰ هـ . ق . کال کې و وژل شو، احمد شاه بابا د درباریانو له شورش نه د نادر افشار کورنۍ وساتله. د نادر افشار مېرمنې د دغه خدمت په بدل کې احمدشاه بابا ته د کوه نور الماس وروباښه. د نادر افشار تر مرګ وروسته احمد شاه بابا او نور افغاني عسکر او افسران کندهار ته راغلل. څو ورځې وروسته د افغاني قبیلو مشران د واکمنۍ او مشر د ټشې د ډکو لپاره د کندهار د شېر سرخ بابا په زیارت کې سره راټول شول او یوه جرګه یې جوړه کړه.

د دې جرګې غونډې څو ورځې روانې وې. د غونډې په نهمه ورځ د صابر شاه په نامه یو ملنګ راغی او جرګې ته یې وړاندیز وکړ چې د مشرتابه د ټاکلو واک ورکړي، ټولو یې خبره ومنله. هغه په احمدشاه بابا باندې چې مشرۍ ته کاندید هم نه و، لاس کېښود او د غنمو وږي یې په پګړۍ کې ور وتومبه.

په دې توګه احمد شاه بابا په پنځه ویشت کلنۍ کې زموږ د هېواد د واکمن په توګه وټاکل شو او د شېر سرخ جرګه په بریالیتوب پای ته ورسېده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

احمد شاه بابا په داسې وخت کې واکمن شو چې زموږ هېواد، د بهرنيو يرغلګرو او کورنيو قومي او قبيلوي اختلافاتو له کبله په کنډوالو بدل شوی و. د ملي وحدت هغه ځلې چې بنسټ يې ځو کاله د مخه د ميرويس خان نيکه په لاس اېښودل شوی و، نړېدلی و. په دې وخت کې هغه ته د يو خپلواک افغاني دولت د جوړولو او د ملي وحدت رامنځته کولو درنه دنده مخې ته پرته وه چې په ډېر تدبر يې د دغې درنې دندې ترسره کولو ته ملا وتړله. د دغه ستر ارمان د پوره کېدو لپاره تر هرڅه لومړی د هېواد د ملکي او پوځي چارو سمون ضروري و.

احمدشاه بابا سربېره پر دې چې په پوځي او سياسي چارو کې د زياتې پوهې، زړورتيا، پياوړي عزم او هوډ خاوند و، د افغان ولس په روحياتو او عنعناتو ښه خبر و. هغه په دې پوهېده چې د خپل ولس له بشپړ ملا تړ نه پرته د موجودو ستونزو هوارى دروند او مشکل کار دی، نو له ټولو قومونو څخه يې شورا جوړه کړه چې ټولې پرېکړې به د همدغې شورا له خوا کېدې. ډېرې پوځي او ملکي ادارې د شورا د پرېکړو په نتيجه کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړې شوې او د کار وړ کسان یې مقرر کړل.

له پوځي او اداري چارو وروسته یې د ملي وحدت د رامنځ ته کولو او یو خپلواک غښتلي حکومت مسئله رامخې ته کړه. شورا دا ومنله چې د ټول افغانستان د قومونو مشران دې راوغوښتل شي او یوه لویه جرگه دې جوړه شي چې همداسې وشول او لویه جرگه جوړه شوه.

لویې جرگې د احمد شاه بابا د یو موټي، خپلواک او غښتلي افغانستان د جوړولو تجویز ومانه او هغه ته یې د هغو افغاني سیمو د بیا نیولو اجازه ورکړه چې په ختیځ کې د هند مغلي حکومت او په لوېدیځ کې د ایران صفوي حکومت نیولې وې. احمدشاه بابا هم د جرگې پر مشوره عمل وکړ او لومړی یې ختیځې سیمې له مغلي او بیا لویدیځې سیمې له صفوي حکومتونو څخه بېرته ونیولې او یو غښتلی مرکزي حکومت یې جوړ کړ. سیاسي او جغرافیایي پولې یې ورته وټاکلې او د نوي افغانستان ملي، پوځي او سیاسي بنسټ یې کېښېښود.

احمد شاه بابا د خپلې واکمنۍ په وخت کې دې ته هم اړ شو چې د خپل هېواد له سرحداتو څخه ووځي او د هېواد ختیځ خوا تر ډهلي، شمال خوا تر بخارا او لویدیځ لوری تر مشهده پورې ونیسي. د هغه دغه فتوحات د امپراتورۍ جوړول نه وو، بلکې دغو ملکونو ته د عبرت داسې درس ورکول وو چې بیا هیڅکله افغانستان ته په بده سترگه ونه گوري.

هغه له ډېرو فتوحاتو سره، سره د خپل هېواد سره دومره مینه لرله چې د ډهلي تخت یې هم د خپل هېواد له غرو سره نه برابرا وه. د احمدشاه بابا د پاچاهۍ ۲۶ کلونه د یادونې وړ لوړې ژورې لري. احمدشاه بابا سره له دې چې په ژوندکې یې سیاسي بوختیاوې زیاتې وې، خو د پښتو ژبې له شعر او ادب سره یې هم د زړه مینه لرله. دغه شعر یې له گران هېواد سره د تودې مینې خورا په زړه پورې بېلگه ده :

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا د عشق له وينو ډك شول ځيګرونه
ستا په لاره کې بايللي زلمي سرونه
تا ته راشمه زړګی زما فارغ شي
بې له تا مي انديښني د زړه مارونه
که هر څو مې د دنيا ملکونه ډېر شي
زما به هېر نشي دا ستا ښکلي باغونه
د رقيب د ژوند مثلاً به تار په تار کړم
چې په توره پيښانه کا کوزارونه
د ډهلي تخت هېرومه چې را ياد کړم
زما د ښکلي پښتونخوا د غرو سرونه
که تمامه دنيا يو خوا، ته بل خوا يې
زما خوښ دي دغه ستا تش ډګرونه
احمد شاه به دغه ستا قدر هېر نه کا
که ونيسي د تمام جهان ملکونه

له بده مرغه زموږ هېواد د بېلا بېلو ښکېلاکګرو د تاړاکونو پر مهال تر هر څه زيات فرهنګي زيانونه ليدلي دي. زموږ د هېواد د علمي او فرهنګي پرمختګ بهير د نادر افشار په تاړاکونو کې هم ډېر ټکنی شو. کندهار د څه وخت لپاره خپل مرکزي حيثيت له لاسه ورکړ. کله چې د احمد شاه بابا په لاس په ۱۱۶۰ هـ . ق . کال کې د يو ځواکمن او خپلواک افغاني دولت بنسټ کېښېښودل شو، کندهار يو ځل بيا د پخوا په څېر د علم او فرهنګ مرکز شو.

احمد شاه بابا پخپله يو عالم، اديب، فاضل او مدبر پاچا و. هغه ډېر عالمان، اديبان او د نورو علومو او فنونو کارپوهان خپل دربار ته راټول کړل. د ډېرو علمي او ادبي کورنيو پالنه يې وکړه. بيا دغو کورنيو هرې يوې په خپل وار سره د هېواد د ولسونو په عملي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

فکري او فرهنګي روزنه او پالنه کې د يادولو وړ خدمتونه وکړل.

لکه څرنګه چې احمد شاه بابا پخپله شاعر و، همداسې يې د کورنۍ او دربار ځينې غړي هم د پښتو ژبې شاعران وو. د ده د پاچاهۍ په زمانه کې نورګڼ شمېر ليکوال او شاعران هم رامنځته شوي دي.

د کورنۍ له غړو څخه يې د يادونې وړ شاعر د ده مشر زوی تېمور شاه و. تېمورشاه په پښتو او دري دواړو ژبو شعرونه ويل، په دري کې د شعرونو ديوان لري. په دغه ديوان کې يې څو پښتو غزلې هم شته.

د احمد شاه بابا د دربار له ارکانو څخه وکيل الدوله، عبدالله خان هم د پښتو ژبې تکړه شاعر و.

د پښتو په ادبي څېړنو کې دا خبره هم راغلې ده چې د لوی احمدشاه بابا تر پاچا کېدو وروسته پير محمد کاکړ د خپل علمي شهرت او فضليت له مخې کندهار ته راوبلل شو او د بابا او د ده د زامنو او حتٰى چې د ده تر لمسيو پورې په دربار کې مقرب سړی و. پيرمحمدکاکړ د احمد شاه بابا د زوی شهزاده سليمان خاص استاد و. هغه د پښتو ژبې له ښو شاعرانو او د پښتو له ډېرو لويو عالمانو څخه و، چې د پښتو ژبې ګرامر (معرفت الافغاني) يې وليکه.

ـ حافظ ګل محمد مرغزي د احمد شاهي شاهنامې ليکوال د موسٰى زوی د پښتونخوا د صوابۍ مرغز اوسېدونکی او د دربار ليکوال و.

ـ د احمد شاه بابا د رزمي کارنامو شاعر محمد رفيق خان علي زی دی چې له کندهاره د احمد شاه بابا له لښکرو سره د هند پر لور تللی و، بېرته ستون نه شو او دصوابۍ په کونډه نومي کلي کې پاتې شو. د شعرونو ديوان يې لا تر اوسه نه دی چاپ شوی.

ـ د پښتو ژبې يو بل عروضي شاعر او د عروضو عالم مياشرف الکوزی هم د پانې پت په جګړه کې له احمدشاه بابا سره ملګری و. دې په اصل کې د ننګرهار د ګردي اوسېدونکی و. ډېرې غزلې او قصيدې يې په ديوان کې شته. د پښتو ژبې بل شاعر چې د احمد شاه بابا په وخت کې اوسېده برهان خان د نادر خان زوی د صوبه سرحد د هزارې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سیمې او سېدونکی و.

په دې دوره کې د عالمانو، ادیبانو او فرهنګیانو په ډله کې ځینې نور کسان هم د ځانګړې یادونې وړ دي، لکه: میافقیرالله جلال ابادي، ملا محمد غوث، مولوي محمد ابراهیم، ملا فیض الله دولت شاهي او نور.

د احمدشاه بابا په پاچاهۍ کې په هندکې هم شاعران، ادیبان او لیکوالان رامنځته شول چې زیات یې د احمدشاه بابا له خوا پالل شوي او نازول شوي دي.

تېمور شاه هم د خپل پلار (احمد شاه بابا) د وخت علمي او فرهنګي کورنۍ وپاللې. د ده دربار هم د لیکوالو او شاعرانو د راټولېدو ځای و.

احمد شاه بابا خپل نیمايي ژوند د خپل ملت او هېواد د ملي او سیاسي بنسټونو د پیاوړتیا په لارکې ولګاوه. نوموړی په ۱۱۸۶ هـ . ق . کال کې د ورېښمي ناروغۍ له امله تر ۲۶ کالو پاچاهۍ وروسته د ۵۱ کالو په عمر په کندهار کې مړ شو او یو پیاوړی یو موټی او خپلواک افغانستان یې موږ ته پرېښود.

د متن لنډیز:

د یو ملک او ملت د نوم د ژوندي پاتې کېدو لپاره باتدبیره مشران او یو موټی او سرښندونکی ولس په کار دی. احمدشاه بابا هغه څوک و چې د خپلې ځېرکۍ پر مټ یې د افغانستان له منځه تلونکې خېره بېرته راژوندۍ کړه او زموږ د هېواد نوم یې د نړۍ په سیاسي جغرافیه کې د تل لپاره ثبت کړ.

له همدې امله د نوموړي پېژندل او د هغه د شخصیت احترام پرځای کول د ټولو افغانانو ملي فریضه ده.

احمد شاه بابا د نوي او معاصر افغانستان او یو ملي خپلواک افغان دولت مؤسس او بنسټ اېښودونکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې په وارسره د متن یو یو پراگراف ولولي، نور زده کوونکي دې په وار سره د متن مفهوم په خپلو خبرو کې ووایي.

۲ـ زده کوونکي دې د احمدشاه بابا د وخت مهم کارونه په خپلو کتابچو کې ولیکي او بیا دې یې په وار سره په ټولگي کې ووایي.

۳ـ زده کوونکي دې له متن څخه ځانگړي او استفهامي نومځري پیدا او په ټولگي کې دې یې ووایي.

۴ـ څو زده کوونکي دې د احمدشاه بابا شعر په خوږه او روانه ژبه ووایي او نور زده کوونکي دې هغه معنا کړي.

۵ـ زده کوونکي دې لاندې لغتونه معنا او په جملو کې وکاروي.

ـ متاع ـ فارغ ـ اندیښنې ـ رقیب

۶ـ د احمد شاه بابا په وخت کې کوم شاعران پېژنئ نومونه یې واخلئ!

۷ـ په لاندینیو کورنیو کې د احمد شاه بابا د دورې د مشهورو ادبي او فرهنگي کورنیو نومونه په پنسل نښه کړئ:

ـ د بارکزیو کورنۍ ـ د برمکیانو کورنۍ
ـ د پیرروښان کورنۍ ـ د ملا اسماعیل کورنۍ
ـ د سلجوقیانو کورنۍ ـ د محمد هوتک کورنۍ

کورنۍ دنده

په کور کې له متن څخه د احمدشاه بابا د وخت د ادبي دورې په باره کې څو کرښې ولیکئ او بله ورځ یې په ټولگي کې واوروئ!

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوویشتم لوست

لرغوني آثار

تاسو هرومرو داسې سامانونه، لوښي، کتابونه، وسیلې، ودانۍ او نور څیزونه لیدلي دي چې په سوونو یا ان زرګونو کلونه پخوا جوړ شوي او تر اوسه پورې پاتې دي.

دغه ډول څیزونه چې دومره اوږد وخت پرې تېر شوی وي، لرغوني څیزونه یا اثار یې بولي. دغه اثار دا ارزښت لري چې موږ ته د تېرو زمانو د انسانانو د ژوندانه د ډول، خوراک، څښاک، لباسونو، عقیدو او نورو په اړه معلومات راکوي. په دې لوست کې به د لرغونو اثارو د اهمیت او ارزښت په اړه معلومات ولولئ.

- که تاسې د کومې لرغونې سیمې په اړه معلومات لرئ خبرې پرې وکړئ ؟
- که موزیم او ارشیف ته تللي یاست، څه مو لیدلي دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

بې شمېره کلونه کېږي چې انسان د ځمکې پر مخ ژوند کوي. انسان د ځمکې پر مخ د الله جَلَّ جَلالُه خلیفه دی. ټول کاینات د انسان په خدمت کې دي. انسان هم په بېلا بېلو زمانو کې د خپل عقل او پوهې په برکت ډول ډول تمدنونه رامنځته کړي دي. انسان لګیا دی په خپل واک کې د کایناتو د راوستو یا له کایناتو څخه د بشپړې ګټې اخیستنې هڅه کوي. ډېر داسې څه یې کشف کړل چې انساني عقل ورته حیرانېږي او د نور پرمختګ هڅې یې روانې دي. د دې لپاره چې انسان د تېرو انسانانو یا د خپلو پلرونو، نیکونو او یا تېر نسل له ژوندانه، عقیدې، خوراک، لباس او نورو په حال خبر شي باید له پخوانیو انسانانو څخه راپاتې توکي وڅېړي او د هغوی د څېړنې او شننې له مخې د هغو په ژوند قضاوت وکړای شي.

ښايي دغه توکي خاورین لوښي، ډبرین څیزونه او یا فلزي وسایل اونور څیزونه لکه سیکې، وسلې او کرنیز سامانونه، هډوکي، ګاڼې، کتیبې، ډبرلیکونه، پخوانۍ ودانۍ، مجسمې او نور وي. دغه توکي چې موږ ته په چوپه خوله د پخوانیو انسانانو د ژوندانه د بېلا بېلو اړخونو کیسې کوي لرغوني اثار یې بولي.

د دغو اثارو د څېړلو، څرنګوالي معلومولو او د تاریخ او اهمیت ثابتولو علم ته لرغونپوهنه وایي. دا علم د هر هېواد لپاره، خو په تېره د افغانستان لپاره ډېر اهمیت لري.

په افغانستان کې دغه علم د ۱۹ مېلادي پېړۍ په دویمه لسیزه کې لومړی ځل مروج شوی دی. له دغه وخته را په دې خوا یو شمېر بهرني لرغونپوهان افغانستان ته په رسمي او نارسمي توګه راغلي دي. دغو لرغونپوهانو د خپلو څېړنو او کیندنو په پایله کې ډېر شمېر لرغوني توکي ترلاسه کړي دي چې د ختیځ او لویدیځ موزیمونه پرې ډک شوي دي.

په بهرنیو لرغون پېژندونکو کې مېرمن لوییس دوپري، کزال، الچین، کارلتول مسن، جان، مارشال، کرشمن، مشینک، پوګاچینګوا، سریندي او نور یادولای شو. په کورنیو لرغون پېژندونکو کې د پوهاند عبدالحی حبیبي، احمد علي کهزاد، مستمندي، میرغلام محمد غبار، پوهاند میر حسین شاه، پوهاند الف شاه ځدراڼ او ځینې نورو نومونه د ځانګړې یادونې وړ دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې د لرغون پوهانو دکار او زيار په نتيجه کې ښکاره شوه چې دا هېواد ډېر لرغونی هېواد دی، له زرګونو کالونو راهيسې پکې انسانان اوسېدل او په خپله سيمه کې د يو شمېر زړو تمدنونو، عقايدو، ټولنيزو سيستمونو، هنري مکتبونو او ځواکمنو امپراتوريو د رامنځته کېدو او پراختيا مرکز ګڼل کېده.

د ځينو هېوادونو لرغوني توکي زياتره د ځمکې پر سر وي، خو په افغانستان کې لرغوني توکي ډېر لږ د ځمکې په سر دي او زياتره يې تر ځمکې لاندې دي. لامل يې دا دی چې افغانستان د تاريخ په اوږدو کې په پرلپسې ډول د يرغلګرو تر تاړاکونو لاندې راغلی دی او څو څو ځله يې ودان کلي او ښارونه وران، ويجاړ او له خاورو سره خاورې شوي دي. که د افغانستان هره غونډۍ، دښته او دره په ځير سره وکتل شي، نو هره يوه يې د خپلو نښو نښانو له مخې لرغون پوهان ځان ته رابولي چې ورشي ويې پلټي، ويې سپړي او د افغان ولس د تېر تاريخ يو ورک او پټ پرتمين ځپرکی بشري ټولنې ته وړاندې کړي.

د نړۍ ټول هېوادونه او په ځانګړي ډول پرمختللي هېوادونه اوس ډېره هڅه کوي چې دغه ډول توکي د مسلکي کيندنو، سپړنو، پلټنو او نورو څېړنو له لارې ومومي او خوندي يې کړي. دغه ډول توکي يا لرغوني اثار په موزيمونو او ارشيفونو کې په فني ډول په ډېر احتياط سره ساتل کېږي. د لرغوني تاريخ د ځرګندولو لپاره بايد له همدغو لرغونو توکو څخه مرسته وغواړو.

که موږ د خپلو پخوانيو مشرانو د ژوند له نېکمرغيو او بدمرغيو خبر شو، کولای شو چې د خپل ژوندانه د نېکمرغۍ لپاره ترې د لارې روښانولو د پېلوځي په توګه کار واخلو.

لرغوني توکي د ټول ملت شريک مال دی. د يوې سيمې، يوې قبيلې او يوه قوم مال نه دی. څرنګه چې دغه لرغوني توکي يا اثار شريک مال دی، نو ساتل او ژغورل يې هم د ټول ملت دنده ده. په ځانګړي ډول د لوستو خلکو دنده ده چې د دغو اثارو په ارزښت او اهميت خلک وپوهوي او پخپله يې هم د ساتنې او ژغورنې هڅه وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان ډېرې سيمې لرغونې سيمې دي. پر دغو سيمو پر خپل خپل وخت يوتمدن تېر شوی دی. د هغه تمدن ډېر توکي په همدغو سيمو کې تر خاورو او تيږو لاندې دي، يا ځينې لرغوني کلاوې او ودانۍ له همدغو تمدنونو څخه راپاتې دي لکه د بلخ د پخواني ښار کنډوالې او بهرنۍ دېوال، د بست کلا، دای خانم مانۍ، د هډې ودانۍ او نور.

دا او دې ته ورته نورې سيمې لرغونې سيمې دي. زموږ د تاريخ ډېر توکي همدلته پراته دي او همدغه ودانۍ او کلاوې پخپله لرغوني اثار دي. د دغسې سيمو او ځايونو ساتنه او ژغورنه زموږ د ټولو ملي دنده ده.

د لرغونو اثارو او سيمو د ساتنې او ژغورنې ارزښت او اهميت په دې کې دی چې موږ د خپل تاريخ يوه برخه خوندي کوو. د سيلانيانو او مينه والو د ورتګ له لارې دولت ته ډېره پانګه په لاس ورځي. سيمه والو ته کاروبار پيداکېږي، لکه: هوټل جوړوي، دکان جوړوي. د هغو ځايونو په اړه معلوماتي کتابګوټي او د انځورونو البومونه چمتو کوي او پلوري يې. لرغونې سيمې، موزيمونه او ارشيفونه د ساعت تېرۍ او د معلوماتو د زياتولو لپاره هم خورا مهم ځايونه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لرغوني اثار (سيکې، ډبر ليک، مجسمه)

د متن لنډيز:

لرغوني څيزونه او ځايونه زموږ ملي شتمني ده. په ټول هېواد او هېوادوالو پورې اړه لري. زموږ د هېواد او هېوادوالو د لرغوني پرتمين تاريخ يو وياړمن څېرکی همدا لرغوني توکي دي. همدغه لرغوني توکي زموږ د تاريخ لرغونتيا او سابقه ثابتوي او موږ د خپلو پخوانيو خلکو له عقيدو، لباس، دکار له وسايلو، فرهنګ او تمدن څخه خبروي.

د لرغونو اثارو او سيمو ساتنه هم د هر هېوادوال دنده ده. موږ بايد په کلکه د دغو اثارو او ځايونو ساتنه وکړو. چا ته اجازه ور نه کړو چې دغه اثار وپلټي او غلا يې کړي. يا دغه سيمې په خپل سر وکيندي او لرغونو اثارو ته زيان ورسوي. که موږ داسې څوک ووينو، چې دغو اثارو او سيمو ته زيان رسوي، بايد پخپله يې هم مخنيوی وکړو او مسؤولو مقاماتو ته هم ژر تر ژره خبر ورکړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې لاندې پوښتنې ځواب کړي.

- لرغوني اثار څه ته وايي؟
- د لرغونو اثارو اهمیت په څه کې دی؟
- زموږ په هېواد کې لرغوني اثار شته که وي مثالونه يې ووایاست.

۲ـ زده کوونکي دې متن په چوپه خوله ولولي او بیا دې په دوو ډلو ووېشل شي او یوه ډله دې له بلې نه د لرغونو اثارو په اړه لاندې پوښتنې وکړي.

- څه ډول شي ته لرغونی اثر وايي؟
- په لرغونو اثارو کې کوم شیان راځي؟
- زموږ په هېواد کې د لرغونو اثارو کوم کوم ځایونه پېژنئ؟
- لرغوني اثار په چا پورې اړه لري؟
- لرغوني اثار یو هېواد ته څه گټه لري؟

۳ـ زده کوونکي دې په متن کې عام او خاص نومونه پیدا کړي او بیا دې يې په ټولګي کې ولولي.

۴ـ زده کوونکي دې لاندې لغتونه معنا او په جملو کې وکاروي. بیا دې په ټولګي کې په وار سره ولولي.

لرغونی، قضاوت، کتیبې، ډېرلیکونه، پیلوځی

۵ـ ځوتنه زده کوونکي دې تختې ته ورشي، دلرغونو اثارو نومونه او ځایونه دې په تخته ولیکي.

کورنی دنده

که تاسې کوم لرغوني اثار لیدلي وي او یا موزیم ته تللي یاست د خپلو سترګو لیدلی حال ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اته ویشتم لوست

د هنري نثر ډولونه

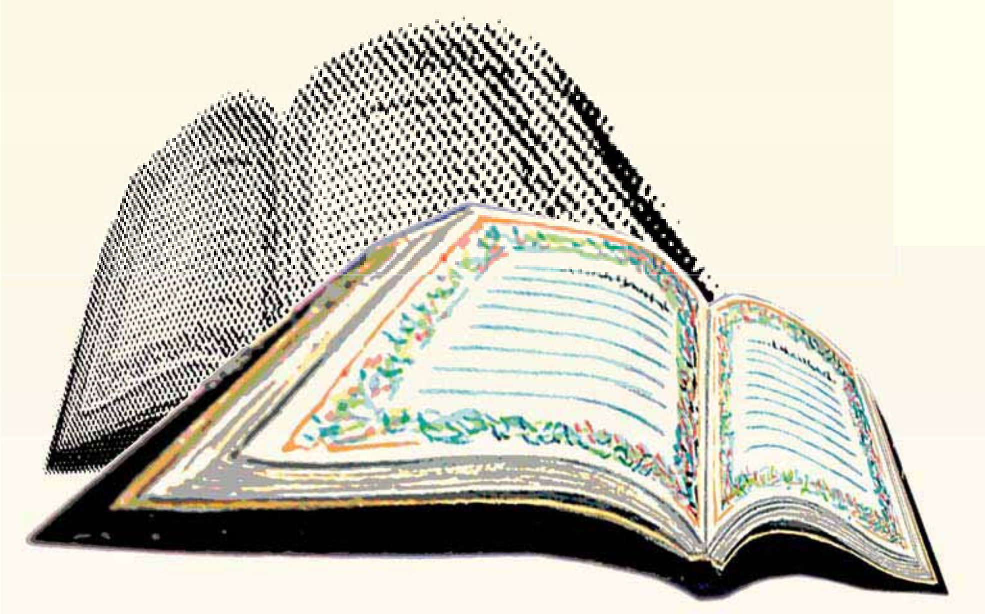

نثر اونظم دواړه د مفکورو اومفاهیمو د لېږدولو وسیلې دي. نثر د نظم په پرتله ډېر کارول کېږي. لامل يې دا دی چې نثر اسان دی، هر لیکونکی یې لیکلای شي اوهر ډول موضوع پکې بیانولای شي. د دې په مقابل کې نظم ستونزمن دی، خو یادول يې اسان دي؛ ځکه وزن او قافیه پکې شرط دی.

نثر ډېر ډولونه لري چې یو یې هنري نثر دی چې په دې لوست کې تاسې ته د هنري نثر په اړه معلومات درکوو.

■ که ورځنۍ خبرې په لیکنۍ بڼه وي په څه نامه یادېږي؟

■ تاسې د نثر په اړه پوهېږئ چې نثر څه ته وايي؟ او څو ډولونه لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

نثر په لغت کې شیندلو او خورولو ته وايي. په اصطلاح کې هغه وینا یا لیکنه چې د وزن او قافیې له بند څخه خالي وي نثر بلل کېږي. څرنګه چې نثر اسان دی، نو د هر ډول افکارو، لکه: بشري، ديني، فلسفي، ښوونيزو، روزنيزو، ټولنيزو او نورو مسايلو د څرګندولو مناسبه وسیله ده. د بڼې او شکل له مخې معاصر نثرونه په دوو سترو برخو وېشل کېږي:

۱ـ ساده نثرونه

۲ـ هنري يا ادبي نثرونه

په ساده نثرونو کې ټولې علمي، ادبي سیاسي او ژورنالستيکي ليکنې، څېړنيز تحليلي او تشریحي اثار او ليکنې راځي چې په ساده او روانه ژبه د فکر او نظر د څرګندولو او نورو ته د پوهې او معلوماتو ورلېږدونې ډېره ښه او اغېزناکه طريقه ده، خو هنري او ادبي نثرونه بیا خپلې ځانګړنې لري چې د هغو له مخې يې له عادي او ساده نثر څخه توپير کېږي.

اساسي او بنستيزه ځانګړنه چې ادبي او ساده نثر سره بېلوي هغه ((هنريت)) يا ((ادبي هنري ارزښت)) دی. د ادبي نثر د ليکوال احساس، ذوق او تمايلات د مطلب او واقعيت د بيانولو لپاره اساسي رول لري. ليکوال چې څه ليدلي، اورېدلي او احساس کړي وي يا يې په ذهن او خيال کې تېرېږي بيانوي يې، خو د علمي او څېړنيزو ليکنو په څېر دليل راوړلو ته هيڅ اړتيا نه لري.

په هنري ادبي ليکنو يا نثر کې ليکوال د بېلا بېلو منظر کشيو، انساني ټيپکو خصوصياتو، روحياتو، عاداتو، حالاتو او په الفاظو کې د انځورولو او وړاندې کولو لپاره له خپل تخيلي ځواک څخه کار اخلي. ليکوال د تخيلي ځواک په مرسته او د ليکوالۍ د هنر د مهارتونو په وسیله د منظر کشۍ او صحنه سازۍ چاره سرته رسوي، حالات يا واقعيتونه او پېښې په الفاظو کې داسې انځوروي چې لوستونکي او يا اورېدونکي فکر کوي چې هر څه په خپلو سترګوويني او ځان ورته په صحنه کې شامل ښکاري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دغه ډول ليکنو کې دا د ليکوال په استعداد او فني مهارت پورې اړه لري چې انساني رواني حالات، د خلکو هيلې او غوښتنې، جذبات، عواطف او احساسات څنګه په الفاظو کې انځور او راونغاړي او مقابل لوري (لوستونکي يا اورېدونکي) ته يې ورولېږدوي او د هغه په عواطفو کې خوځښت راولي. د هنري او ادبي نثرونو د بنې له مخې دا لاندې ډولونه موږ ته معلوم دي:

لنډه کيسه، ناول، ډرامه، رومان، طنز، تکل، ادبي ټوټه، سفر نامه، ادبي راپور تاژ، ادبي ليکونه، ادبي انځور، فلمي سناريو او نور، دلته يې ځينې په ډېر لنډ ډول درپېژنو:

۱ـ لنډه کيسه: د نثري کيسو يو ډول دی چې لنډه او له داسې عناصرو څخه جوړه وي چې يو له بل سره تړلې وي او يو د بل تر اغېز لاندې وي، موضوع د خپلو حدودو په چوکاټ کې رانغاړي، بې ضرورته خبرې پکې نه ځايېږي، د تاثر او اغيز يووالی پکې يوازينی شرط دی. په جوړښت کې يې پلاټ (طرحه)، کرکټر، تجسس او تلوسه، مکالمې او منظرکشي، تخيل، د کيسې پايله او نتيجه شامل دي.

۲ـ ناول: لغوي معنا يې نوی، تازه او عجيبه شيز دی او په ادبي اصطلاح هغې ادبي نثري کيسې يا داستان ته وايي چې له لنډې کيسې څخه لوی او له رومان څخه لنډوي. او په ليکني چوکاټ کې: طرحه، اصلي او فرعي کرکټرونه، منظرکشي، مکالمې او د کيسې پيل، منځ او پای لري. له لنډې کيسې سره دا توپير لري چې هم پکې پېښې په تفصيل سره بيانېږي او هم يې کرکټرونه زيات وي.

۳ـ ډرامه: د يوناني کلمې ((ډراو)) نه مشتق شوې چې د عمل او کولو معنا لري، له همدې امله د ډرامې د پېژندنې په لړ کې دغه کلمه په کولو او ښودلو تعبير شوې. په ادبي اصطلاح هغه اثر دی چې د خبرو اترو په فورم ليکل شوې وي، يا په بله وينا: ډرامه د يوې ژوندۍ کيسې نوم دی چې ټول احساسات او جذبات پکې د حرکت او خوځېدو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

واسطه څرګندېږي او هره پېښه عملاً د سترګو په وړاندې ښکاري.

ادبپوهان ډرامايي وحدتونه (وحدت زمان ــ وحدت مکان ــ وحدت عمل) د ډرامې د فن بنسټيز توکي بولي.

۴ــ رومان: فرانسوي کلمه ده، په ځينو فرهنګونو کې يې معنا خيالي داستانونه او په ځينو کې د مينې او محبت کيسې راغلي او په ادبي اصطلاح هغې کيسې ته ويل کېږي چې له ناول څخه اوږده وي، د ژوند ډېرې او بېلا بېلې خواوې پکې منعکس شوې وي او د بېلا بېلو پېښو انځور په ادبي قالب کې ځای کوي.

۵ــ ادبي ټوټه: د هنري ادبياتو يو ځانګړی ډول دی چې ادبپوهانو د ((منثور شعر)) په نامه هم يادکړی دی او دا ځکه چې اصلاً نثر دی، خو شعري کيفيت لري. په دې ډول ليکنو کې د لوړې انشاء خيال ساتل کېږي، معمولاً حکايوي بڼه لري، د يو حقيقت او واقعيت په اړه په زړه پورې تشريح او توضيح کوي، خو دا توضيح او تشريح په داسې رنګينو الفاظو کې نغښتې وي چې په بشري احساس او عواطفو ژور اغيز کوي.

۶ــ طنز: عربي کلمه ده چې فرهنګونو د طنز لغوي معنا ناز او کرشمه، پېغور او مسخره کول راوړي او په ادبي اصطلاح د هنري ادبياتو يو ژانر دی چې په ليکنه کې يې د ليکوال اصلي مقصد ګوتنيونه (انتقاد) وي، خو دا انتقاد يې د شوخۍ په بڼه او يا په بله وينا دريشخند او تمسخر په جامه کې نغښتې وي. د وينالحن او انداز يې په زړه پورې او د ټوکو ټکالو په شکل وي او زياتره وخت پکې مسايل سرچپه (معکوس) مطرح کېږي.

طنز په واقعيت کې هغه ترخه خندا ده چې د ټولنې د خلکو په ناوړه اعمالو، عاداتو، اخلاقو او افکارو باندې کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷ـ ادبي ليکونه: هغه ليکونه دي چې په ځانګړې هنري او ادبي بڼه ليکل کېږي. په دې ليکونو کې يو لړ مهم انتقادي، سياسي، فلسفي او ادبي مسايل ليکل کېږي او د اديبانو ترمنځ تبادله کېږي. د ليکنې ژبه يې هنري او د تخيل رنګ پرې غالب وي. له استعارو، کنايو، تشبيهاتو او نورو ادبي صنعتونو څخه پکې کار اخيستل شوی وي، ژبه يې خوږه او د ليکنې طرز يې دومره په زړه پورې وي چې لوستونکی يې په لوستنه نه مړېږي.

۸ـ ادبي راپوتاژ: د هنري ادبياتو يو ځانګړی ژانر دی، له عادي راپورتاژ سره يې چې يو ژورناليستيکي ژانر دی، اصلي توپير دا دی چې په ادبي راپور تاژ کې د پېښې تعبير، تفسير او تحليل په ادبي او هنري ژبه شوی وي. د دې ډول راپور تاژ ليکونکی پېښو ته په دقيق نظر ګوري او له هغه څخه چې کوم برداشت کوي، د تخيل په ملتيا يې په خوږه هنري ژبه نورو ته وړاندې کوي.

د متن لنډيز:
هغه بنسټيزه ځانګړنه چې هنري نثر له ساده نثر څخه بېلوي هنريت يا ادبي ارزښت دی. په هنري نثر کې ليکوال ټول مفاهيم د الفاظو په قالب کې په تخيلي ځواک سره ځايوي. دغه تخيلي ځواک په بشري احساس او عواطفو ژور اغېز کوي او راپاروي يې. هنري نثرونه د بڼې له مخې دا دي:
لنډه کيسه، ناول، ډرامه، رومان، طنز، ادبي ټوټه، ادبي ليکونه او ادبي راپور تاژ.

فعاليتونه

۱ـ زده کوونکي دې لاندې پوښتنې ځواب کړي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د ساده نثر او هنري نثر توپیر په څه کې دی؟
- یوه لنډه کیسه له کومو توکو څخه جوړه ده؟
- ناول له لنډې کیسې سره څه توپیر لري؟

۲ـ زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي او هره ډله دې لاندې پوښتنو ته ځواب ووايي:

- کومه لنډه کیسه مو لوستلې؟ لنډیز یې ووایاست.
- طنز څه ته وایي که لوستی مو وي، موضوع او شکل یې په ګوته کړئ.
- د ادبي راپور تاژ په اړه معلومات ورکړئ او یو مثال یې څرګند کړئ.

۳ـ زده کوونکي دې د هېواد د پنځو شاعرانو او پنځو نثر لیکونکو نومونه او کتابونه پخپلو کتابچو کې ولیکي او په ټولګي کې دې یې واوروي.

۴ـ ناسم ځواب نښه کړئ:

- لنډه کیسه د هنري نثر یو ډول دی.
- ناول د هنري نثر یو ډول دی.
- د اخبار خبر د هنري نثر یو ډول دی.

۵ـ زده کوونکي دې په څلورو ګروپونو ووېشل شي. متن دې په چوپه خوله ولولي. لومړی ډله دې نومځري، دویمه دې نومونه، دریمه دې صفتونه او څلورمه ډله دې د (ی) ګانو ډولونه پیدا او په ټولګي کې ولولي.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې پخپله د یو هنري نثر په اړه یوه نمونه راوړي او بله ورځ دې یې په ټولګي کې واوروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وییپانګه

((الف))

اتل: زړور، تکړه، غیرتمن، قهرمان، پهلوان
احاطه: غولی، انګړ، خلوردېوالي
احتمال: شونتیا، امکان، کېدلو والا
ارقام: عددونه، نښې، رقوم
اسایش: هوساینه، سوکالي ارامي
استبداد: تېری، ناروا، سختي، ظلم، تجاوز
استدلال: دلیل ویل، د اسنادو او شواهدو راوړل
استفهامي: پوښتنیز، چې پوښتنه کوي
اعلی: تر ټولو لوړ، ډېر لوړ
افسانه: نکل، خیالي کیسه، داستان، حکایت
افسر: منصبوال، بریدمن، تورن او ...
اقتباس: اخیستنه، ګټه اخیستنه، د کوم عبارت نقلول
اقتصادي: مالي، مادي، وټه ییز
ام: مور، اصل ماده
امتیازات: برتری، لوړوالی
انا: نیا، بوډۍ
انتقاد: نیوکه، نیمګړتیاوې ویل، عیب په ګوته کول
انحطاط: لوېدنه، راټیټېدنه، ځوړتیا
انزوا: ګوښه والی، یوازېوالی، چېله کېدنه، ګوټ ناستي
انصراف: تېرېدنه، لاس اخیستنه، مخ ګرځونه
انعکاس: غبرګون، ازانګه
انځور: عکس، تصویر، څېره په رسامي ډول
اوهام: بې ځایه سوچونه، ډار، وهمونه
اړو دوړ: جګړه، جنګ، ګډوډي، شخړه
اړین: ضروري، حتمي

((ب))

برپا: پېښ، رامنځته، پورته
بلواکي: د بل تر واک لاندې، د خپلواک ضد
بهرور: برخمن، مستفید، فیضیاب
بورجل: کوږ، استوګنځی
البوم: د انځورونو ټولګه، د عکسونو مجموعه، د یوه څیز مجموعه
بڼه: څېره، شکل، قواره، رنګ
بېلني: بېلونکي، جلاکوونکي، ډش (ـ)
بېګم: بي بي، مېرمن، ښځه

((پ))

پاسلل: سپارل، حواله کول، نېکي کول
پاسلي: سپاري، حواله کوی
پایله: نتیجه، خاتمه، پای
پایېدل: پایښت، ژوندی پاتې کېدل، اوسېدل، ژوندکول
پرهېزګار: متقي، تقوادار
پلازمېنه: د ناستې ځای، مرکز، پایتخت
پلاټ: د کیسې یا ډرامې لومړی طرح چې د لیکوال په ذهن کې رامنځته کېږي
پلوي: سمتي، لوري ته منسوب
پوخ لاس: ښه مهارت، ډېر مهارت، قوي لاس، پوره تجربه

((ت))

تأثر: اغېز، اغېزمنل
تالنده: تنا، ګرزا، د اسمان غرهار
تأمین: برابر، مهیا، خوندي
تاند: تنکی، نوی، تازه، وده کوونکی
تاوتریخوالی: زور زیاتی، بد چلند، اخ او ډب، خشونت
تخیل: خیال او تصور، په ذهن کې د یو څیز انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

تدوین: راټولونه، ترتیبول، سمون
تسکین: تسلي، ارامي، اسودګي، ډاډ
تکول: ترکول، خوځول، لکه د غوړ خوځول
تلپاتې: تل پاینده، تل ژوندی، همېشنی، مدام
تلوار: بېړه، تونديي، تادي
تمایلات: لېوالتیاوې، مینې، رغبتونه
تمبل: چمبه، چنبه، داربال، دربه، داریه
تمسخر: ملنډې، پیشارې، پچموزې، مسخرې
تمنا: هیله، امېد، ارزو
تنبیه: ویښونه، بیدارونه، پوهونه، اګاهي
توکی: څیز، شی، ماده

((ټ))

ټیپیک: مشخص، ځانګړې، نمونه یي
ټکر: ډغره، ټینګک، جنګېدل

((ج))

جانشین: ځای ناستی، قایممقام
جرس: ګونګرې، ګینګرې، غړاوه، جړنګانی، زنګوله.
جوګه: وړ، لایق، موزون

((چ))

چاروا کی: واک واله د چارو واکمن، مامور، د منصب څښتن
چلند: خوی، سلوک، کړه وړه، تګ راتګ

((ح))

حرب: جنګ، جګړه

((خ))

خشخاش: کوکنار، دکوکنارو تخم
خلف: ځای ناستی، اولاد، وروسته پاتې شونی
خوشامنګر: چاپړوس، چاپلوس، غوړه مال
خوځښت: حرکت، نهضت، غورځنګ
خړوب: پڼول، اوبونه، اوبه کول

((د))

دربان: دروانچي، څوکیدار، د وره ساتندوی
درناوی: درنښت، قدر، عزت
دُره: متروکه، قمچینه، شلاق
دریځ: د درېدو ځای، منبر، لوړ ځای، موقف
دستي: غونچي، ګېډۍ
دقت: ځیرنه، پاملرنه، توجه
درداني: مرغلرې

((ذ))

ذاتي: ځاني، اصلي، خپل، شخصي
ذوق: خوښه، شوق، طبع

((ر))

راز: پټه خبره، سِر
راشدین: دیندار، متدین، په سمه لار روان (راشدین خلفا)
رحلت: وفات، تلنه، تګ، مړینه
رزمي: جنګي، حربي، د جنګ
رغاونه: جوړونه، ابادونه، سازونه
روایت: نکلونه، کیسې، راپاتې خبرې، د چا د خبرو نکلول
روحاني: مذهبي لاربنود، پارسا، معنوي شخص
روحیات: مورال، وضع، وضعیت ارواګانې
روزل: پالل، تربیه کول، ساتل
رياضت: زیار، هڅه، کوښښ، د نفس پاکولو لپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ربړگالنه

((ز))

زهير: خواشيني، خپه، ناتوانه، کمزوری، کړېدلی

((ژ))

ژورنالیستیک: هغه ليکنې چې د چاپي، راډيويي او تلويزيوني خپرونو او رسنيو لپاره کېږي.

ژوی: ساکښ، ژوندی سری، ذيروح

((س))

ساعي: هڅاند، زيارګالی، کوښښي

سپما: زیرمه، زخيره، پاسره، بچت

سکوت: چوپتيا، قراري، ځنډ، وقفه

سکون: ارام، درېدنه، چوپتيا، غړوندی، ځای پر ځای کېدنه

سمسور: ښېراز، شين، زرغون

سناريو: هغه کيسه چې د فلم او ډرامې لپاره پر کاغذ ليکل کېږي.

سود: تسل، ډاډ، خاطر جمعي، تسکين

سون: سونګ، سوځېدل، د سوځولو

سوېلي: سهيلی، ملګرې، همزولي

سيلاني: ګرځندوی، سياح، ننداره‌چي

((ش))

شغل: دنده، بوختيا، وظيفه، کسب

شفاهي: ګړنی، په خوله، د خولې، په یادو، د خولې خبرې

((ښ))

ښکالو: د پښو اواز، پسپسې، غوږی، کشهار، ځپهار

ښکېلاکګر: استعمارګر، استعمار چي، نيواکګر، بندوونکی

ښکېلاک: نيواک، استعمار، بند، راګېر

((ص))

صادر: لېږل شوی، ځرګند، پېښ شوی، ترسره شوی

صحنه سازي: صحنه جوړونه، منظرکښ

صنعت: جوړېدل، سازېدل، جوړشوي شيان، سامانونه، وسايل

صوفي: پاک نفس، تزکيه، د تصوف د طريقت پيرو، د وړينو جامو اغوستونکی

((ع))

عابد: پرهېزګار، متقي، تقوادار، عبادت کوونکی

عارض: عرض کوونکی، شکایت کوونکی، حق غوښتونکی

عارف: صوفي سالک، خدای ﷻ پېژندونکی، پوه، هوښيار

عالي: لوړ، شريف، محترم

عواطف: احساسات، جذبې، ولولې، مهرباني، الطاف

((غ))

غمېدل: خواشينېدل، خپه کېدل، په غم کېدل

غورځنګ: خوځښت، نهضت

((ف))

فدا: ځار، جار، واری، قربان

فرمان: د واکمن ليکلی حکم، د ولسمشر حکم، اجازه، د ولسمشر امر په ليکلی بڼه

فضيلت: غوره والی، ښېګڼه، برتري

فطرت: طبيعت، پنځ، پيدايښت، خلقت

فعال: کارند، بوخت، لاس په کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

فقه: پوهه، فهم، پر یو څه خبرتیا، د دین د ارکانو او احکامو علم.
فقید: ورک، له منځه تللی، مړ، له لاسه وتلی
فن: هنر، طریقه، مهارت، کسب

((ق))

قلنگ: د ملنگ نذرانه، باج، کلنگ

((ک))

کافرستان: دکافرو ځای، دکافرو وطن
کاندید: نوماند، ولاړ، داوطلب، نامزد
کرکټر: هغه شخص یا لوبغاړی چې دکیسې لیکوال یې دکیسې د پېښو د بهیر پر مخ بیولو لپاره ټاکي.
کره کتنه: نقد، سم قضاوت، یوه څیز ته اصلاحي کتنه
کروندګر: بزګر، دهقان
کسات: غچ، بدل، انتقام
کشف: موندنه، لوڅونه
ککړتیا: چټلېدل، ګنده کېدل، لړلي کېدل
کونجکه: کنجکه، د صدف پوخ، ګوجی
کوټلتیا: پوخوالی، مضبوطتیا، محکمتیا، درنښت

((ګ))

ګلشن: ګلبڼ، دګلانو باغ، ګلباغچه
ګهواره: زانګو

((ل))

لامل: سبب، علت
لرغونی: پخوانی، لرغون، قدیمي
لطافت: نرم والی، ښه والی، سپېڅلتیا، نزاکت، ښکلا
لقب: هغه نوم چې د یوه ځانګړي صفت له امله پر چا ایښودل شوی وي.
لېوالتیا: لېوالتوب، مینتوب، هیله مندي، ارزومندي

((م))

مبارزه: هڅه، زیار، جنګ، جګړه، شخړه
متاع: مال، اسباب، پانګه
مجرب: ازمایل شوی، تجربه شوی
مجلي: جلوه ګاه، ښکاره کوونکی
محاوره: خبرې اترې، مکالمه
مخترع: نوی راایستونکی، کشفوونکی
مرام: مقصد، مطلب، هیله، مراد
مرکچیان: مرکوال، مرکه کوونکي، جرګه مار
مرکه: جرګه، شورا، مجلس، ناسته.
مزمن: اوږد مهاله، د اوږدې زمانې، د ډېر وخت
مستقل: خپلواک، ازاد، خپل اختیاره
مستند: منل شوی، باوري، د اصل له مخې، د اعتبار وړ
مسمومیت: زهري کېدنه، په زهرو ککړېدنه
مشال: مشعل، ډیوه، څراغ
مشاور: سلاکار، مشوره ورکوونکی، نظر ورکوونکی
مشرتابه: د مشرتوب، مشریزه، سرغندویه، د مشرۍ
مصنوعات: لاسي او ماشیني تولیدات، جوړ کړی شوي، تولید کړی شوي
معاصر: اوسنی، همعصره، اوسمهاله
معتاد: روږدی، عملي، په نشه اخته
معراج: پورته، اوچت، لوړ، اسمان ته د حضرت محمد (ص) ختل.
مقبول: منل شوی، ښکلی، ګران
مقرب: نژدې، خپلوان، دوست، خاص ملګری
مل: ملګری، سره یوځای
مناجات: دعا، التجا، هغه بیان چې خدای ﷻ ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

پکي زاري شوې وي

منثور: په نثر، له نظم پرته

منظر کشي: منظر کښنه، په کلمو کې د يوې صحنې انځور

منظوم: په شعر، په نظم، نظم شوی

مهذب: متمدن وړ، بې عيبه، تو ېل شوی، اصلاح شوی، مم شوی

موخه: هدف، مقصد،

ميل: لېوالتيا، اشتها، اشتياق، مينه

مرو: مېره، مېرنی، سړی، جمع يې مېړونه، لهجوي، (د مرو وده له تا ده)

مېشت: دېره، ځای پر ځای، استوګن

((ن))

نابود: له منځه تللی، ورک، محوه، نشت

ناشونی: نه کېدونکی، نه کېدلو والا، ناممکن

ناورين: غم، خپګان، وير، ماتم

ندا: غږ، اواز

نظامي: پوځي، عسکري

نغښتل: راټولول، سره ودل، سره يو ځای کول

نګين: غمی، قيمتي کاڼی

نمو: وده، لوېېدنه، غټېدنه

نهضت: خوځښت، غورځنګ، تحريک

نوميالی: نامتو، مشهور

نوميالی: نامتو، مشهوره

نومځری: ضمير، هغه کلمه چې د نامه استازيتوب کوي

نياز: اړتيا، حاجت، ضرورت

نيله: ربېنه، ځبله، جرړه، وله

نېب: پرله پسې، بيا بيا، مکرر، مسلسل

((و))

واکمن: واکوال، واکدار، اختيارمند

وده: ډېرښت، تکثر، زياتوالی

ورشو: څر ځای، شين او سمسور ځای، ښېرازه چاپېريال

وژغني: وزغني، د وزو ورېښتان

ولوله: جذبه، احساس، شور و شوق

وور: کوچنی، وړوکی، کمکی، وزکوټی

((هـ))

هسک: لوړ، اوچت، اسمان

همراز: راز شريکی، نژدې ملګری، خاص ملګری، خواله ګر

همرکاب: د رکاب ملګری، د لارې ملګری، د سفر ملګری

همسفر: د سفر ملګری

همسر: سيال، برابر

همفکر: همخياله، د يوه فکر والا، د يوه فکر خښتنان

هنر: فن، کمال، فني مهارت، کسب

هنګامه: شور، غوغا، خوږ

هنر: فن، کمال، فني مهارت، کسب

هنګامه: شور، غوغا، خوږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخځليکونه:

۱_ په افغانستان کې صنايع او په ملي اقتصاد کې د هغو ونډه، پوهنوال محمد بشير دوديال، د اريک ګرځنده کتابتونو اداره، ۱۳۸۲ کال.
۲_ پښتو د پنځم ټولګي لپاره، نورالحبيب نثار، سيد محی الدين هاشمي، بيفير د افغان مهاجرو لپاره زده کړې، ۱۳۷۵ کال.
۳_ اوسني ليکوال درې ټوکه، عبدالرؤف بېنوا، دولتي مطبعه کابل ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۶ کلونه.
۴_ ګيتانجلي، رابندر ناتهـ ټاګور، د بېنوا ژباړه، بېنوا فرهنګي ټولنه دريم چاپ ۱۳۸۳ کال.
۵_ د بېنوا شعري کليات، هېواد نشراتي ټولنه _ کوټه، ۱۳۸۳ کال.
۶_ د ښکلا وړمه، پوهاند صديق الله رښتين، پښتو اکاډمي پېښور پوهنتون، ۱۹۹۷ کال.
۷_ ياد فرياد (پښتو _ دري اشعار)، سيد شمس الدين مجروح، د افغانستان د مجاهدو ليکوالو ټولنه _ پېښور ۱۹۸۵ کال.
۸_ ګنج پښتو، مولوي احمد د تنګي.
۹_ د پښتو ادبياتو تاريخ اوسنۍ دوره، پوهاند ډاکټر زيورالدين زيور، د ساپي د پښتو څېړنو او پراختيا مرکز _ پېښور ۱۳۸۵ کال.
۱۰_ فرهنګ ادبيات جهان، زهرای خانلری، شرکت سهامی انتشارات خوارزمی _ ۱۳۷۵ کال.
۱۱_ د پښتو نثر هنداره، پوهاند صديق الله رښتين، يونيورستي بک ايجنسي _ پېښور.
۱۲_ د رحمان بابا کليات، حنيف خليل، دانش خپرندويه ټولنه، ۱۳۸۴ کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳_ د الفت مرغلرې، د شهرت ننګيال په زيار، دانش کتابخانه، پېښور دريم چاپ، ۱۳۷۵کال.
۱۴_ ليکوالي املاء او انشاء، ګل پاچا الفت، پښتو ټولنه، ۱۳۳۹کال.
۱۵_ د ژوند پلوشې، پوهاند صديق الله رښتين، يو نيورسټي بک ايجنسي، پېښور، ۱۳۷۴کال.
۱۶_ زاهد پښتو _ پښتو سيند، عبدالقيوم زاهد مشوانی، دانش خپرندويه ټولنه.
۱۷_ پټه خزانه، محمد هوتک بن داود، د پوهنې وزارت دوهم چاپ ۱۳۳۹کال.
۱۸_ د پښتو ادبياتو تاريخ، لرغونې او منځنۍ دوره، زلمی هېواد مل دانش خپرندويه ټولنه، لومړی ټوک، ۱۳۷۹کال.
۱۹_ خواږه نعتونه، فقير محمد عباس قادريه، يونيورسټي بک ايجنسي، لومړی چاپ ۱۹۷۷کال.
۲۰_ پښتو غږ پوهنه او ويي پوهنه، پوهنوال محمد صابر خېشکی، د افغانستان دکلتوري ودې ټولنه _ جرمني، ۱۳۸۰کال.
۲۱_ څه ليکل يا ليکپوهه، ګل پاچا الفت، د اتحاد مشرقي مطبعه، جلال اباد ۱۳۲۸ کال.
۲۲_ ادبپوهنه، سيد محی الدين هاشمي، د اريک ګرځنده کتابتونونو اداره، ۱۳۸۱ کال.
۲۳_ پښتو روزنه، عبدالرؤف بېنوا، د پښتو څېړنو نړيوال مرکز ۱۳۵۷کال.
۲۴_ د پښتو ژبې لنډګرامر، سيد محی الدين هاشمي، د اريک ګرځنده کتابتون، ۱۳۸۳کال.
۲۵_ عمر بن عبدالعزيز، زين الله واحدان، نيو کابل کتاب پلورنځی ۲۰۰۷ م کال.
۲۶_ اوبه او چاپېريال، پوهاند حسن يار.
۲۷_ لرغونپوهنه، پوهنوال محمد رسول باوري، د افغانستان دکلتوري ودې ټولنه _ جرمني ۱۳۸۰کال.
۲۸_ پښتو نحوه، پوهندوی ډاکټر زرغونه رښتين زېور، د لوړو او مسلکي تحصيلاتو وزارت، دکابل پوهنتون، د ژبو او ادبياتو پوهنځی، ۱۳۸۳ هـ.ش. _ ۲۰۰۳ م. کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library